

8STE VERGADERING

VERGADERING VAN DINSDAG 17 APRIL 1973

(Bijeenroepingsuur 10.45)

Ingekomen stukken	65:105
Mededeling inzake de benoeming van plaatsvervangende leden van vaste commissies	65
Mededeling van besluiten van het College van Senioren	65-66
Aanneming van de ontwerpen van (rijks)wet nrs. 12 247 (R 886), 12 255, 12 256, 12 275, 12 276, 12 280, 12 281, 12 282, 12 283, 12 284, 12 290, 12 296, 12 297, 12 298, 12 299, 12 300, 12 315, 12 316, 12 317, 12 318, 12 325, 12 326, 12 327, 12 253, 12 104, 11 881, 11 919, 11 594, 12 213 en 11 836	67
Behandeling en verwerping van het wetsontwerp Opheffing van de gemeente Diepenveen en verdeling van het gebied dezer gemeente over de gemeenten Deventer en Bathmen	67-105

Voorzitter: de heer De Niet

Tegenwoordig zijn 68 leden, te weten:

de heren De Niet, Van der Maden, De Jong, Vergeer, Eisma, Vugts, Kaulingfreks, Terwindt, Van Kuik, Van Hulst, Reijnen, Schwarz, Van der Kruijs, Horbach, Letschert, Martini, Teijssen, Franssen, mevrouw Wassen-van Schaveren, Rijnders, de heren Tjeerdsma, Meuleman, Rang, Maeijer, Gooden, Thurlings, Beerekamp, De Zeeuw, Kolthoff, Heij, Maenen, Meester, Broeks, Steenbergen, Troostwijk, Nederhorst, mevrouw Vorink, de heren Van der Werff, De Geer van Oudegein, IJmker, Mater, Versloot, Van Wijk, De Gaay Fortman, De Rijk, Hartog, Boekman, Tonnaer, De Vries, Zoon, Berghuis, Agterberg, Boukema, Polak, Zoutendijk, Baas, Van Riel, Diepenhorst, Piket, Draijer, Elfferich, Witteveen, De Wilde, Louwes, Steenkamp, Maaskant, Kloos, Russell,

en de heren Geertsema, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, Udink, Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Minister van Verkeer en Waterstaat, en Polanen, Gevolmachtigde Minister van Suriname.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering tot het bijwonen van de vergadering van:

de heer Brongersma, wegens verblijf buitenslands;

de heren Schuijt, Vermeer en Mertens.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De Voorzitter: Ik deel verder mede:

a. dat ik heb benoemd tot plaatsvervangend lid van de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening de heer Martini in de plaats van mevrouw Wassen-van Schaveren en tot plaatsvervangend lid van de vaste Commissie voor Europese Samenwerkingsorganisaties de heer Eisma, eveneens in de plaats van mevrouw Wassen-van Schaveren;

b. dat het College van Senioren heeft besloten:

(1) het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsontwerpen door dat college te doen geschieden op 17 april 1973:

Naturalisatie van Bellevue, Roland Octave Sylvère en 25 anderen (12 247, R 886);

Voorzitter

Naturalisatie van Hahyary, Jacob Bernard en 26 anderen (12 255);

Naturalisatie van Beckers, Johanna Hillegonda en 23 anderen (12 256);

Naturalisatie van Van Aelst, Alfred Eduard en 26 anderen (12 275);

Naturalisatie van Ani, Siti en 22 anderen (12 276);

Naturalisatie van Amorginos, Michail en 23 anderen (12 280);

Naturalisatie van Haurissa, Julius en 31 anderen (12 281);

Naturalisatie van Aman, Hoesintalib en 25 anderen (12 282);

Naturalisatie van Bakarbessy, Izaak en 24 anderen (12 283);

Naturalisatie van Anakotta, Louise Juliana en 21 anderen (12 284);

Naturalisatie van Van Beijeren Bergen en Henegouwen, Martinus Cornelis en 21 anderen (12 290);

Naturalisatie van Kasbolah en 23 anderen (12 296);

Naturalisatie van Akiharij, Maria en 24 anderen (12 297);

Naturalisatie van Amahorseya, Mathijs Elzeos en 26 anderen (12 298);

Naturalisatie van Alonso Gonzalez, Osorio en 24 anderen (12 299);

Naturalisatie van Bellettini, Guerrino en 24 anderen (12 300);

Naturalisatie van Andrews, Joseph en 21 anderen (12 315);

Naturalisatie van Antunes de Oliveira, Antonio en 26 anderen (12 316);

Naturalisatie van Beckers, Hendrik Albert Joseph en 23 anderen (12 317);

Naturalisatie van Ahmed Iman, Scerif Mohamed en 24 anderen (12 318);

Naturalisatie van Aidound, Margaretha en 22 anderen (12 325);

Naturalisatie van Abdallah, Raymond en 25 anderen (12 326);

Naturalisatie van Arnau Esteller, Juan en 22 anderen (12 327);

Wijziging van hoofdstuk XIII (Departement van Economische Zaken) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (12 253);

Wijziging van hoofdstuk XVI (Departement van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1971 (12 104);

Wijziging van de wet van 23 december 1970 (*Stb.* 620), houdende aanwijzing van de middelen tot dekking van de uitgaven, begrepen in de rijksbegroting voor het dienstjaar 1971 (11 881);

Wijziging van hoofdstuk IX B (Departement van Financiën) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (11 919);

Goedkeuring van:

1. Het op 25 oktober 1966 te Brussel tot stand gekomen Benelux-Verdrag inzake Tekeningen of Modellen, met Bijlage;

2. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934 en te 's-Gravenhage op 28 november 1960 met Reglement en schaal der taksen;

3. De op 14 juli 1967 te Stockholm tot stand gekomen Aanvullende Akte bij de op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op

Voorzitter

2 juni 1934 en te 's-Gravenhage op 28 november 1960 en zoals aangevuld te Monaco op 18 november 1961;

alsmede van de opzegging van:

4. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid;

5. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934;

6. De op 18 november 1961 te Monaco tot stand gekomen Aanvullende Akte bij de op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934, en enkele daarmee verband houdende voorzieningen (11 594);

Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Gemeentefonds voor het dienstjaar 1972 (12 213);

(2) het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsontwerpen te doen geschieden op 17 april 1973:

a. door de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken:

Wijziging van de Kieswet strekkende tot het mogelijk maken van lijstverbinding binnen eenzelfde kieskring bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal en voor de Provinciale Staten (11 077);

Opheffing van de gemeente Hoogland en verdeling van het gebied van die gemeente over de gemeenten Amersfoort en Bunschoten (10 297);

b. door de vaste Commissies voor Landbouw en Visserij en voor Financiën:

Wijziging van de Landbouwwet, de Financiële-Verhoudingswet 1964 en de Provinciewet (11 654);

c. door de vaste Commissies voor Financiën en voor Binnenlandse Zaken:

Goedkeuring beschikking ingevolge artikel 5 Wet kapitaal-uitgaven publiekrechtelijke lichamen (11 731);

d. door de vaste Commissie voor Cultuur en Recreatie:

Wijziging van de Wet omroepbijdragen (*Stb.* 1968, nr. 687) (12 024);

(3) het voorbereidend onderzoek van de volgende wetsontwerpen door de vaste Commissies voor Economische Zaken en voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne te doen geschieden op 1 mei 1973:

Voorzieningen ter dekking van de uitgaven in verband met de Nederlandse deelneming in de ontwikkeling van een met natrium gekoelde snelle kweekreactor (Wet financiering ontwikkeling snelle kweekreactor) (12 056);

Vaststelling van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Fonds Ontwikkeling snelle kweekreactor voor het dienstjaar 1972 en wijziging van hoofdstuk XIII (Departement van Economische Zaken) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (12 076).

De lijst van ingekomen stukken ligt ter inzage voor de leden, met vermelding van de door mij ter zake gedane voorstellen. Tenzij enig lid hiertegen vóór het einde van de vergadering bezwaar maakt, zal worden aangenomen dat de Kamer besluit overeenkomstig de door mij gedane voorstellen.

Ingevolge artikel 41 van het Reglement van Orde liggen de notulen van de vorige vergadering ter inzage voor de leden. Tenzij enig lid hiertegen bezwaar maakt, zal worden aangenomen dat de Kamer deze notulen goedkeurt.

Zitting 1972-1973

Het College van Senioren heeft een blanco eindverslag vastgesteld omtrent de ontwerpen van wet nrs. 12 247 (R 886), 12 255, 12 256, 12 275, 12 276, 12 280, 12 281, 12 282, 12 283, 12 284, 12 290, 12 296, 12 297, 12 298, 12 299, 12 300, 12 315, 12 316, 12 317, 12 318, 12 325, 12 326, 12 327, 12 353, 12 104, 11 181, 11 919, 11 594 en 12 213.

De Ministers van Buitenlandse Zaken, van Justitie, van Financiën, van Onderwijs en Wetenschappen, van Economische Zaken, van Landbouw en Visserij, van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, alsmede de Staatssecretaris van Justitie hebben mij bericht, dat zij verhinderd zijn de vergadering bij te wonen en dat zij bij de behandeling van de wetsontwerpen hun departement betreffende, zo nodig, vervangen zullen worden door de Minister van Binnenlandse Zaken.

Aan de orde is de behandeling van de ontwerpen van (rijks)wet:

Naturalisatie van Bellevue, Roland Octave Sylvère en 25 anderen (12 247, R 886);

Naturalisatie van Hahyary, Jacob Bernard en 26 anderen (12 255);

Naturalisatie van Beckers, Johanna Hillegonda en 23 anderen (12 256);

Naturalisatie van van Aelst, Alfred Eduard en 26 anderen (12 275);

Naturalisatie van Ani, Siti en 22 anderen (12 276);

Naturalisatie van Amorginos, Michail en 23 anderen (12 280);

Naturalisatie van Haurissa, Julius en 31 anderen (12 281);

Naturalisatie van Aman Hoesintalib en 25 anderen (12 282);

Naturalisatie van Bakarbesy, Izaak en 24 anderen (12 283);

Naturalisatie van Anakotta, Louise Juliana en 21 anderen (12 284);

Naturalisatie van van Beijeren Bergen en Henegouwen, Martinus Cornelis en 21 anderen (12 290);

Naturalisatie van Kasbolah en 23 anderen (12 296);

Naturalisatie van Akiharij, Maria en 24 anderen (12 297);

Naturalisatie van Amahorseya, Mathijs Elzeos en 26 anderen (12 298);

Naturalisatie van Alonso Gonzalez, Osorio en 24 anderen (12 299);

Naturalisatie van Bellettini, Guerrino en 24 anderen (12 300);

Naturalisatie van Andrews, Joseph en 21 anderen (12 315);

Naturalisatie van Antunes de Oliveira, Antonio en 26 anderen (12 316);

Naturalisatie van Beckers, Hendrik Albert Joseph en 23 anderen (12 317);

Naturalisatie van Ahmed Iman Scerif Mohamed en 24 anderen (12 318);

Naturalisatie van Aidound, Margaretha en 22 anderen (12 325);

Naturalisatie van Abdallah, Raymond en 25 anderen (12 326);

Naturalisatie van Arnau Esteller, Juan en 22 anderen (12 327);

Wijziging van hoofdstuk XIII (Departement van Economische Zaken) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (12 253);

Wijziging van hoofdstuk XVI (Departement van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1971 (12 104);

Wijziging van de wet van 23 december 1970 (Stb. 620), houdende aanwijzing van de middelen tot dekking van de uit-

EERSTE KAMER

Voorzitter e.a.

gaven, begrepen in de rijksbegroting voor het dienstjaar 1971 (11 881);

Wijziging van hoofdstuk IX B (Departement van Financiën) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (11 919);

Goedkeuring van:

1. Het op 25 oktober 1966 te Brussel tot stand gekomen Benelux-Verdrag inzake Tekeningen of Modellen, met Bijlage;

2. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationale dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934 en te 's-Gravenhage op 28 november 1960 met Reglement en schaal der taksen;

3. De op 14 juli 1967 te Stockholm tot stand gekomen Aanvullende Akte bij de op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934 en te 's-Gravenhage op 28 november 1960 en zoals aangevuld te Monaco op 18 november 1961, alsmede van de opzegging van:

4. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid;

5. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934;

6. De op 18 november 1961 te Monaco tot stand gekomen Aanvullende Akte bij de op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934,

en enkele daarmee verband houdende voorzieningen (11 594);

Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven voor het Gemeentefonds voor het dienstjaar 1972 (12 213);

Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs en van de Overgangswet W.V.O. (11 836).

Deze ontwerpen van (rijks)wet worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp:

Opheffing van de gemeente Diepenveen en verdeling van het gebied dezer gemeente over de gemeenten Deventer en Bathmen (10 962).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Vergeer** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Vandaag zal deze Kamer een beslissing moeten nemen over het voorliggende wetsontwerp 10962. Opheffing Gemeente Diepenveen en verdeling van het gebied dezer gemeente over de gemeenten Deventer en Bathmen.

Wanneer wij ervan uit mogen gaan, dat er zowel voor de gemeente Deventer als voor Diepenveen door middel van dit wetsontwerp grote belangen op het spel staan – dit blijkt o.a. ook uit de grote belangstelling vandaag – dan staat deze Kamer voor geen eenvoudige beslissing, omdat er sprake is van een omstreden wetsontwerp. Deze Kamer zal zich vandaag zeker realiseren Kamer van revisie te zijn.

Het heeft mijn fractie goed gedaan te ervaren, dat veel instanties, doch in het bijzonder de burgerij, zich bij deze kwestie betrokken hebben gevoeld, en wij zijn dankbaar voor de vele informaties, die wij zowel mondeling als schriftelijk, zowel van Deventer als Diepenveen, mochten ontvangen. Dat met name ook

Vergeer

de jeugd zich intensief hiermede heeft beziggehouden, heeft mijn fractie als positief ervaren. Onafhankelijk van de uitslag over deze zaak is het voor beide gemeenten belangrijk, dat er vandaag een beslissing wordt genomen na jaren van onzekerheid en spanning. Immers, reeds in 1959 na de laatste grenswijziging tussen Deventer en Diepenveen, heeft het gemeentebestuur van Deventer zich gezet aan de bestudering van de mogelijkheden voor een definitieve oplossing van de ruimtelijke problematiek, aangezien Deventer reeds op dat moment overtuigd was van de noodzaak van verdere stadsuitbreiding. Vermeldenswaard is het, dat toen niet allereerst aan een expansie naar het oosten en noorden werd gedacht in verband met te verwachten schade aan het natuurlandschap. Als gevolg hiervan heeft men het plan ontworpen voor een nieuw te stichten stad aan de overzijde van de IJssel, gelegen tegenover het oude centrum van Deventer. Het z.g. dubbelstadplan werd in 1963 bij de Kroon aanhangig gemaakt.

Eerst in 1968 werd door de Kroon beslist, dat wijziging van de grens tussen de gemeente Deventer en de gemeenten Diepenveen, Gorssel en Voorst niet verder in behandeling zou worden genomen. Vanaf dat moment is er een begin gemaakt met de voorbereiding van dit wetsontwerp, waarover de Kamer vandaag moet beslissen. Al met al betekent dit, dat de gemeente Deventer in feite vanaf 1959 in onzekerheid verkeert met betrekking tot haar zo noodzakelijke expansiebehoefte (14 jaar!). Anderzijds moet evenzeer gesteld worden, dat in ieder geval vanaf 1968 de gemeente Diepenveen het zwaard van Damocles boven het hoofd ziet hangen in verband met een mogelijke opheffing van deze gemeente.

Mijn fractie wil er geen geheim van maken, dat dergelijke langlopende procedures ongewenst zijn en dat deze, zo mogelijk, in de toekomst beslist vermeden dienen te worden. Op deze wijze is het voor een gemeentebestuur nauwelijks mogelijk een verantwoord beleid, gericht op de toekomst, te voeren. In dit verband wil ik nu reeds stellen, dat mijn fractie het betreurt, dat het „dubbelstad-plan“ géén kans tot realisatie heeft gekregen. Beide gemeenten moeten de overtuiging hebben gekregen, dat zij het slachtoffer zijn geworden van een – zacht uitgedrukt – niet duidelijk beleid van de centrale overheid. Als gevolg van deze langlopende procedures van rond 14 jaar wordt het de Eerste Kamer vandaag wellicht extra moeilijk gemaakt. Immers, mijn fractie realiseert zich, dat bij afwijzing van het wetsontwerp door deze Kamer de onzekerheid voor de gemeente Deventer voorlopig gecontinueerd zal worden.

In dit verband zou mijn fractie gaarne van de bewindslieden vernemen, of het juist is, dat vanaf 1958 – en sedertdien bij herhaling – de gemeente Diepenveen schriftelijk o.a. bij gedeputeerde staten van Overijssel heeft aangedrongen op een tijdige, integrale bestudering van het komende ruimteprobleem van Deventer, opdat men in de toekomst niet door tijdnood belemmerd zou worden, een verantwoorde beslissing te nemen. Bovendien zou ik de bewindslieden willen vragen, waarom tot op heden geen streekplan gemaakt is van het betrokken gebied. Juist met betrekking tot het voeren van een juist beleid ten behoeve van de centrumgemeente Deventer en de regio is de aanwezigheid van een streekplan een voorwaarde.

Mijnheer de Voorzitter! Wij erkennen allen vandaag het grote belang van de ruimtelijke ordening en de bestuurlijke organisatie. Wanneer wij echter terugkijken, wat zich hieromtrent in de afgelopen 10 jaren in de regio Deventer heeft afgespeeld, dan moet de les hiervan zijn, dat het zó in ieder geval niet moet!

Uit onze inbreng via het voorlopig verslag blijkt, dat in mijn fractie bedenkingen zijn tegen het voorliggende wetsontwerp. De memorie van antwoord heeft deze niet kunnen wegnemen. Mijn fractie heeft echter nog geen definitieve conclusie getrokken, aangezien wij deze zaak zeer belangrijk vinden en wij er behoefte aan hebben, het debat en het antwoord van de bewindslieden op ons in te laten werken. Wij zullen daarna een beslissing nemen.

Mijnheer de Voorzitter! De verleiding is groot allerlei aspecten

Vergeer

ten, betrekking hebbend op dit wetsontwerp, aan de orde te stellen. Ik zou mij echter tot de hoofdzaken willen beperken, namelijk:

- a. de functie van Deventer als centrumgemeente;
- b. de oplossing voor de woningbouw in Deventer;
- c. het belang van het natuurgebied Steenbrugge.

In mijn fractie bestaat géén verschil van mening met betrekking tot de functie van de stad Deventer. Deze gemeente vervult duidelijk een centrumfunctie ten opzichte van het er omheen liggend gebied. Indien aan Deventer géén mogelijkheden geboden worden om zelf te kunnen uitgroeien, zal het haar belangrijke taak van streekverzorgend centrum niet voldoende kunnen uitoefenen. In de memorie van toelichting wordt mijns inziens dan ook terecht gesteld, dat de sanering van de binnenstad – juist in verband met haar functie een eerste eis – in het gedrang komt, omdat de gemeente in de nabije toekomst geen geschikte huisvesting kan bieden aan hen, wie als gevolg van deze sanering elders onderdak moet worden geboden.

Het kan voorts niet anders, dan dat deze benarde positie, waarin Deventer zich bevindt, ook niet entamerend zal werken met betrekking tot de uitbouw van dié voorzieningen, die van belang zijn, niet alleen voor de stad zelf, doch voor de gehele regio. Geconcludeerd kan dus worden, dat de gemeente Deventer in feite het einde van zijn ruimtelijke mogelijkheden heeft bereikt en uit het voorgaande van mijn betoog zal duidelijk zijn, dat mijn fractie een blokkeren van de verdere ontwikkeling van Deventer onverantwoord acht. Hieruit volgt, dat aan de gemeente Deventer mogelijkheden tot expansie gegeven dienen te worden.

Welnu, mijnheer de Voorzitter, dat betekent, dat mijn gehele fractie de doelstelling van dit wetsontwerp onderschrijft.

Het voorliggend wetsontwerp is echter omstreden met betrekking tot de vraag, of het noodzakelijk is, ten einde de doelstelling te kunnen realiseren, de zelfstandige gemeente Diepenveen te doen opheffen. Opheffen, uitsluitend uit ruimtelijke overwegingen en niet uit bestuurlijke. Immers, ook de Regering is, zo blijkt uit de stukken, van mening dat de gemeente Diepenveen wat bestuurskracht en financiële positie betreft, een gezonde gemeente is. Mijn fractie zou dan ook opheffing van deze gemeente met een sterk ontwikkeld gemeenschapsleven als een verlies beschouwen.

Is opheffing van de gemeente Diepenveen dus noodzakelijk, ten einde de doelstelling te kunnen realiseren? Hierover lopen de meningen sterk uiteen, allereerst – en wellicht voor de hand liggend – tussen de twee bij dit wetsontwerp betrokken gemeenten. Uit de *Handelingen* van de Tweede Kamer blijkt, dat hierover ook zeer verschillend gedacht wordt tussen de bewindslieden (de Regering) en een niet onbelangrijk deel van de Tweede Kamer. Uit de schriftelijke vóórbehandeling van dit wetsontwerp in deze Kamer blijkt, dat ook hier over deze vraag zeer verschillend wordt gedacht. Bij deze discussie neemt de vraag, of het gebied Steenbrugge bebouwd moet worden of niet, een belangrijke plaats in. Bij aanvaarding van het wetsontwerp zal dit wél geschieden.

Vóór bebouwing van Steenbrugge worden in hoofdzaak twee argumenten genoemd, namelijk:

1. Bebouwing van Steenbrugge is noodzakelijk in verband met de door de gemeente Deventer gewenst geachte evenwichtige stadsuitbreiding. Eén en ander wordt mede in verband gebracht met de positie van de oude binnenstad.

2. Bebouwing van Steenbrugge is noodzakelijk in verband met de gewenste continuering van de woningbouw en de stagnatie van pl.m. vijf jaren, indien uitsluitend in Colmschate woningbouw tot stand kan worden gebracht.

Ten aanzien van deze punten zou ik de bewindslieden enige vragen willen stellen:

- a. Is in feite aan de door de gemeente Deventer zo gewenste ontwikkeling niet reeds geweld aangedaan door de aanvaarding van de motie-Voogd, waarbij bebouwing van het natuurgebied Rande werd uitgesloten?

- b. De stagnatie in de woningbouw ten gunste van het eventu-

eel niet bebouwen van Steenbrugge wordt door de Regering als een zwaar argument gehanteerd. Ter wille van de duidelijkheid zou ik de bewindslieden willen vragen, of dit argument ook in 1968 voldoende gewogen is bij de afwijzing van de dubbelstadconceptie. In ieder geval kan moeilijk ontkend worden, dat de Regering bij afwijzing van dit plan stagnatie in de woningbouw impliciet heeft aanvaard.

- c. Tijdens de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer is veel aandacht besteed aan de stagnatie in de woningbouw, die zal ontstaan, indien Steenbrugge niet bebouwd zal worden. Sterker nog, het doorlezen van de *Handelingen* wekt sterk de indruk, dat dit aspect voor vele kamerleden doorslaggevend is geweest bij hun standpuntbepaling ten aanzien van dit wetsontwerp.

Mijnheer de Voorzitter! Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Diepenveen heeft bij brief van 21 maart 1973 aan de Eerste Kamer der Staten Generaal medegedeeld, dat in feite beide bewindslieden op dit belangrijke punt de Tweede Kamer onjuist hebben voorgelicht. Mijn fractie acht dit een ernstig feit en wenst hierover duidelijkheid te vernemen.

Uit de *Handelingen* van de Tweede Kamer blijkt inderdaad, dat Minister Udink heeft medegedeeld, dat het zonder Kroonprocedure – krap bemeten – 6½ jaar zou duren, voordat in Colmschate weer woningen gereed zouden kunnen zijn, tegen 1½ jaar in Steenbrugge met Kroonprocedure (*Handelingen*, blz. 4226 links). De Minister sprak zelfs van een minimum van 6½ jaar. Minister Geertsema gebruikte dit argument eigenlijk als dé reden, om de Kamer aanvaarding van het amendement-Fiévez ten sterkste te ontraden (*Handelingen*, blz. 4254). Immers de aanvaarding van het amendement-Fiévez zou onherstelbare schade toebrengen aan de belangen van de woningzoekenden.

Mijnheer de Voorzitter! Inderdaad moet worden geconstateerd, dat deze gegevens strijdig zijn met het schriftelijk advies d.d. 6 februari 1973, dat het college van gedeputeerde staten van Overijssel aan de Minister van Binnenlandse Zaken heeft uitgebracht naar aanleiding van het voorlopig verslag van de Eerste Kamer.

Gedeputeerde staten schatten de termijn van gereedkomen van de eerste woningen in Colmschate ná die van het Oostrik zonder Kroonprocedure op 47 maanden. Gedeputeerde staten schatten de termijn, nodig voor het gereedkomen van woningen in Steenbrugge, inclusief een Kroonprocedure (welke thans ook de Minister ten aanzien van Steenbrugge bij voorbaat verwacht) op 39 maanden na inwerkingtreden van het wetsontwerp. Verschil: 8 maanden!

Mijn fractie acht het antwoord van de bewindslieden op dit belangrijke onderdeel van groot belang voor de definitieve standpuntbepaling.

Mijnheer de Voorzitter! Thans wil ik gaarne enige opmerkingen maken over het natuurgebied Steenbrugge. In de memorie van antwoord delen de bewindslieden op pagina 4 mede, dat zij zich hebben afgevraagd wat toch wel de reden kan zijn, dat het onderhavige wetsontwerp zoveel twijfels oproept.

De bewindslieden komen dan tot de conclusie, dat een belangrijke rol lijkt te spelen de omstandigheid, dat in het ontegenzeggelijk fraaie landschap in Diepenveen op vrij grote schaal sociale woningbouw tot stand zal worden gebracht. De bewindslieden hebben gelijk, wanneer zij stellen, dat de Regering juist op dit punt een andere kijk heeft dan menigeen. Ik zou willen zeggen, dat dit inmiddels wel duidelijk is gebleken. Enerzijds is de Regering van oordeel, dat het gedeelte van het grondgebied van Diepenveen, dat een hoge landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarde heeft, wordt ontzien en tegen aantasting wordt behoed, doch is anderzijds van mening, dat – juist volgens moderne planologische inzichten – woningbouw „in het groen”, mits als gezegd het landschap daardoor niet wordt verknoid, geenszins verwerpelijk is. Zij is intendeel van mening, dat, waar dat mogelijk is, woningbouw in een aantrekkelijk landschappelijk milieu moet worden bevorderd.

Mijnheer de Voorzitter! De gemeente Deventer is van mening,

Vergeer

aan deze voorwaarde te kunnen voldoen. Tegenover het standpunt van de Regering en de gemeente Deventer staan de standpunten van de gemeente Diepenveen, de hoofdingenieur-directeur voor de Landinrichting van het Staatsbosbeheer, van de landelijke en provinciale contact-commissies voor natuur- en landschapsbescherming en van het Botanisch Laboratorium van de Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen.

Mijn fractie betreft het, dat op een vraag onzerzijds in het voorlopig verslag met betrekking tot het standpunt of het advies van de hoofdingenieur-directeur voor de Landinrichting de betreffende bewindsman zich in de memorie van antwoord beperkt tot de mededeling, dat hij het standpunt van genoemde hoofdingenieur-directeur niet deelt.

Een nieuw feit in dezen is ongetwijfeld de brief d.d. 9 april 1973 van prof. dr. Westhoff van de Katholieke Universiteit te Nijmegen aan de burgemeester van Diepenveen, die inmiddels met machtiging van de schrijver openbaar gemaakt is. Ik acht het van belang op enkele passages de aandacht te vestigen. Allereerst pagina 4 punt 3. Prof. dr. Westhoff deelt hier mede in tegenstelling tot het standpunt van de Regering (zie memorie van antwoord) van mening te zijn dat de mogelijkheid in een fraai landschap sociale woningbouw tot stand te brengen, zonder daardoor het landschap te verminken, niet aanwezig is. Hij onderschrijft in dezen volledig het standpunt van de consulent voor natuur- en landschapsbescherming in Overijssel.

Professor Westhoff meent te mogen spreken namens de gehele georganiseerde natuur- en landschapsbescherming in Nederland wanneer hij stelt dat de ervaring leert, dat ook ogenschijnlijk goed doordachte plannen op dit punt nooit leiden tot het gewenste resultaat, tenzij bij een zodanig ruime verhouding groenbebauwing, dat zij economisch niet haalbaar zijn of toch onvoldoende voorzien in de behoefte aan woningbouw. Professor Westhoff bestrijdt dan ook de mening van de Regering en is van mening, dat de zogenaamde „sociale” woningbouw niet te verenigen is met het handhaven, laat staan verbeteren, van de kwaliteit van het landschap, waarin deze bebouwing plaatsvindt; dit landschap wordt – ik citeer prof. Westhoff letterlijk – „daardoor vrijwel volkomen vernietigd.”

Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie stelt het op prijs de mening van de bewindslieden over de opvatting van prof. dr. Westhoff te vernemen.

Verheugend is het ongetwijfeld te noemen, dat door de gemeente Diepenveen momenteel in Colmschate 900 woningen in aanbouw zijn ten behoeve van inwoners van Deventer, naar ik heb vernomen met medewerking van de hogere overheid. Dit roept overigens wel gelijk de vraag op of het van een juist beleid getuigt, indien, nu het Oostrik als eerste fase van een grote stedelijke ontwikkeling bij Colmschate eenmaal in uitvoering is, daar niet in eerste instantie verder gebouwd zou worden. Nu weet ik wel dat dit in feite een compromis is geweest, maar de realiteit van vandaag geeft toch aan, dat bij niet-bebauwing in eerste instantie van het plan Colmschate pakweg een 3000 inwoners van dit gebied volkomen in het isolement worden gedreven.

Ten slotte wil ik de bewindslieden de vraag stellen, of zij gezien de onzekerheden, die met betrekking tot de ontwikkeling van de streek bestaan, het wel wenselijk vinden thans een voorziening te treffen voor een langere periode dan 1990.

Tegen deze achtergrond moet de vraag gesteld worden of het wel verantwoord is, thans natuurgebieden voor bebouwing prijs te geven, nu niet vaststaat of zulks bij een nog te verrichten afweging onvermijdelijk zal blijken.

Het zal uit mijn betoog duidelijk zijn geworden, dat mijn fractie géén moeite heeft de doelstelling van het wetsontwerp te onderschrijven. Zij is er echter op dit moment niet van overtuigd, dat het nodig is, ten einde deze doelstelling te realiseren, de zelfstandige gemeente Diepenveen op te heffen.

Mijnheer de Voorzitter! Bij de aanvang van mijn betoog heb ik reeds medegedeeld, dat mijn fractie zich gereserveerd opstelt tegenover dit wetsontwerp doch dat nog geen definitief standpunt

Vergeer e.a.

is bepaald. Het spreekt dan ook vanzelf, dat wij met grote belangstelling het antwoord van de bewindslieden willen afwachten.

De heer Polak (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Wetsontwerpen tot opheffing van gemeenten – de geachte afgevaardigde de heer Vergeer heeft daarop zoëven reeds gewezen – zijn bijna alle zwaar omstreden en wekken meestal heftige emoties op. Het zijn dan ook wetsontwerpen waarmee voor een minister doorgaans weinig eer is te behalen en die hem veel kritiek, ook van partijgenoten, plegen te bezorgen. De opvattingen van de betrokken plaatselijke afdelingen staan veelal lijnrecht tegenover elkaar. Het is ook wel wat spijtig voor deze beide zo bekende en steeds met kennis van zaken sprekende Ministers, dat zij zulk een wetsontwerp in hoogst demissionaire staat moeten verdedigen en dan nog wel een wetsontwerp, dat afkomstig is van hun voorgangers en dat uitzonderlijk fel wordt bestreden.

Voor mijn fractie maakt het overigens bij de beoordeling van het wetsontwerp geen verschil welke minister of ministers het verdedigen. Onze fractie weet en aanvaardt dat bij de stormachtige ontwikkelingen in vele delen van ons land en de steeds hogere eisen, die aan het plaatselijke bestuur worden gesteld, tal van ingrijpende wijzigingen in de lokale bestuursorganisatie nodig zijn. Wij zijn er ook voorstanders van dat tijdig en na grondig onderzoek de nodige grenswijzigingen en samenvoegingen van gemeenten worden tot stand gebracht. Wij trachten steeds weer van geval tot geval zo goed mogelijk te beoordelen of het algemeen belang inderdaad de voorgestelde grenswijzigingen of samenvoegingen noodzakelijk maakt.

Mijnheer de Voorzitter! Dat de ingezetenen van een gemeente zich verzetten tegen de voorgestelde opheffing daarvan is natuurlijk een belangrijk gegeven maar niet, zoals blijktbaar tegenwoordig voor de communistische afgevaardigden, een beslissend gegeven. Immers, ook moet gelet worden op de belangen en wensen van de inwoners van de andere gemeenten, die bij het wetsvoorstel zijn betrokken en daarnaast en daarboven op de belangen van de streek en van het gehele land. Een gemeente is niet een vereniging, vrijwillig opgericht door de inwoners en ook alleen door hen naar eigen wens op te heffen. Een gemeente is een publiekrechtelijke corporatie en als zodanig een bestanddeel van een grotere gemeenschap. Een gemeente moet de belangen van haar ingezetenen behartigen in overeenstemming met bovengemeentelijke en nationale belangen. Het is de wetgever die over haar voortbestaan beslist en die kan en moet haar zelfs opheffen, niet alleen als zij onmachtig blijkt de belangen van haar ingezetenen voldoende te behartigen maar ook als zij niet voldoende kan bijdragen tot de behartiging van meer algemene belangen, dus als haar voortbestaan schade zou doen aan de belangen van het grotere geheel, de streek, de provincie of het land.

Mijnheer de Voorzitter! Tegenover de ons zo veelvuldig en haast hartstochtelijk kenbaar gemaakte wensen van de Diepenveeners om zelfstandig te blijven en de bebouwing van hun schone dreven te verhinderen, staan de minder dringend geuite maar zeker niet minder dringende belangen van de woningzoekenden in Deventer, de noodzaak van deze stad om uit te groeien tot een krachtig regionaal centrum, de behoefte ook van deze stad aan uitbreiding wegens de op korte termijn noodzakelijke sanering van verschillende stadsdelen.

Ook Diepenveen is gebaat met de vorming van een krachtig streekcentrum; ook voor de mensen, die in Diepenveen wonen, is het gunstig als Deventer niet wegwijnt maar weer wordt tot een groeiende stad die werkgelegenheid en woonruimte kan bieden en aan haar inwoners en aan van elders komende mensen.

Deventer heeft tal van voorzieningen op het gebied van kunst, onderwijs, gezondheidszorg en dergelijke waarvan de gehele streek profiteert maar waaraan de mensen uit de streek geen cent bijdragen, voor zover zij buiten het grondgebied van Deventer zelf woonachtig zijn. Deventer heeft een groot aantal fraaie maar gevaaropende monumenten en stadgezichten. Deventer heeft miljoenen uitgegeven aan afgekeurde plannen tot uitbreiding en

Polak

grenswijziging. Deventer verkeert in financiële nood en heeft mijns inziens recht op bijstand uit 's rijks kas. Haar financiële nood, hoe groot ook, is echter, mijns inziens terecht, door de Ministers niet als argument gebruikt voor de voorgestelde samenvoeging, al speelt de financiële nood wel degelijk – dit blijkt ook uit de zojuist aan ons toegezonden brief van de gemeenteraad van Deventer – een rol bij de bepaling van het standpunt zowel van voor- als van tegenstanders van het wetsontwerp. Die nood is te meer schrijnend, omdat deze in schrille tegenstelling staat tot de financiële welstand van de gemeente Diepenveen. Het zou billijk zijn, als de streekbewoners – dit geldt in het algemeen – zouden bijdragen in streekvoorzieningen, die in de centrumgemeente moeten worden getroffen. De financiële nood van een centrumgemeente kan echter onzes inziens geen motief zijn, een klein deel van de streek aan de centrumgemeente toe te voegen ter zeer gedeeltelijke leniging van deze nood.

Met bewondering mag wel worden gezegd dat Deventer reeds jarenlang vecht voor de mogelijkheid om zich te ontplooiën. Het dubbelstadplan, waaraan vele jaren ten koste van verscheidene miljoenen is gewerkt, werd door de Regering afgewezen. Het territoire van Diepenveen werd door de Regering als compensatie in het vooruitzicht gesteld. Nu dreigt ook dit gebied Deventer te ontgaan, hoewel deze gemeente alleen al voor het maken van een bestemmingsplan voor Steenbrugge in goed vertrouwen op aanbevelingen van de hogere overheden meer dan 1 mln. heeft uitgegeven. Sommige leden van mijn fractie vinden de nood van Deventer, in welke gemeente geen bouwgrond meer aanwezig is, zo dringend, de bestuurlijke onmacht waarin deze gemeente buiten haar schuld kan geraken, zo dreigend, de verwachtingen, gewekt door de van hoger hand gedane aanbevelingen zo gerechtvaardigd, dat zij geneigd zijn dit wetsontwerp te aanvaarden in de overtuiging dat ook Deventer zal trachten het aanwezige landschapsschoon zo veel mogelijk te ontzien.

Nu de gemeenteraad van Diepenveen zich bereid heeft verklaard, Deventer de verdere bebouwing van Colmschate mogelijk te maken en dit gebied aan Deventer af te staan, waardoor Deventer voor 30 000 – en wellicht voor 40 000 – mensen woonruimte kan scheppen en nu bovendien door de aanneming van de motie-Voogd is komen vast te staan dat het gebied in Diepenveen rondom Rande onbebouwd moet blijven, zijn de overige leden van mijn fractie voorshands van mening dat er niet voldoende redenen zijn, thans de gehele gemeente Diepenveen op te heffen en de daarin gelegen hechte en bloeiende dorpsgemeenschappen tegen hun duidelijk gebleken wil in bij de stad Deventer te voegen.

Dit laatste standpunt vereist een wat langere toelichting. Dit standpunt zal overigens voor de Minister van Binnenlandse Zaken niet een grote verrassing zijn. Hij heeft in de Tweede Kamer immers gezegd dat hij graag wil bekennen – hij bekent altijd graag – dat ook hij lang heeft gearzeld alvorens het wetsontwerp, dat door zijn voorganger is ingediend, over te nemen.

Na de schier eindeloze reeks van stukken en beschouwingen over deze slepende zaak te hebben doorgeworsteld kwamen de het laatst door mij genoemde leden van mijn fractie in het voorlopig verslag van deze Kamer tot de simpele vraag, of de samenvoeging van Diepenveen en Deventer thans alleen nog nodig is om het door Deventer ontworpen plan tot bebouwing van Steenbrugge met 3000 woningen te verwezenlijken en wat, indien dit niet het geval is, dan de andere argumenten zijn, die tot deze samenvoeging dwingen. Een rechtstreeks antwoord geeft de memorie van antwoord niet. Dan word je altijd al wat wantrouwend. Het antwoord luidt namelijk dat, als van bebouwing van Steenbrugge wordt afgezien, moet worden aanvaard: a. dat Deventer voor rond 10 000 personen woonruimte tekort zou komen en b. dat de woningbouw in Deventer tot het jaar 1977 en waarschijnlijk nog langer zou stagneren.

Volledigheidshalve vermeld ik dat er nog terloops op wordt gewezen dat in Diepenveen ook nog vervangende ruimte moet worden gevonden, nu als gevolg van de door de Tweede Kamer aanvaarde motie-Voogd van bebouwing nabij Rande moet worden

afgezien. Elders in de memorie van antwoord wordt echter erkend dat nog niet kan worden voorzien, of Deventer deze vervangende ruimte binnen afzienbare tijd nodig heeft. Dit laatste argument wordt dus blijkbaar ook van de zijde van de Regering zwak geacht. Hierop wordt in de memorie van antwoord dan ook niet verder ingegaan.

Blijven de twee andere argumenten. Zij zijn, blijkt het, evenmin sterk. Het gevreesde tekort aan woonruimte voor 10 000 personen zal zich pas kunnen voordoen als het gebied van Colmschate – waar, zoals gezegd, plaats is voor 30 000 à 40 000 personen – is volgebouwd. Dat zal nog wel ten minste een jaar of 15 duren. Of er dan inderdaad nog – per se in of om Deventer, speciaal in Steenbrugge – plaats voor 10 000 personen moet worden gevonden, kan op dit moment niemand met enige zekerheid voorspellen. Er is voor het onderhavige gebied namelijk nog geen streekplan en ook geen structuurplan. Of de trek naar Deventer groot zal zijn – zo groot, dat deze plaats omstreeks 1990 nog sterk moet groeien – en of men tegen het einde van deze eeuw de landelijke rust en het natuurschoon van Steenbrugge wellicht nog veel hoger zal waarderen dan nu, en althans hoger dan een kleine stadswijk, weten wij niet. Het is daarom voorbarig, ter wille van een zo onzekere toekomst, nu reeds – eens en voor altijd – Steenbrugge op te offeren.

Maar – zo luidt het tweede argument –: Dit moet toch geschieden, omdat de woningbouw voor Deventer, waar nog steeds grote woningnood heerst en de woningbouw al geruime tijd stagneert, anders nog ten minste vier jaar achterwege zal blijven.

Dit is natuurlijk een heel belangrijk argument; al wordt over de precieze omvang getwist, het staat wel vast, dat er in Deventer nog ernstige woningnood is. Maar mag men aan deze na het bouwrijp worden van Colmschate te beëindigen woningnood, aan een helaas al veel te lang durende, maar nu toch tijdelijke nood, het fraaie gebied van Steenbrugge en daarmee ook het zelfstandig bestaan van de gemeente Diepenveen opofferen? Het grootste deel van mijn fractie neigt naar een ontkennend antwoord.

Hierbij komt, dat het onzeker is, of door dit offer werkelijk veel tijd voor versnelling van de woningbouw zal worden gewonnen. Vast staat immers, dat als de samenvoeging doorgaat en het door Deventer voor Steenbrugge ontworpen bestemmingsplan kan worden vastgesteld, dit plan heftig zal worden bestreden, tot in hoogste instantie. De eerste woningen in dit gebied zullen ook naar het oordeel van gedeputeerde staten eerst eind 1976 kunnen gereedkomen, dat wil zeggen, tweeënehalf jaar nadat de thans voor Deventer door Diepenveen begonnen bouw van bijna 1000 woningen in Oostrik, in het gebied van Colmschate, zal zijn voltooid.

Van de volgende door Deventer zelf in Colmschate te bouwen woningen kunnen de eerste volgens de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening pas in 1978 gereedkomen, dus anderhalf à twee jaar later. De gemeente Diepenveen bestrijdt dit echter. Uitgaande van een berekening van gedeputeerde staten kunnen volgens het gemeentebestuur op een volgend deel van Colmschate zelfs een jaar eerder dan in Steenbrugge woningen worden opgeleverd.

Het is moeilijk uit alle cijfers wijs te worden en uit te maken, wie gelijk heeft; het gaat trouwens om toekomstverwachtingen, waarbij men nooit met zekerheid kan zeggen, wie gelijk heeft.

In ieder geval acht ik het onjuist – sterker nog: afkeurenswaardig – om te suggereren, zoals het Actie Comité Insprak Burgerij Diepenveen doet, dat de Ministers min of meer opzettelijk de Staten-Generaal hebben misleid of nog zouden misleiden. Maar zelfs als de Ministers met hun pessimisme volledig gelijk hebben, lijkt het nog niet voldoende verantwoord, Steenbrugge nu prijs te geven. Een duurzaam, blijvend en onherstelbaar groot verlies voor een korte tijdswinst bij de leniging van woningnood is niet aanvaardbaar.

De Ministers – dit is misschien hun voornaamste argument – bestrijden, dat door bebouwing van Steenbrugge een groot verlies zal worden geleden. In de memorie van antwoord aan deze

Polak

Kamer wordt met gloed betoogd, dat in het fraaie landschap van Steenbrugge sociale woningbouw tot stand zal worden gebracht zonder hierdoor het landschap te verminken. Het lijkt ons echter uitgesloten, in dit gebied 10 000 mensen te huisvesten zonder aard en karakter van het landschap volledig te veranderen, zonder opoffering van al datgene, wat het bekoorlijke, het rustgevend, het aantrekkelijke van dit gebied uitmaakt. Zo denken ook de deskundigen erover, ook nadat zij de – waarschijnlijk terecht – hoog geprezen plannen van Deventer hebben bestudeerd. De contactcommissie voor natuur- en landschapsschoon, de Stichting contact natuur- en landschapsbescherming Overijssel, de hoofdingenieur-directeur voor de landinrichting in Overijssel, de bekende hoogleraar Westhoff uit Nijmegen, zij allen hebben zich scherp gekant tegen de bebouwing van Steenbrugge.

Zelfs gedeputeerde staten van Overijssel schreven in een advies van 2 maart 1970, dat erkend zal moeten worden, dat het landschap, waarvan de bijzondere charme is de afwisseling van openheid en beslotenheid, als zodanig, als landschap dus, vernield wordt. Dat klinkt reëler dan de lofzang in de memorie van antwoord aan onze Kamer op „de sociale woningbouw in het groen”.

Niet ontkend kan worden dat ook in Colmschate waardevolle landschapselementen zijn die door bebouwing goeddeels teloor zullen gaan. Dat is eigenlijk een reden te meer om althans Steenbrugge zo lang mogelijk te sparen.

Deze beschouwingen over het al dan niet bebouwen van Steenbrugge en Colmschate, waartoe ik mij, in navolging van de uitvoerige schriftelijke gedachtenwisseling en in navolging ook van de vorige spreker, heb laten verleiden, behoren goed beschouwd, in deze Kamer niet thuis. Wij zijn niet uitgerust, ook niet geroepen om te oordelen over concrete bestemmingen van bepaalde grondstukken en gebieden. Daartoe kent de Wet op de ruimtelijke ordening een zeer zorgvuldige procedure, met verschillende waarborgen voor belanghebbenden. Die wet wijst nauwkeurig de colleges aan die deze bestemmingen kunnen en moeten bepalen. Nu brengt dit wetsontwerp eigenlijk deze moeilijke en specifieke taak over op de wetgever. Als wij het wetsontwerp aanvaard, beslissen wij namelijk meteen, zij het weliswaar niet formeel maar ongetwijfeld materieel, dat Steenbrugge moet worden bebouwd. De heer Vergeer heeft er terecht op gewezen. Ook de Ministers hebben het zelf erkend in de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer. Zij merken daarin op, dat „aanvaarding van het onderhavige wetsontwerp en de tenuitvoerlegging van het plan-Steenbrugge onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden”. Ik las bijna: Onsmakelijk.

Ook de bevolking voelt heel goed aan, dat thans de beslissing over de bebouwing van Steenbrugge valt. Mede daarom zijn wij door zoveel groepen en individuele personen benaderd. Zij krijgen niet de kansen die de Wet op de ruimtelijke ordening biedt. Het bestemmingsplan van Steenbrugge ligt klaar. De gemeenteraad van Deventer is ervoor, gedeputeerde staten zijn ervoor en beide Ministers zijn ervoor. Wat heeft straks de procedure voor de vaststelling van het bestemmingsplan dan nog te betekenen?

In de memorie van antwoord aan deze Kamer wordt gewezen op de vrijheid van oordeel die de Raad van State, een overigens alleen maar adviserend college, toekomt. Terecht echter wordt evenzeer onderstreept dat gedeputeerde staten en de Ministers hun oordeel definitief hebben gevormd en wordt de verwachting uitgesproken dat ook de Raad van State zich zal laten leiden door de motieven van de wetgever, als deze dit ontwerp aanvaardt. Ik geef de Ministers toe dat het beroep dan geen farce wordt; integendeel, het wordt juist een droeve vertoning.

In zekere zin – ook dat moet men erkennen – is deze gang van zaken voor de voorstanders van de bebouwing van Steenbrugge te verontschuldigen. Zolang Diepenveen zelfstandig blijft zal er geen bestemmingsplan komen dat Steenbrugge voor bebouwing bestemt. Wat wenselijk, mijns inziens zelfs nodig was en is, is dat er althans een streekplan is voor het gehele gebied, voorbereid en vastgesteld met de daarvoor gegeven waarborgen, een

Polak e.a.

plan waaruit blijkt dat Steenbrugge moet worden bebouwd, vastgesteld door provinciale staten, nadat iedere belanghebbende zijn visie heeft kunnen geven. Nu wil men Steenbrugge opofferen, omdat de Minister, die Deventers lievelingswens, de dubbelstad over de IJssel afwees, Deventer ter compensatie naar het gebied van Diepenveen verwees, blijkbaar speciaal zelfs naar Steenbrugge als eerste bebouwingsgebied. Dat is een te zwakke basis voor een definitieve beslissing over de bebouwing van Steenbrugge en dus ook een te zwakke basis voor opheffing van de gemeente Diepenveen.

Nu men het eens is over Colmschate, nu ieder ermee instemt, velen zelfs verlangen dat dit gebied, hoewel ook daar interessante en aantrekkelijke terreinen zijn, bebouwd wordt, moet daarop alle kracht worden gericht, moet dat gebied zo snel mogelijk naar Deventer gaan, maar moet de beslissing over Steenbrugge naar de toekomst worden verschoven en dus Diepenveen, althans thans, niet worden opgeheven. Deventer zou door een dergelijk besluit van deze Kamer ongetwijfeld zeer zwaar teleurgesteld zijn. Die gemeente behoeft zich hierdoor toch niet gefrustreerd te voelen. Integendeel, zij kan zich met alle energie richten op het voor ontwikkeling toch ook gunstig gelegen gebied van Colmschate. Het ontwikkelen van een, twee of misschien wel drie stadswijken daar is een geweldige opgave, die al het vernuft, alle daadkracht, al het organisatietalent en alle personele en materiële hulpmiddelen van dit bestuur zal opeisen, alsook aanvankelijk de reële en gulle medewerking van het gemeentebestuur van Diepenveen.

Het heeft misschien zelfs enkele voordelen als alle krachtsinspanningen op dit gebied zouden worden gericht. Er komen daar nu al duizend woningen in het door Diepenveen tot uitvoering gebrachte plan „Het Oostrik”. Het is gewenst dat daar zo spoedig mogelijk verder wordt gebouwd en dat het betrekkelijk isolement van deze nieuwe buurt, zonder behoorlijke algemene voorzieningen, zo snel mogelijk wordt opgeheven.

Ook afgezien daarvan is een grote uitbreiding op korte termijn van de bebouwing in Colmschate gewenst, ter vermindering van het anders wellicht niet denkbeeldige gevaar van jarenlang halfvol gebouwde wijken met onvoldoende of zeer grote geldelijke verliezen opleverende gemeenschapsvoorzieningen. De grote kunstwerken die voor de ontsluiting van dit gebied nodig zijn, vereisen een snelle bebouwing met grote aantallen woningen. Op die wijze kan ook een snelle sanering van de binnenstad worden verkregen.

Deventer is na de oorlog zeer sterk in noordelijke richting uitgebreid. Door de bebouwing in Colmschate zullen er in het oosten nieuwe wijken komen, die zich, bij een goed beleid en bij een snelle aanleg van de nieuwe verbindingswegen, ook op de oude binnenstad zullen en kunnen richten. Bovendien kunnen deze wijken, anders dan Steenbrugge, met een eigen spoorweghalte en een eigen toegang tot de rijksweg E8 verbonden worden met de verdere buitenwereld.

Ondertussen kan in streekplanverband en met inachtneming van nieuwere inzichten omtrent de betekenis van een goed milieu onderzocht worden of het inderdaad onvermijdelijk is dat Steenbrugge op den duur ook bebouwd moet worden. Als het dan nog nodig blijkt, zal dat offer moeten worden gebracht. Het zou mij echter niet verbazen als over een jaar of tien de dan aanzienlijk groter in aantal en, naar ik hoop, beter gehuisveste Deventer bevolking dankbaar zal zijn zo dicht bij huis in een bevriende en welvarende gemeente een mooi en rustig landschap te vinden.

Er zou over dit wetsontwerp nog heel veel te zeggen zijn, maar dat is al zo vaak gebeurd. Daarom wilde ik volstaan met het vermelden van de voornaamste beweegredenen voor het standpunt, het aanvankelijke standpunt, van een meerderheid van mijn fractie. Tenzij de Ministers aantonen dat deze argumenten ondeugdelijk zijn, zal dan ook een groot deel van mijn fractie tegen dit wetsontwerp stemmen.

De heer Eisma (D'66): Mijnheer de Voorzitter! In ieder geval

Eisma

gedurende de afgelopen twee jaren waarin deze Kamer in deze samenstelling bijeen is – maar ook gedurende een ruimere periode – is een grenswijzigingsvoorstel niet zo gecompliceerd geweest als deze. Het is een heel moeilijke zaak en daarbij is het enigszins jammer voor Diepenveen en misschien prettig voor Deventer dat de behandeling van dit wetsontwerp hier nog door de Ministers Geertsema en Udink kan worden voltooid. Hoewel ik de indruk heb dat Deventer/Diepenveen niet een van de wetsontwerpen is die de Minister van Binnenlandse Zaken met het meeste plezier van zijn voorganger heeft overgenomen. Ik vernem graag van hem of dit inderdaad een juiste veronderstelling is.

De opstelling van D'66 wordt grotendeels gekenmerkt door de nadruk op de participatie der burgers bij het bestuur en een sterke gerichtheid op het behoud van ons natuurlijk milieu. Hoe kan het dan ook anders dat de fractie van D'66 in deze Kamer, evenals die in de Tweede Kamer veel moeite heeft met de grenswijziging van Deventer waarvan de opheffing van Diepenveen het gevolg is. Want beide typische D'66-punten zijn hier in opvallende mate aanwezig; nl. de opheffing van de structuur waarin de inwoners van Diepenveen leven en die deze groepering conditioneer tot een hechte samenleving en het behoud van een natuurwetenschappelijk en landschappelijk waardevol gebied. Voornamelijk aan de hand van deze criteria willen wij dit wetsontwerp beoordelen. Daarbij speelt uiteraard de woningvoorziening voor de Deventer bevolking een belangrijke rol. En dat bij dit alles de Kamer planologie bedrijft, is niet te bestrijden. Dat moet niet zo zijn bij wetsvoorstellen als het onderhavige, doch hoe kunnen wij anders zonder streekplan.

En daarbij kom ik meteen op enkele bestuurlijke manco's die aan dit wetsontwerp kleven. In de eerste plaats is er geen streekplan. Nu kan men wel zeggen dat hernieuwde wegging en beoordeling van de uitbreidingsmogelijkheden voor Deventer in het kader van de streekplanstudie slechts theoretische waarde heeft, maar de taakstelling van Deventer zal in het kader van een 3e Nota Ruimtelijke Ordening, streekplan en verlaagde Nederlandse bevolkingsprognose wel eens zo kunnen zijn, dat in het jaar 2000 50 000 inwoners (als gevolg van de sanering van de binnenstad) in het huidige stedelijke gebied van Deventer wonen en 40 000 in Colmschate gehuisvest kunnen worden. Dit bijv. omdat het natuurlijk milieu niet meer verdraagt en het eventueel toekomstige gewest Stedendriehoek tot een bepaalde onderlinge taakstelling geraakt. Indien dit streekplan er geweest was, hadden wij zelf geen planologie hoeven te bedrijven, doch had het als een gegeven voor ons gelegen en hadden wij ons eraan behoren te conformeren.

Men zou kunnen stellen dat in dit stadium, omdat de provincie en het rijk nu geen bezwaar maken tegen bebouwing van Steenbrugge dit het vereiste gegeven voor ons is. Doch een streekplan is meer dan alleen maar een intentieverklaring van hogere overheden; er is voor een streekplan niet voor niets een gehele procedure, inclusief inspraak van de bevolking. In de tweede plaats is er geen structuurplan, of aanzet daartoe voor Colmschate. Ondanks deze gebreken zal de Kamer toch een oordeel moeten vellen.

Het behoud van natuurgebied. De Regering, zegt de Minister van Binnenlandse Zaken, is van mening dat woningbouw in het groen, mits het landschap daardoor niet wordt verknood, moet worden bevorderd. De tegenstelling villa's en sociale woningbouw in het groen is roerend om te lezen en natuurlijk is D'66 er niet voor om villa's in landschappelijk en natuurwetenschappelijk waardevol gebied te situeren en woningbouw voor de minderbedeelden hiervan uit te sluiten. Het is echter naar ons gevoel geen eerlijke tegenstelling die de Minister schetst. Dezelfde regering acht namelijk andere groene gebieden uitgesloten voor sociale woningbouw, waarbij te denken is aan het nationale beleid met betrekking tot de Veluwe waar stadsuitbreiding niet wordt toegestaan omwille van het behoud van het landschap. Waarom in het ene geval wel woningbouw, bijv. zoals hier in Steenbrugge (of het nu sociale of villabouw is doet niet ter zake) in het groen

en in andere groene gebieden niet, bijv. zoals gezegd de Veluwe doch dit gebied is met talloze voorbeelden elders van landschappelijk waardevolle gebieden in Nederland uit te breiden. Wij horen graag de mening van de Minister hierover, maar kunnen ons voornamelijk niet onttrekken aan de indruk dat dit een inconsistent beleid is. Wij kunnen er lang of kort over discussiëren maar uit vele studies is gebleken dat met bebouwing van Steenbrugge een waardevoller gebied verloren gaat, dan met de bebouwing van Colmschate, waarmee niet is gezegd, dat Colmschate een steppe is.

Het feit dat de hoofdingenieur-directeur van Landinrichting en de landelijke en provinciale contactcommissie voor de natuur- en landschapsbescherming en professor Westhoff van de Universiteit Nijmegen bebouwing van Steenbrugge afwijzen, is voor ons van voldoende gewicht om Steenbrugge natuurgebied te laten. Het landschap wordt met bebouwing van Steenbrugge volkomen vernietigd, aldus prof. Westhoff. Dezelfde professor die door de Minister in september werd aangehaald om bebouwing van Steenbrugge te rechtvaardigen. Concentratie van bebouwing in één gebied, te weten Colmschate, beschermt het milieu in de gegeven omstandigheden het meest. En of het nu aanleg van wegen of uitvoering van woningbouwplannen betreft, D'66 zal zo lang mogelijk naar alternatieven blijven zoeken, opdat ons milieu zoveel mogelijk blijft behouden.

De groene jeugd van Diepenveen ontving ons in het najaar met de aanbidding van een steen. Toen waren de woorden van de inmiddels overbekende heer Servet nog niet bekend; anders had deze jeugd ons zeker toegezongen: waar eens de boterbloemen bloeiden; waar al die leuke plantjes groeiden; zijn nu stenen dood en grijs; ach de mensheid ooit eens leren; te leven zonder bruut geweld; zullen wij dan ooit waarderen; wat onze schepper heeft besteld. Deze verticale relatie, mijnheer de Voorzitter, is waarschijnlijk een gevolg van het feit dat het een produktie van een vrijzinnig protestantse radio-omroep betrof. Overigens heb ik niet bedoeld dat het brute geweld op de houding van Deventer betrekking heeft.

Dat er met de startdata van de woningbouw enorm gesjoemeld is in de discussie aan de overzijde, blijkt wel uit vergelijking van de *Handelingen* van de Tweede Kamer en de memorie van antwoord van onze Kamer. Om maar eens een voorbeeld te noemen: in de Tweede Kamer zegt de Minister op blz. 4226 linkerkolom, in september 1972 dus, dat de woningbouw in Colmschate over 6½ jaar kan beginnen, en in maart 1973 zegt de Minister in de memorie van antwoord aan onze Kamer dat de aanvang van de bouw in 1977 plaats zal vinden. Dat zijn toch wel verschillen. Komt dat doordat de Minister in september 1972 nog van mening was dat het gehele structuurplan voor Colmschate klaar moest zijn, voordat er een keuze van een tweede bouwplaats gedaan mocht worden, en dat hij nu de keuze van die tweede bouwplaats al op eind 1973 stelt, volgens de memorie van antwoord, dus zonder dat het gehele structuurplan klaar is? Dat is dan een belangrijke gewijzigde opvatting! Hoe kunnen wij nog oordelen als GS bij niet-bebouwing van Steenbrugge een gat in de woningbouwproduktie van nog geen twee jaar (20 maanden) aangeven, Deventer over 3 jaar spreekt en de Minister 4 jaar vermeldt? D'66 erkent dat de continuïteit van de woningbouw door niet-bebouwing van Steenbrugge in het geding komt; exact in welke mate vermag zij met de veelheid van met elkaar in strijd zijnde perioden niet in te zien. Er zijn zoveel factoren zoals wel of niet onteigening, wel of niet beroepschiffen tot Kroon of tot GS en bovendien hebben de berekeningsmethoden van de Minister. GS Overijssel en de twee gemeenten niet een vast stramen, zodat onderlinge vergelijking voor ons wel bijzonder moeilijk is.

Daarbij komt nog dat de Minister en de gemeente Deventer ervan uitgaan dat de grenswijziging op 1 juli a.s. zou zijn geëffectueerd en GS van Overijssel dit tijdstip op 1 september laten vallen.

Het maakt het er allemaal niet gemakkelijker op. Laten we nu eens in het vervolg, als over de continuïteit van de woningbouw wordt gesproken, met de realiteit rekening houden en inclusief

Eisma

bezwaarschriften rekenen als we over het gereedkomen van de eerste woningen in Steenbrugge of Colmschate spreken. Dan blijkt uit de memorie van antwoord dat de eerste woningen in Steenbrugge gereed komen eind 1976 (begin 1977 als in plaats van 1 juli, 1 september wordt aangehouden) en de laatste woningen in Oostrik medio 1974. Dit houdt bij aanvaarding van dit wetsontwerp in – dus bij bebouwing van Steenbrugge – dat al een discontinuïteit in de woningproductie van zeker 2½ jaar zal optreden. Zien we af van Steenbrugge zo staat in de memorie van antwoord, dan valt er een gat in de woningproductie van 4 jaar, te weten tussen de laatste woningen in Oostrik I en de eerste woningen elders in Colmschate. Deze periode zou inclusief bezwaarschriften 5½ jaar bedragen (de memorie van antwoord spreekt namelijk over 1½ jaar voor de bezwaarschriftenprocedure). Nu berekent GS Overijssel dat de bezwaarschriftenprocedure niet 18 maanden doch 11 maanden in beslag neemt; dat is dan in vergelijking met de memorie van antwoord een winst van 7 maanden. En de tervisielegging van het bestemmingsplan Colmschate/Oostrik II valt volgens GS medio 1975 en volgens de Minister pas in de eerste helft van 1976. Als GS gelijk zouden hebben dan is dat ook een aanzienlijke tijdswinst namelijk van ruim een half jaar in vergelijking met de data in de memorie van antwoord. Dat betekent met elkaar een winst van 12-14 maanden, en bij aftrekking van deze periode van 5½ jaar, zoëven genoemd, komen wij op een periode van een gat in de woningbouw van nauwelijks 4½ jaar. Dat is, vergeleken met de situatie van bebouwing van Steenbrugge, in een extra discontinuïteit in de woningbouw van nog geen 2 jaar en dat is wel een andere voorstelling van zaken. Dan gaan we nog maar niet in op de omstandigheid, dat in Steenbrugge in ieder geval reeds aangekondigde bezwaarschriften zullen worden ingediend en dat in Colmschate daartoe een geringe waarschijnlijkheid bestaat.

Over deze data, wat ons betreft op dit moment geen discussie meer; wij vrezen, dat ten aanzien hiervan toch al een zelfde chaos in onze Kamer op zal treden als aan de overzijde viel waar te nemen. Wel vragen wij de Minister zijn visie te geven op de data met dezelfde criteria die GS van Overijssel hebben aangehouden, d.w.z. in maanden, met als startdatum 1 september 1973, met als begin tervisielegging, einde tervisielegging, bezwaarschriftenprocedure (inclusief Kroon), bouwrijp maken, aanvang woningbouw, gereedkomen eerste woningen, zowel voor Steenbrugge en Colmschate. Het blijkt, dat de vertragsperiode van de woningbouw sinds de behandeling in de Tweede Kamer gewijzigd is en dat dit argument, dat geldt eveneens voor de landschappelijke en natuurwetenschappelijke betekenis van Steenbrugge en Colmschate, een hernieuwde bezinning in deze Kamer alleszins rechtvaardigt. Vanzelfsprekend horen wij gaarne de reactie van de Minister op een en ander.

Ik kom thans tot de bevolkingsprognose van Deventer. De Minister is zeker op de hoogte van de omstandigheid, dat als alle toekomstige bevolkingsprognoses en uitbreidingsplannen van alle Nederlandse gemeenten bij elkaar worden opgeteld, er in het jaar 2000 een bevolkingsaantal in Nederland zal zijn van 30 miljoen. Het vervelende is echter dat verwacht wordt dat de bevolkingsprognose van CBS in datzelfde jaar rond de 15 miljoen inwoners uitkomt (dat is de helft). Bij gerucht heb ik zelfs vernomen, dat deze week deze CBS-prognose zelfs officieel gepubliceerd zal worden. In hoeverre draagt de bevolkingsprognose van Deventer bij tot het getal van 30 miljoen in 2000? Wij kregen geen antwoord in de memorie van antwoord op de vraag, hoeveel inwoners Deventer denkt te hebben bij een nationale prognose van 15 à 16 miljoen. Wij zijn er met de Minister van overtuigd, dat de ruimtebehoefte per woning stijgt en de gemiddelde woningbezetting afneemt. Deventer zegt, dat pas in de negentiger jaren de lagere geboortecijfers hun weerslag in de woningbehoefte zullen hebben, inclusief de toename van het woningoppervlak per inwoner en de gemiddelde woningbezetting, want ook dit laatste zal wel eens haar benedengrens bereiken. Deze te verwachten gewijzigde bevolkingsprognose voor Deventer moet haar weerslag vanzelfsprekend eens krijgen in de woningproduk-

tie. Deventer ziet zelf ook in, dat de varianten in bevolkingsprognose tussen de 107 500 tot 121 750 in 2000 ook herzien moeten worden zodra de nieuwe CBS-gegevens betreffende de toekomstige bevolkingsontwikkeling gepubliceerd worden. Daarbij moet niet vergeten worden, dat in de publikatie „Omtrent Deventer” op basis van de tweede Nota Ruimtelijke Ordening een inwonertal van 110 000 in 2000 voor het stadsgewest staat vermeld en dat betekent 100 000 voor Deventer. Er zijn in Deventer 1683 zeer urgent en urgent woningzoekenden, van wie ± 900 zeer urgent. Maar voor hen wordt dan ook op directe of indirecte wijze op dit moment gebouwd in Oostrik I en ook het akkoord-Schut geeft hun – meestal als gevolg van doorstroming van anderen – woonruimte.

Men kan de uitingen, gedaan tijdens de hearing in Deventer en die prachtige zonnige herfstdag, toen de goudbruine bladeren aan de hoven Diepenveen een gouden toekomst beloofden, beoordelen zo men wil. Toch zal men er niet onderuit komen iets ervaren te hebben van de betrokkenheid van de burgers bij de instandhouding van de gemeente Diepenveen. Natuurlijk zal Deventer na grenswijziging de sfeer en het karakter van de diverse kernen van Diepenveen zoveel mogelijk in stand houden; deze opmerking in de memorie van antwoord is welhaast overbodig. Doch het wegvallen van een bestuurlijke eenheid moet nadelige gevolgen hebben voor de lokale democratie en vooral voor deze goedbestuurde gemeente. Hoe sterk deze gevolgen zullen zijn, is niet exact aan te geven maar wel is vast te stellen dat het lapmiddel van artikel 31 van dit wetsontwerp met betrekking tot artikelen 61-64f der Gemeentewet niet dat kan bereiken, wat door opheffing van de gemeente Diepenveen is kapot gemaakt. Men ziet trouwens maar naar de resultaten hiervan bij andere gemeentelijke samenvoegingen. Zijn er overigens bij het gemeentebestuur van Deventer al denkbeelden over deze decentralisatie, anticiperend op de grenswijziging? Ik denk hierbij aan de gang van zaken bij Zaandam en Amersfoort, waar vooral bij de eerste een vroegtijdige bezinning op een eventuele nieuwe bestuurlijke organisatie plaats vond.

Het antwoord van de Minister op onze vraag in het voorlopig verslag, of bij verwerping van dit voorstel de Minister van plan is een gewijzigd wetsontwerp in te dienen, waarbij alleen Colmschate bij Deventer wordt gevoegd, is in de huidige politieke situatie vanzelfsprekend minder interessant. Wij zouden het interessanter vinden hierop bij voorbeeld van ons medelid De Gaay Fortman een antwoord te krijgen. Het argument van de Minister dat indienen van een wetsontwerp met een inhoud, die door de Tweede Kamer in de vorm van een amendement is verworpen, niet verstandig is, spreekt ons tot op zekere hoogte aan. De argumentering van de Minister verandert wel als wij ons realiseren dat er sinds de discussie in de Tweede Kamer een nieuwe samenstelling van die Kamer heeft plaatsgevonden. Men komt dan niet bij hetzelfde gezelschap Tweede-Kamerleden aan met een wetsontwerp dat analoog is aan een verworpen amendement. Want, mijnheer de Voorzitter, de eventuele tegenstemmers vandaag nemen vanzelfsprekend aan dat, als het ontwerp wordt verworpen, er een andere oplossing moet worden gevonden. De meest voor de hand liggende is dan Colmschate bij Deventer. Dit zal met de grootste spoed moeten geschieden. Misschien is even een afkoelingsperiode nodig, maar binnen een jaar zal een wellicht bekrachtigd, nieuw wetsontwerp gerealiseerd moeten zijn. Hier zijn de omstandigheden ook mee want van Diepenveen is geen tegenstand te verwachten, evenmin, lijkt ons, als van Deventer waarvoor dit vernieuwd wetsontwerp niet als de beste kan worden beschouwd maar wel als de „next best”. Nogmaals, de omstandigheden zitten mee, te meer daar het er steeds meer naar uit gaat zien dat het gewijzigde grenswijzigingsvoorstel door een andere Minister zal worden verdedigd, een andere Tweede Kamer het zal moeten beoordelen en wellicht nog deze Kamer in dezelfde samenstelling dit wetsontwerp zal behandelen.

Mijnheer de Voorzitter! Onze fractie en die in de Tweede Kamer vragen zich langzamerhand wel af of het nog verantwoord is, om grenswijzigingen in behandeling te nemen bij het ontbre-

Eisma e.a.

ken van een gewestwet en de daarbij behorende structuurschets. De Minister zegt dat een toekomstig gewest geen taak behoort te hebben in het uitvoerende vlak, met betrekking tot de verwezenlijking van de stedelijke uitbreiding van een centrumgemeente van dit gewest. Met de stelling dat de stadsuitbreiding van Deventer in het uitvoerende vlak geen gewestelijke zaak is, kunnen wij meegaan. Maar wel tot de bevoegdheden van een toekomstig gewest zal de stadsuitbreiding, voorafgaande aan de uitvoering, behoren. Als bij voorbeeld een structuurschets al geen taak meer is voor een gewest, welke taken zijn dat dan wel? Ik dacht juist dat de raad van de territoriale decentralisatie studeerde op de taken en bevoegdheden van rijk, provincie en gewesten. Met deze uitspraak loopt de Minister wel vooruit op de uitkomsten van het onderzoek. In het bestuurlijk vacuüm waarin wij ons nu bevinden - want niemand weet immers meer waaraan men toe is ten aanzien van de gewestvorming - lijkt het niet meer verantwoord om te oordelen over gemeentelijke grenswijzigingen. Het risico is te groot dat wij door de verbreking van de lokaal democratische banden te veel kapot maken wat juist voor de toekomstige gemeentelijke taken onontbeerlijk zal kunnen zijn.

Tot slot: Welke beslissing wij hier ook nemen, deze zal voor één voor beide partijen nadelige gevolgen hebben. Na de vloed van geschriften en overige informatie zou het niet moeilijk zijn, alle voor- en nadelen voor Diepenveen of Deventer in een elleng lang betoog samen te vatten. Wij zien beslist de nadelen van niet-aanvaarding van dit wetsontwerp voor Deventer, maar zoals u, mijnheer de Voorzitter, uit het voorgaande zult hebben begrepen, zijn wij geneigd tegen deze grenswijziging te stemmen, omdat de voordelen van een zelfstandig Diepenveen groter zijn. Indien bij de stemming later op deze dag deze neiging nog zal bestaan, dan realiseren wij ons dat Deventer om verschillende redenen en naar verwachting voor een korte periode in een nare situatie terecht is gekomen. Niemand zal zich dan meer geroepen voelen om zich door de winnende partij te laten uitnodigen tot een carnavaleske huldiging - ook na de behandeling in de Eerste Kamer niet - al was het alleen maar om de gevoelens van de verliezende partij te sparen.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Het voor ons liggende wetsontwerp tot opheffing van de gemeente Diepenveen en de verdeling van haar grondgebied over Deventer en Bathmen heeft ons heel wat reacties uit de onderscheiden gemeenten doen toekomen, zowel schriftelijk als mondeling.

Zoals begrijpelijk is, heeft de bevolking van die gemeenten zwaar meegeleefd. Op waardige wijze zijn de standpunten die begrijpelijkerwijze nogal uit elkaar liggen, te onzer kennis gebracht.

Ik zal mij bij de behandeling van dit wetsontwerp niet in de details ervan bevelen, maar slechts enkele hoofdlijnen behandelen, al is er veel meer over te zeggen dan ik in een kort tijdsbestek kan doen.

Meer dan bij enig ander wetsontwerp betreffende grenswijziging is bij dit wetsontwerp sprake van een vraagstuk dat primair op het terrein van de ruimtelijke ordening ligt. Het is jammer dat zeer veel tijd is heengegaan voordat omtrent de inrichting van de stadsuitbreiding van Deventer door de Regering kon worden beslist, waardoor Deventer in nood is geraakt. Dit tijdsverlies is een pijnlijke zaak en heeft veel geblokkeerd.

Bij het doorworstelen van de stapel stukken die ons over dit wetsontwerp heeft bereikt, blijkt tevens dat er een aantal beslissingen in het verleden zijn genomen en een aantal beleidshandelingen niet zijn verricht, waardoor een zeer moeilijke situatie voor de onderscheiden gemeenten is ontstaan. De beslissing van de toenmalige Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in 1968 en de beslissing van de Kroon om niet akkoord te gaan met de uitbreiding van Deventer in westelijke richting, de zgn. sprong over de IJssel, heeft helaas moeten leiden tot de wenselijkheid van de uitbreiding van Deventer in oostelijke richting, met alle consequenties van dien en ook met als consequen-

Rijnders

tie de voorstellen tot opheffing van Diepenveen, zoals deze thans bij ons ter tafel liggen.

Het is voor mij een bijzondere situatie dat opnieuw door een onder ministeriële verantwoordelijkheid genomen beslissing van ruimtelijke aard, als in 1968 genomen, onze Kamer thans voor de imperatieve beslissing staat om al of niet tot opheffing van Diepenveen te besluiten.

Mijnheer de Voorzitter! De uitleg van Deventer aan de andere zijde van de IJssel zou naar de mening van mijn fractie thans nog logischer zijn geweest dan de sprong van Deventer naar het oosten. De dubbelstad-figuur was vóór de uitspraak van de Kroon een aanvaardbaar stedenbouwkundig gegeven. De uitspraak van de Kroon strookte dan ook niet met de zienswijze van het toenmalige provinciale bestuur van Overijssel, welk bestuur terecht weigerde de uitnodiging van de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken te aanvaarden om een grenswijziging tot opheffing van Diepenveen voor te bereiden. Dit voorstel moest de Minister dan zelf maar doen. Dat later het provinciale bestuur wél achter het wetsontwerp is gaan staan, was meer berustend dan principieel. Het zal tevens de Minister bekend zijn, dat zelfs nu nog de hoofden van de oude spoorbrug gehandhaafd en bewaard zijn om een sprong over de IJssel voor de dubbelstad mogelijk te maken.

De huidige motivering tegen de dubbelstad, als vermeld in de memorie van antwoord van 14 maart 1973, is voor mijn fractie onvoldoende. Ik zou de Minister willen vragen, of er de laatste tijd met het provinciale bestuur ernstig is overwogen om terug te komen op de beslissing van 1968 tot het creëren van de uitbreiding van Deventer in westelijke richting en of ook het provinciale bestuur thans nog principieel het standpunt huldigt, dat niet moet worden teruggekomen op de in 1968 genomen beslissingen.

Het is mij bekend, dat Deventer inderdaad op korte termijn mogelijkheden moet krijgen tot het bouwen van ± 800 woningen per jaar. Het is niet alleen de normale uitbreiding van de stad Deventer, welke die woningbouw noodzakelijk maakt (dus de normale woonbehoefte, af te lezen uit de inschrijving van het aantal woningbehoevenden), alsook de stadssanering en -reconstructie en de voor mij uitermate belangrijke spreiding van het westen, óók naar gebieden in het oosten, waarbij Deventer een goede centrum- en opvangfunctie in het oosten des lands kan vervullen.

Mijn fractie acht het een leemte, dat van de zijde van de provincie geen behoorlijk streekplan is vastgesteld, waaruit het programma voor Groot-Deventer duidelijk zou zijn af te lezen. Het ontbreken van dit streekplanprogramma noopt tot incidentele voorzieningen in een milieu, dat territoriaal véél groter is (ik denk hierbij aan de invloed van de driehoek Deventer-Zutphen-Apeldoorn) en dat een belangrijke taakstelling en ontwikkeling voor een groot gedeelte van oost-Nederland kan krijgen. Naast de moeilijkheden, die zijn ontstaan door het couperen van de sprong over de IJssel en het gebrek aan enige regionale programmering, zie ik ook de minder goede verstandhouding tussen de besturen der gemeenten als een negatieve factor. Het heeft bij de gemeenten eenvoudig aan voldoende bestuursinzicht ontbroken om, met behartiging ook van elkaars belangen, een bestuurlijk milieu te scheppen, dat de behoefte aan ruimtelijke ontwikkeling en zorg volledig en in breder verband had kunnen opvangen.

De nogal eenzijdige volkshuisvestingsvoorziening van Deventer en de defensieve houding van Diepenveen tegen de plannen van Deventer hebben remmend gewerkt voor de ontwikkeling van het gehele gebied. Het was onder meer ook de taak van het provinciale bestuur geweest om meer leiding te geven aan het totaal van de ontwikkeling in dat gebied en het mogelijk te maken, dat - zolang niet definitief was beslist over de grenzen van de betrokken gemeenten - er een krachtig volkshuisvestingsbeleid in deze regio kon ontstaan. Het heeft ons dan ook verwonderd, dat pogingen van Diepenveen om te komen tot een snelle ontwikkeling van Groot-Colmschate, door onder meer de wil te tonen tot het doen ontwerpen van bestemmingsplannen aldaar, door het provinciale bestuur en Deventer zijn tegengehouden. Is het niet

Rijnders

een gebrek aan voortvarend beleid dat de studie omtrent de ontwikkeling van dit gebied, resulterende in een structuurschets, na zoveel jaren nog niet is afgerond en eerst veel later een bestemmingsplan kan worden vastgesteld? Op deze wijze zijn 5 kostbare jaren verloren gegaan door het niet samenspelen van de overheidsniveaus. Er is wel erg eenzijdig gespeeld op Steenbrugge en daardoor is de ontwikkelingstijd van Colmschate niet ingehaald. Dit is een bestuurlijke misser, waarvan de gevolgen thans als argumenten worden gebruikt.

Tot mijn spijt, mijnheer de Voorzitter, moet ik constateren, dat het door de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening in de Tweede Kamer gepubliceerde tijdsverloop voor de bouw van nieuw Colmschate en de in de memorie van antwoord van 14 maart 1973 gepubliceerde tijdsverwachting niet geheel sluitend zijn. Ik zelf kan niet voorbijgaan aan de mogelijkheden die er geweest zijn tot een voorbereiding van massale bouw in Colmschate, welke mogelijkheden in beleid en bestuur op de overheidsniveaus niet zijn gebruikt. Het moet mij van het hart, dat ik het een knappe en dappere bestuursdaad van Diepenveen vind, om in een heel kort tijdsbestek ten bate van Deventer op eigen grondgebied (Colmschate) 950 woningen in aanbouw te hebben, waarvan de laatste medio 1974 gereedkomt. Ik acht Diepenveen in staat, maar dan moeten gedeputeerde staten van Overijssel, de Minister van Binnenlandse Zaken en de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zulks met hun beleid mogelijk maken, per ieder volgend jaar 800 woningen te bouwen voor de opvang van Deventenaren. Het gemeentebestuur van Diepenveen is naar ik vernam bereid, deze belangrijke taak, thans reeds aangevangen in Colmschate, te continueren, in nauwe samenwerking met Deventer. De stagnatie in de woningbouw, welke in de memorie van antwoord wordt verondersteld wanneer in de eerste plaats gekozen wordt voor Colmschate en eerst daarna voor Steenbrugge, acht ik minder aanwezig dan de Minister in de officiële stukken vermeldt.

Mijnheer de Voorzitter! Is de Minister het met mij eens, dat bij eventuele niet-aaneming van dit wetsontwerp de situatie kan ontstaan, dat door een krachtig samenwerken van beide gemeenten de stagnatie tot een minimum wordt beperkt of zelfs nauwelijks aanwezig is? Is hij bereid daartoe zijn medewerking te geven indien die situatie zich voordoet en de medewerking van de andere bestuursniveaus te stimuleren?

Ook bij de ontwikkeling van Groot-Deventer geldt weer opnieuw de noodzaak tot een sterk gecoördineerd optreden van de drie overheidsniveaus aan één ronde tafel om de huisvesting en verzorging van de huidige en toekomstige bevolking beter en dus ook sneller te bewerkstelligen. Als wij nu het ernstig vermoeden hebben dat er bestuurskracht genoeg is op het Diepenveens gemeentelijk niveau om daarvoor een goede inbreng te geven, gaat de vraag zich voordoen of de opheffing van deze zeer levende en bestuurlijk goed functionerende gemeente gerechtvaardigd is; een ernstige vraag voor mijn nog overwegende fractie.

Met de Minister ben ik van mening, dat wanneer men tot de bouw van Steenbrugge overgaat, dit nieuwe stadsdeel te veel ingekneld komt te liggen tussen de dorpen Diepenveen en Schalkhaar en er een oneigenlijke bestuurlijke situatie kan ontstaan wanneer dan Diepenveen niet zou behoren tot Deventer. Er doet zich voor ons echter de vraag voor, of de 3000 in Steenbrugge geplande woningen niet kunnen worden teruggebracht tot 1000 en de weg als noord tangent, ontworpen in oost-west richting tussen rijksweg 50 en de toekomstige rijksweg 32 niet iets naar het noorden kan worden opgetrokken om dan een kleiner aantal woningen (bijvoorbeeld 1000) in Steenbrugge te bouwen en deze beter te betrekken bij de huidige nieuwe wijken van Deventer, zonder aantasting van het gehele groengebied van Steenbrugge.

Het ware wenselijk geweest, mijnheer de Voorzitter, en het is nog wenselijk, dat Deventer en Diepenveen de strijdbijl begraven, mocht dit wetsontwerp niet worden aangenomen, met het provinciale bestuur aan één tafel gaan zitten en snel voorzieningen treffen tot een continue bouw van 800 woningen per jaar in Colmschate en met elkaar overleggen (maar dan resulterend in

een deel van een provinciaal programmeringsplan) op welke andere wijze en in welke andere gebieden de latere, na Colmschate komende uitbreiding van Deventer zal kunnen worden bewerkstelligd. De moderne opvatting van het begrip „autonomie” plaatst ons in toenemende mate in het milieu van de samenwerking van de gemeenten, omdat de gemeenten elkaars overloop gaan worden.

Het zo typisch eigene karakter van Diepenveen kan ten bate van de stad Deventer in belangrijke mate gewaarborgd blijven wanneer een bestuursvorm van samenwerking wordt gecreëerd. Is de Minister van Binnenlandse Zaken bereid, te helpen bevorderen dat snel het gewest Groot-Deventer tot stand komt, zo mogelijk met overdracht van de bevoegdheden die bewerkstelligen dat de structuur opzet van Groot-Deventer voor de toekomst duidelijk zichtbaar wordt en tot een operationele situatie kan leiden? Waarom heeft de Koninklijke goedkeuring op de gemeenschappelijke regeling gewest Deventer zo lang op zich laten wachten? Deze gemeenschappelijke regeling geeft nu juist de kans tot het creëren van een ronde tafel voor overleg en samenwerking en was toch voor het bestuur een kans geweest veel van de problemen, welke thans ter tafel liggen, via overleg tot oplossing te brengen. Welke belangrijke motivering was er voor het ophouden van de Koninklijke goedkeuring? Het komt mijn fractie sterk eenzijdig voor om het spel voor Deventer uitsluitend te spelen op het belangrijke gebied van Steenbrugge, te meer nu Colmschate met een krachtig bestuurlijke aanpak minstens even snel tot ontwikkeling kan komen. Ik speel met de gedachte, dat Diepenveen als zelfstandige gemeente de kans moet hebben in dat moderne samenwerkingsmilieu ten bate van Groot-Deventer te bewijzen, dat het een krachtig bestuur heeft en zelfstandig kan blijven. De Minister zal het met mij eens willen zijn, dat, waar een eenheid als Diepenveen zich ook nog manifesteert in een goed open contact van bestuur met burgerij, er wel uitzonderlijke motieven moeten zijn om zo'n zelfstandige eenheid, welke als uitermate waardevol functioneert, in onze samenleving teniet te doen. De motieven tot het ongelukkig manipuleren in het verleden en het gebrek aan samenwerking en programmering, zijn onvoldoende sterk voor ons om tot opheffing van Diepenveen te leiden. Er zijn direct goede bestuurlijke rectificaties mogelijk zonder deze pijnlijke ingreep. Wel duidelijk is, dat er een regiem moet zijn dat de ontwikkeling van Groot-Deventer krachtig aanpakt.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie heeft het bijzonder moeilijk met dit wetsontwerp en het zal in belangrijke mate afhangen van de verdediging van de bewindslieden of we zodanig over de vele en ernstige bezwaren kunnen heenstappen, dat we onze stem aan dit wetsontwerp kunnen geven. Ten slotte nog de voor mij zeer kardinale vraag of de Minister toch nog bereid is, mede gehoord de belangrijke discussie van vandaag en de vele wensen die in deze Kamer leven, ingeval dit wetsontwerp niet tot wet wordt verheven, te bevorderen dat ten spoedigste een nieuw ontwerp van wet bij de Staten-Generaal wordt ingediend door wijziging van bedoelde grenzen in die zin, dat het grondgebied van Colmschate wordt toegevoegd aan Deventer. De Minister zegt hier al over in de memorie van antwoord, dat hij het minder verstandig zou vinden zulks te bewerkstelligen. Mijn fractie ziet bij niet-aaneming van dit wetsontwerp in de toevoeging van Colmschate aan Deventer een goede oplossing voor het vraagstuk van Groot-Deventer. Wanneer van de zijde van de bewindsmen gesteld zal worden, dat zulks stagnatie zou kunnen vormen in de bouw van de nieuwe wijk Colmschate, dan ben ik ervan overtuigd – het bewijs wordt naar mijn mening al geleverd – dat Diepenveen bereid is in de overgangstijd met medewerking van het provinciaal bestuur en Deventer, en ook in samenwerking met Deventer, aan een snelle afbouw van Colmschate mede te werken. Een productie van 800 woningen per jaar moet en kan ten bate van Deventer gewaarborgd blijven.

Zoals Capelle a/d IJssel bouwt voor Rotterdam, Amstelveen en Purmerend voor Amsterdam, Rijswijk en Zoetermeer voor Den Haag, zo kan Diepenveen hetzelfde doen voor Deventer.

Rijnders e.a.

Het moge ook uit bestuurlijke overwegingen een bijzonder gezond element zijn, dat goed functionerende gemeenten elkaars opvang en naast samenwerking elkaars kritisch milieu zijn om tot een geheel van evenwichtige regionale ontwikkeling te komen. Mijnheer de Voorzitter! Het spijt ons dat Deventer tot nu toe niet is gekomen tot enige openbare visie betreffende de decentralisatie, die nodig zou zijn wanneer het grondgebied van Deventer met de dorpen van Diepenveen wordt uitgebreid.

Mijnheer de Voorzitter! Uit hetgeen ik mededeelde moge blijken, dat het wetsontwerp bij mijn fractie nogal bezwaren ontmoet. Wij wachten met bijzonder grote belangstelling het antwoord van de bewindslieden af.

De heer **Boukema** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het opheffen van een zelfstandige gemeente kan onder bepaalde omstandigheden door de bewoners en de bestuurders van de betrokken gemeente worden ervaren als het toebrengen van ernstige en onherstelbare schade. Vooral als een gemeente op zichzelf voldoende bestuurskracht bezit, een bloeiend gemeenschapsleven te zien geeft en de bewoners zelf zich tegen de opheffing verzetten, kan de slag hard aankomen.

Kennelijk heeft het voorstel om de gemeente Diepenveen op te heffen de hiervoor door mij omschreven gevoelens opgewekt. De stukken die ons uit Diepenveen bereiken leggen daar getuigenis van af. Gesproken wordt over afgenomen vertrouwen in de volksvertegenwoordiging, over de toegebrachte schade aan het rechtsbewustzijn, over frustratie van democratische gevoelens doordat in de Tweede Kamer voor nul komma nul met de belangen van Diepenveen rekening werd gehouden. Men beticht de bewindslieden zelfs van misleidende voorlichting. Dit is een niet geringe beschuldiging, die, nu zij balanceert op hetgeen aanvaardbaar mag heten – immers, opzet is niet bewezen – weliswaar de eigen argumentatie niet versterkt, maar die wel illustreert hoezeer men zich bij deze zaak betrokken voelt.

Een en ander dwingt ons zo objectief mogelijk de nadelen van de samenvoeging af te wegen tegen de voordelen. Bij dit afwegingsproces is een grote moeilijkheid, dat de gewichten niet geïkt zijn. Anders gezegd: De waarden die aan verschillende aspecten en belangen moeten worden toegekend staan niet vast en kunnen niet onder één noemer worden gebracht. Dit betekent dat subjectieve elementen in de afweging een rol spelen en dat het moeilijk is, elkaar van de juistheid van het resultaat van de eigen afweging te overtuigen. Zelfs binnen fracties kan dit het geval zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Bezien wij nu eerst – ik kan dit kort doen, omdat hierover reeds is gesproken – de belangen, welke de samenvoeging beoogt te dienen. Allereerst zijn er enkele argumenten van planologische aard. Niet samenvoegen en dus niet bebouwen van Steenbrugge zouden tot gevolg hebben een uit planologisch oogpunt onevenwichtige stadsuitbreiding. Het gevolg hiervan kan zijn – zeker als Colmschate 40 000 inwoners zou gaan tellen – dat er een functierverschuiving van het centrum van Deventer naar Colmschate plaats vindt, met het als te verwachten schadelijk neveneffect afsterving van de binnenstad.

Samenvoeging is ook gewenst om de gemeente Deventer in staat te stellen haar centrumfunctie naar behoren te vervullen. Daartoe is een verhoging van het draagvlak nodig. Het is immers een ervaringsfeit, dat een stad die binnen de eigen grenzen geen uitbreidingsmogelijkheden meer heeft, die omringd wordt door relatief nieuwe en welvarende dorpen en die een streekverzorgende functie vervult, nauwelijks in staat is een verantwoord voorzieningenniveau te handhaven of te creëren. Als gevolg van het vertrek naar de randgemeenten van de beter gesitueerden ontstaat een sociaal-zwakke bevolkingsstructuur die noodzaakt tot hogere uitgaven op het gebied van sociale en maatschappelijke voorzieningen. Waar een dergelijke ontwikkeling toe leidt, kan men lezen in het de Kamer toegezonden adres „Leiden voorgoed in last?“. Al kan worden erkend dat de huidige Financiële-Verhoudingswet tot een dergelijke situatie bijdraagt, is het niet reëel, degene die op deze consequenties wijst tegen te wer-

Boukema

pen, dat deze wet dan maar gewijzigd dient te worden. Iedereen weet, dat – zelfs als men daartoe bereid zou zijn – een dergelijke operatie zeer veel tijd zal vragen. Niet alleen is vergroting van aantal inwoners en oppervlakte vereist ter versterking van de financiële positie van Deventer, maar ook kan samenvoeging bijdragen tot een efficiënter gebruik van de beschikbare middelen en kan voor het gehele gebied van Deventer en omstreken een gecoördineerd beleid worden gevoerd.

Eenheid van beleid is zeker nodig als het betreft de inrichting van een wijk van 30 000 à 40 000 mensen, maar het is ongewenst, dat de verantwoordelijkheid voor de bouw van wat in feite een stadswijk is, berust bij een randgemeente van deze stad. Ook Diepenveen is kennelijk deze opvatting toegedaan, gezien de bereidheid, afstand te doen van Colmschate.

Bij verwerping van het ontwerp is Diepenveen bereid, Deventer in ver gaande mate tegemoet te komen, o.a. ter zake van de door Deventer gewenste ontwikkeling in Colmschate, ook financieel. Een dergelijke oplossing is echter, uit een oogpunt van goed bestuur, niet aantrekkelijk. Gebleken is immers, dat tussen de opvattingen van Diepenveen en Deventer over de meest gewenste ontwikkeling van Colmschate fundamentele verschillen bestaan, bij voorbeeld ter zake van de fasering en van de bebouwingdichtheid. Er is dan ook helaas weinig aanleiding tot hoog gespannen verwachtingen met betrekking tot de samenwerking, ook gezien de ervaring in het verleden.

Een voor de hand liggende tegenwerping is, dat Colmschate dan ook zo snel mogelijk bij Deventer moet worden gevoegd. Deze Minister heeft echter reeds medegedeeld, niet hiertoe bereid te zijn, terwijl moet worden afgewacht, welk standpunt zijn opvolger zal innemen. Bovendien is deze oplossing uitdrukkelijk door de Tweede Kamer verworpen. Zelfs indien een voorstel van bedoelde strekking aan de Kamers werd voorgelegd – en aangenomen – zou geruime tijd verstrijken, gedurende welke de onzekerheid voortduurt en Deventer afhankelijk blijft van Diepenveens medewerking. Ik vraag mij af, of het verantwoord is, een dergelijke situatie, die roept om conflicten, te laten voortbestaan. Of zou het inmiddels opgerichte gewest Deventer voor de coördinatie van het beleid en de uitvoering hiervan, voor zover het de bebouwing van Colmschate betreft, van betekenis kunnen zijn?

Is de Minister van mening, dat de lichte vorm die voor het gewest Deventer is gekozen, voldoende waarborgen biedt voor een vereiste coördinatie en eenheid van beleid? Heeft het gewest, zoals het er nu uitziet, de bevoegdheid en de macht om knopen door te hakken als er verschil van mening tussen Deventer en Diepenveen is over planologisch beleid?

Overigens – dit is een complicerende factor – is nog niet beslist, welke vorm voor regionaal bestuur wordt gekozen. Ik vraag mij dan ook af, of het wel verantwoord is, op basis van een eventueel te constateren gebrek aan mogelijkheden nu, te beslissen, hoewel wellicht een vorm van regionaal bestuur kan worden gevonden die geschikt is om de gewenste eenheid van beleid en coördinatie te realiseren.

Ongetwijfeld weegt voor de Regering het zwaarst het belang van de woningvoorziening. In de memorie van antwoord staat dit zeer duidelijk. Ik citeer:

„Steenbrugge zowel als Colmschate zal voor stadsuitbreiding van Deventer moeten dienen; Steenbrugge op korte termijn en Colmschate na het jaar 1977. Dat is de reden waarom noodzakelijkerwijs tot opheffing van de gemeente Diepenveen moet worden besloten“.

Nu heeft Deventer zonder twijfel behoefte aan stadsuitbreiding, ook indien het inwonertal in het jaar 2000 minder is dan geschat en ook indien het aantal woningzoekenden minder is dan wordt gevreesd. Reeds nu is de bouw van nieuwe woningen in Deventer tot stand gekomen. Een interessante vraag is: Waarom? Misschien kan de Minister hierop ingaan.

Het is ook een feit, dat binnen de gemeentegrenzen, zoals zij nu zijn getrokken, weinig soelaas meer kan worden geboden.

Boukema

De kernvraag die nu moet worden beantwoord, is, of de stadsuitbreiding van Deventer wellicht ook verantwoord tot stand zou kunnen komen zonder opheffing van Diepenveen.

Van invloed op de beantwoording van deze vraag is, of zonder samenvoeging de continuïteit in de woningbouw kan worden gegarandeerd. Diepenveen heeft gezegd, niet bereid te zijn, Steenbrugge te bebouwen. Volgens de memorie van antwoord kunnen in Colmschate de eerste woningen gereedkomen, zonder procedure bij de Kroon, in 1978. Ervan uitgaande, dat medio 1974 de laatste woningen in het Oostrik worden opgeleverd, levert dit een vacuüm op van vier per jaar. Mocht de samenvoeging doorgaan en Steenbrugge wel worden bebouwd, dan kunnen hier in het gunstigste geval – volgens de memorie van antwoord – eind 1975 (anders in 1976) de eerste woningen gereedkomen.

Dat zou twee jaar stagnatie betekenen. De zaak wordt echter gecompliceerd, doordat dit tijdschema door Diepenveen wordt aangevochten. Blijkens de brief van 21 maart schatten gedeputeerde staten van Overijssel, dat zonder kroonprocedure de eerste woningen in Steenbrugge eind 1976 klaarkomen en in Colmschate eind 1975. Hoe dit verschil te verklaren? Allereerst valt een onjuistheid in de brief van Diepenveen op. Gedeputeerde staten schatten namelijk bij de schatting van eind 1976, anders dan Diepenveen weergaf, wel de kroonprocedure in.

Wat de veel eerder geschatte opleveringstijd in Colmschate betreft moet erop worden gewezen, dat gedeputeerde staten ervan uit blijken te gaan, dat de door hen nodig geoordeelde termijn voor onderzoek van 20 maanden bij samenvoeging zal ingaan omstreeks september of oktober 1973, terwijl Diepenveen die periode omstreeks begin 1972 laat aanvangen. In het laatste geval komt men inderdaad op omstreeks oktober 1976 als de datum waarop in Colmschate de eerste woningen kunnen worden opgeleverd. Mijn vraag aan de Minister is of hij kan mededelen of het door gedeputeerde staten nodig geachte en op 20 maanden geschatte onderzoek reeds is aangevangen, zo ja, wanneer en welke gevolgen dat heeft voor de tijdschema's die zijn verstrekt.

Er zijn niet alleen argumenten pro maar ook argumenten contra samenvoeging aan te voeren. Ik ga nu voorbij aan de bezwaren die feitelijk een ontkenning van de validiteit van de argumenten pro inhouden. Allereerst zijn een aantal bezwaren ontleend aan de eventueel verkeerde beslissingen of verkeerde procedure in het verleden die nu tot dit voorstel hebben geroept, of voor een beslissing op dit moment een ongunstige entourage hebben geschapen. Zo wordt gewezen op de afwijzing van de dubbelstadgedachte, op het ontbreken van een streekplan, op het vooruitlopen door Deventer, gelegen in het voorbereiden van een bestemmingsplan voor Steenbrugge zonder dat dit gebied reeds tot Deventer behoort en op het verwerpen van het amendement-Fiévez. Hoewel deze argumenten op zich zelf van waarde zijn voor zover zij de vinger leggen op in het verleden gemaakte fouten meen ik dat zij niet van doorslaggevende betekenis kunnen worden geacht bij de besluitvorming van vandaag, ook al omdat zij soms niet meer relevant zijn. Ik heb er dan ook weinig behoefte aan, diep op deze argumenten in te gaan. Ik wil wel een vraag aan de Minister stellen in verband met de afwezigheid van het streekplan.

Het provinciaal bestuur heeft zich blijkens mededelingen van de Minister op het standpunt gesteld, dat de ruimtelijke ontwikkeling van Deventer zich conform de inzichten van de Regering dient te voltrekken. Mijn vraag is, of dit standpunt van het provinciaal bestuur is gebaseerd op onderzoek dat reeds is verricht ter voorbereiding van het streekplan en of men nu wel reeds over voldoende gegevens beschikt om een verantwoord standpunt ten aanzien van de taakstelling van Deventer te kunnen geven. Bovendien rijst de vraag, of het wel juist is, op deze wijze de inspraakprocedure die voor de totstandkoming van een streekplan wettelijk is voorgeschreven te ontgaan.

Vervolgens is er het bezwaar dat een gemeente met voldoende bestuurskracht wordt opgeheven. Daarvan wordt schade voor het bloeiende gemeenschapsleven gevreesd. Natuurlijk vormt het bestaan van een zelfstandige gemeente Diepenveen een

oriëntatiepunt voor de inwoners, ook voor hun verenigingsleven, zodat nadelige invloed daarop waarschijnlijk is. Op zich zelf behoeft opheffing van Diepenveen echter niet automatisch te leiden tot onherstelbare schade aan dat gemeenschapsleven, zeker niet als de bewoners zelf op voortgang daarvan prijs stellen en Deventer daarvoor, onder andere door gemeentelijke decentralisatie, de geïnstitutionaliseerde mogelijkheden biedt. Wat dat betreft sluit ik mij aan bij vragen die al eerder zijn gesteld over datgene wat Deventer zich ten aanzien van de gemeentelijke decentralisatie voorstelt. Kan overigens meer zekerheid worden verkregen over de gevolgen van samenvoeging voor het gemeenschapsleven in de samengevoegde gemeente? Beschikt de Minister wellicht over algemene gegevens omtrent de gevolgen van opheffing van zelfstandige gemeenten voor het gemeenschapsleven en, zo neen, is hij dan bereid, daaraan in zijn onderzoeksbeleid passende aandacht te schenken? Ook voor toekomstige beslissingen over samenvoeging en herindeling zal dit aspect immers een belangrijke rol spelen.

Verreweg het belangrijkste bezwaar tegen opheffing is gelegen in de aantasting van het landschapsschoon en van de ecologische waarde van het gebied Steenbrugge, die er het gevolg van is. Vast staat dat zowel in Steenbrugge als in Colmschate „in algemeen natuurwetenschappelijke zin hoge waarden worden aangetroffen, die zo enigszins mogelijk moeten worden ontzien”, zoals prof. Westhoff het formuleerde. De stelling, dat het onaanvaardbaar is in Steenbrugge te bouwen, gezien de schade aan de natuurwetenschappelijke waarde, overtuigt niet – tenminste niet als die door Diepenveen wordt gehuldigd – gezien de daar getoonde bereidheid wél in Colmschate te willen bouwen.

Anders ligt dit met betrekking tot de waarde die het gebied Steenbrugge heeft uit een oogpunt van landschapsschoon. Ook hier kan moeilijk worden weersproken dat de landschappelijke waarde van Steenbrugge aanmerkelijk is. Vraag blijft of woningbouw in een dergelijk gebied op zodanige wijze kan worden gerealiseerd dat daardoor die waarde, globaal althans, in tact blijft. Bekend is het standpunt van prof. Westhoff, die meent dat sociale woningbouw in Steenbrugge het landschap vrijwel volkomen vernietigt. Ik beschik niet over de vereiste deskundigheid of informatie waardoor iets aan het standpunt van prof. Westhoff zou kunnen worden afgedaan, al wil ik er wel op wijzen dat bij het beoordelen van de kwaliteit van het landschapsschoon, anders dan bij de vaststelling van de natuurwetenschappelijke waarde, subjectieve criteria een belangrijke rol spelen. Uitgaande echter van de – door deskundigen onderschreven – opvatting dat inderdaad Steenbrugge landschappelijk van groot gewicht is en dat sociale woningbouw het landschap in ernstige mate bedreigt, moet dit belang een zwaar gewicht worden gegeven in het afwegingsproces op basis waarvan wij een beslissing moeten nemen.

Het lag in mijn voornemen nog aandacht te besteden aan een aantal argumenten pro en contra. Mij is echter gebleken dat in de voorafgaande redevoeringen al voldoende aandacht daaraan is besteed. Het lijkt mij volstrekt overbodig het nog eens allemaal over te gaan doen. Ik zal met belangstelling wachten op het antwoord van de bewindslieden op de in die redevoeringen gestelde vragen over de punten die ook mij bijzonder interesseren.

Wij staan nu voor de zware taak, ieder voor zich, na de beantwoording van de bewindslieden, een gewetensvolle beslissing te nemen. Daarbij dienen ongelijksoortige waarden, zoals woningvoorziening en behoud natuurschoon tegen elkaar te worden afgewogen. De positie van deze Kamer vereist in het algemeen een zekere terughoudendheid bij het beoordelen van de beslissingen van de Tweede Kamer. Met name echter als aan de overzijde institutioneel, onzorgvuldig of op basis van onjuiste informatie is gehandeld, is er grond voor verwerping. Het antwoord van de bewindslieden zal bestaande onzekerheden over bepaalde aspecten kunnen opheffen. Men dient echter in zijn beschouwing te betrekken de gevolgen van een eventuele verwerping. Zekerheid over een nieuwe poging Deventer uit te breiden, b.v. alleen met Colmschate, ontbreekt en kan ook niet worden verkregen.

Boukema e.a.

Moeilijkheden tussen Deventer en Diepenveen over het te voeren beleid zijn – zacht uitgedrukt – niet onwaarschijnlijk. De woningbouw kan stagneren. Nu al is duidelijk dat het wegingsproces niet bij elk lid van mijn fractie tot hetzelfde resultaat zal leiden. Van het antwoord van de Minister zal afhangen hoe meerderheid en minderheid zich tot elkaar zullen verhouden. Het is dan ook niet zonder spanning dat ik daarop wacht.

De heer **Meuleman** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Het is vandaag de eerste keer, afgezien van een korte verklaring enkele weken terug, dat ik het woord mag voeren als opvolger van wijlen de heer Van Dis namens de Staatkundig Gereformeerde Partij. Een bijzondere omstandigheid is tevens dat ik, als nieuw lid van deze Kamer, komende uit de provincie Overijssel, thans een specifiek Overijssels probleem te behandelen heb, namelijk het ontwerp van Wet tot opheffing van de gemeente Diepenveen en verdeling van het gebied dezer gemeente over de gemeenten Deventer en Bathmen.

Wij hebben met betrekking tot dit wetsvoorstel een zeer uitgebreide informatie mogen ontvangen. Bij het doornemen van de stukken bleek mij al spoedig met welk een moeilijke materie wij te maken hadden. Ik vind het nemen van een beslissing vandaag echt niet gemakkelijk. Het gaat in grote lijnen om twee belangrijke zaken: de ontwikkeling van de stad Deventer (in het bijzonder de woningbouw) en het opheffen en verdelen van een bloeiende gemeente Diepenveen wier bevolking gaarne haar zelfstandigheid behoudt. Het is maar de vraag wat het zwaarst weegt: de woningbouw van Deventer die nog voortgang kan vinden, waartoe Diepenveen ook bereid is, of het opheffen van Diepenveen, hetgeen onherroepelijk is en een offer van alleen deze gemeente vergt.

Wij dragen, als leden van deze Kamer, geen verantwoordelijkheid voor de beslissing, waardoor destijds de uitvoering van het zogenaamde dubbelstadsplan (uitbreiding van Deventer naar het westen) geen doorgang kon vinden. Evenmin dragen wij verantwoordelijkheid voor (het niet aannemen van) het amendement-Fiévez strekkende om aan de gemeente Deventer toe te voegen een gebied van ± 1500 ha, te weten Colmschate. Jammer genoeg heeft de Tweede Kamer het amendement niet willen aanvaarden. Het was mogelijk een oplossing geweest die zowel voor Deventer als voor Diepenveen aanvaardbaar was. Ook de fractie van mijn partij in de Tweede Kamer heeft dit amendement gesteund, menend dat het een billijke oplossing zou zijn. Helaas, het mocht also niet zijn.

Is de keus voor ons, leden van deze Kamer, moeilijk, zoals ik ook heb begrepen uit de woorden van voorgaande sprekers, de Minister heeft blijkens de stukken ook lang geaarzeld voordat hij het door zijn voorganger ingediende wetsvoorstel overnam. Na lang wikken en wegen heeft de Minister besloten, dat het toch maar moest gebeuren. Zorgvuldige afweging van belangen, planologische overwegingen en overwegingen op het terrein van de volkshuisvesting, heeft hem doen besluiten tot het overnemen van dit wetsvoorstel. Deze zorgvuldige afwegingen van de Minister strekken hem tot eer, al wil dat niet zeggen, dat wij in dezen zijn standpunt kunnen delen.

Wat de planologie betreft, zijn er toch wel grote bezwaren tegen de bebouwing van de kernen Rande en Steenbrugge. Diverse instellingen en organisaties achten bebouwing zelfs onaanvaardbaar. Gedeputeerde staten van Overijssel schijnen ernstige bezwaren te hebben tegen de bebouwing van Rande, terwijl Staatsbosbeheer in zijn advies aan de provinciale planologische commissie van Overijssel de bebouwing van Steenbrugge afwijst. Ook heb ik gezien dat de Stichting contact en natuurbescherming van Overijssel bezwaren heeft. Wij vragen ons af, of een uitbreiding van de woningbouw wel in deze natuurgebieden moet plaatsvinden.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister schrijft dat bij verlegging van de grenzen van Deventer in noordelijke en oostelijke richting onontkoombaar is de grens over de drie dorpen van Diepenveen heen te schuiven, waardoor bestuurlijk gezien de gemeente Die-

Meuleman

penveen in het hart wordt getroffen en het resterende deel van de gemeente geen mogelijkheid biedt voor het voortbestaan als gemeente. Dat is een trieste zaak.

Is wel de noodzaak aanwezig, deze plannen te realiseren? Zullen de ontwikkeling en uitbreiding van de steden, dus ook van Deventer, zich wel zo snel voltrekken als wordt voorgesteld? Ik ga op diverse prognoses die ons zijn gegeven over de toekomstige groei van Deventer niet in, maar ik wil wel vaststellen, dat de bevolking minder snel groeit dan werd verwacht.

Drs. Van Berkel, hoofd van de afdeling bevolkingsstatistiek van het CBS, schrijft in het maandblad van het CBS, dat het aantal geboorten in ons land zo is teruggelopen, dat rekening ermee moet worden gehouden, dat de nieuwe generatie de vorige slechts zal vervangen. Volgens hem is het zelfs niet uitgesloten, dat het gemiddelde kindertal per gezin lager zal worden dan voor de vervanging van de vorige generatie nodig is.

In de memorie van toelichting schrijft de Minister, dat Deventer niet het hele gebied van Diepenveen nodig heeft. Wij zouden, gelet op het voorgaande, willen stellen: laat ons ook vandaag voorzichtig zijn.

In het adres van het gemeentebestuur van Diepenveen aan de Eerste Kamer van 19 oktober 1972 spreekt het op blz. 68 uit dat, indien de Eerste Kamer der Staten-Generaal het wetsontwerp verwerpt, de raad in afwachting van een toevoeging van meerbedoeld gebied aan Deventer, namelijk Colmschate, door middel van een nieuwe procedure, welke de instemming van Diepenveen zal hebben, alle medewerking zal verlenen, welke de gemeente Diepenveen behoeft om de in dat gebied reeds aangevangen stedelijke ontwikkeling voortgang te doen vinden, een en ander neer te leggen in een bilaterale afspraak, waarin de consequenties in de ruimste zin, inclusief financiering, worden geregeld. Deze afspraak ware door bemiddeling van de VNG te concipiëren. Is dit een mogelijkheid tot realisering? Kunnen beide partijen hierdoor tevreden worden gesteld?

Het kan bekend zijn, dat de fractie van de S.G.P. in het algemeen aan de overzijde steeds bezwaar heeft gemaakt tegen het opheffen van gemeenten, behalve wanneer het gemeenten betreft met een zeer klein aantal inwoners en met weinig bestuurskracht. Dit ligt toch vandaag voor ons wel heel anders. Diepenveen is een bloeiende gemeente, terwijl de bestuurskracht niets te wensen overlaat. Het is juist daarom, dat wij deze beslissing zo moeilijk vinden.

Het doornemen van de stukken en van de uitvoerige correspondentie van allerlei instanties en personen heeft mij noodzaak ter plaatse in Diepenveen eens een kijkje te gaan nemen. Ik kwam onder de indruk van dit prachtig landschappelijk natuurhistorisch gebied. Het zou zeer te betreuren zijn, wanneer dit in zijn waarde werd aangetast. Toen de motie-Voogd door de Tweede Kamer werd aangenomen was het behoud van Rande verzekerd en van bebouwing gevrijwaard. Dat ook Steenbrugge deze bescherming zou mogen genieten, kan ik onderschrijven, ook na de uitspraak van prof. dr. Westhoff van de Katholieke Universiteit te Nijmegen, die het standpunt van de consultant van de natuur- en landschapsbescherming te Overijssel volledig deelt.

Blijft dus over de bebouwing van Colmschate. In zijn gunstige ligging, aansluiting op de E 8, alsmede in de werkgelegenheid op het aangrenzende industrieterrein van Deventer ligt een oplossing voor zijn probleem.

Ik heb bij mijn bezoek ook mogen zien, dat in Diepenveen in het plan-Colmschate een complex van 950 woningen in aanbouw is en dat er nog huisvestingsmogelijkheden zijn voor enkele duizenden personen. Nu vraag ik mij af, of hierin geen mogelijkheid zit het woningprobleem van Deventer op te lossen. Is dan opheffing en verdeling van Diepenveen nog noodzakelijk?

In het schrijven van de fracties van het gemeentebestuur van Deventer van april 1973 wijzen zij op blz. 3 erop, dat uitbreiding van Deventer alleen mogelijk is op Diepenveens grondgebied. Dat zal wel niemand ontkennen, ook de inwoners van Diepenveen niet. Daarom zou een gemeenschappelijke aanpak van deze problemen de aangewezen weg zijn.

Meuleman e.a.

De Tweede Kamer heeft het desbetreffende amendement afgewezen; zij heeft een grote verantwoordelijkheid op zich genomen, maar dat is haar zaak. Zij heeft echter voor ons de weg afgesneden om voor een tussenoplossing te kiezen.

Betekent aanneming van dit wetsontwerp het onherroepelijk einde van een zelfstandig bestaan van Diepenveen? Als het wetsontwerp wordt verworpen, zal Diepenveen voorlopig rustig verder bouwen in Colmschate, ook voor de woningzoekenden in Deventer, of beter gezegd: juist voor de woningzoekenden in Deventer. Er zal een gezamenlijke weg worden geopend voor een procedure van toevoeging van Colmschate aan Deventer. Is deze weg mogelijk? Dat zou voor ons de beslissing gemakkelijk maken. Ik zou graag het antwoord van de Minister willen afwachten. Voorshands voel ik nog weinig voor de opheffing van de gemeente Diepenveen.

De Voorzitter: Bij het begin van uw betoog herinnerde u eraan, dat dit uw maidenspeech was. Vandaar, dat u onbedoeld een vergissing. Niemand spreekt hier anders dan voor zichzelf of mede Staatkundig Gereformeerde Partij. Dat is ongetwijfeld een vergissing. Niemand spreekt hier anders dan voor zich zelf of mede namens andere leden, al of niet fractiegenoten.

De heer Meuleman (S.G.P.): Ik dank u voor deze correctie.

*De vergadering wordt te 12.58 uur geschorst
en te 13.45 uur hervat.*

De Voorzitter: Met het oog op de behandeling van het aan de orde zijnde wetsontwerp stel ik, na overleg met de bewindslieden en met goedvinden van de twee sprekers, die waren ingeschreven voor de behandeling van het wetsontwerp Wijziging van de Wet Autovervoer Personen (11 319), voor, laatstgenoemd wetsontwerp af te voeren van de agenda van heden.

Daartoe wordt besloten.

De heer Van Wijk (P.S.P.): Mijnheer de Voorzitter! De opheffing van de gemeente Diepenveen is een zwaarwichtige zaak. Ik heb haar op mijn weegschaal nagewogen, en kwam uit op 9 kilo, 251 gram papier, dat mij over deze aangelegenheid heeft bereikt.

Daarvan kwam op kamerstukken 660 gram, de hoorzitting 590 gram, diversen 470 gram, de provincie 250 gram, botanie en landschap 2510 gram, Deventer 2070 gram, Diepenveen 2800 gram, 1 stuk vlakgom 1 gram. Dit papier is, door zijn omvang en door zijn inhoud, de uitdrukking van aandacht. Die aandacht is duidelijk de aandacht van velen. Die aandacht is de uitdrukking van betrokkenheid bij deze zaak. Die aandacht blijkt uit de uitgewerkte en aan ons ter hand gestelde rapporten, zoals de vele rapporten van Deventer en van Diepenveen, en de drie rapporten over natuur en landschap. Zij blijkt niet minder uit de niet aflatende bereidheid van gemeentebesturen, leden van de gemeenteraden, bestuurders van de provincie en beschermers van landschap en natuur, om ons voor te lichten en feitelijke gegevens te verstrekken.

Het kan zijn, dat dit bij grenswijzigingen altijd zo is geweest, maar mijn indruk is, dat deze aandacht toeneemt, zowel in omvang als in kwaliteit en klemmendheid. Ik zie een groot verschil in de aandacht die geleken is bij de behandeling van de zaak-Helmond of Zeeuws-Vlaanderen, vergeleken met Alkmaar en Diepenveen-Deventer.

Deze aandacht is een factor geworden of is een factor aan het worden, die niet meer kan of mag worden miskend. Die aandacht is bestanddeel en uitdrukking van de behoefte aan wat in Amerika al sinds jaren heet *participatory democracy*, aan echte inspraak bij de besluitvorming over aangelegenheden, die ieders bestaan rechtstreeks en wezenlijk raken.

Die behoefte botst met de beroepsmatige verlangens van alles wat bestuur is, om naar overzichtelijke beginselen vlot te kunnen

Van Wijk

werken. Ideaal gesproken, zou men als het ware het liefst dit land indelen in vierkanten: alle grenzen recht, alle waterlopen recht – liefst gekanaliseerd – alle wegen recht, alle straten recht en alles naar mogelijkheid eenvormig. Maar de concrete mensen zijn wat ze zijn, als enkelingen en als groepen, gebonden aan, verbonden met, deel van en ingebouwd in historisch gegroeide samenhangen. Ook die samenhangen bevinden zich in een proces van ononderbroken en onomkeerbare ontwikkeling, altijd in algehele verstrengeling met alles en allen. Het uiterlijk van een boerderij of een dorp mag nog zo onveranderd blijven, maar de functie verandert: door het naderen van een stadswijk, of door het toerisme, of door de opleidingen van de kinderen, of door wat dan ook. Met de functie veranderen de mensen.

Bewust, maar gemeenlijk niet of nauwelijks bewust, verschuift het inzicht in de eigen taak en plaats, in de mogelijkheden en zelfs in de denkbaarheden. De levende werkelijkheid verlangt aanpassing, in doen en denken. Zo groeien mensen, door aanpassen en verwerken.

Dit is een natuurlijke groei; dit zijn natuurlijke veranderingen. De oorzaken mogen van buitenaf komen, maar zij worden verwerkt zonder dat wezenlijke levenselementen worden aangetast. Vertrouwde omgevingen, zowel op het platteland als in stadsbuurten, zijn zulke elementen. Zij zijn vertrouwd, er kan op hen vertrouwd worden, zij wekken vertrouwen en zelfvertrouwen en zijn elementen van levenszekerheid.

Hier ligt een groot en principieel verschil met opgedrongen veranderingen die als gewelddadige revoluties in iemands leven ingrijpen. De gevolgen daarvan kunnen rampzalig zijn, want voor natuurlijke aanpassing en verwerking is daarbij voorshands geen plaats.

Het wil mij voorkomen dat het te hoop lopen van bevolkingen van gemeenten die met opheffing worden bedreigd, mede wordt veroorzaakt door deze instinctief aangevoelde gevaren en bedreigingen. Die reacties zijn verwant met de dwangverhuizingen uit oude vertrouwde woonwijken naar vreemde nieuwbouw, waar niet alleen de huurprijs een rol speelt, maar ook de ontbinding van de bestaande leefwereld.

De gebruikelijke reactie van het landsbestuur op zulke weerstanden is doorgaans, dat het bestuur het altijd veel beter weet en dat het altijd gelijk heeft. De enkelingen en groepen, die in verweer komen, krijgen zoal niet te horen dan toch te voelen, dat alles langdurig en grondig is overdacht en voorbereid, dat hun vrezen ongegrond zijn, dat zij min of meer zijn te beschouwen als bijziende analfabeten, terwijl het bestuur hoogleraren in de bestuurskunde, de stedenbouwkunde en ruimtelijke ordening in zijn dossier-herbarium kan plakken.

Dat gaat in deze zaak niet meer op, want de gemeenten Diepenveen en Deventer hebben zich zelf ook van zulke hulptroepen voorzien. Dit is bepaald geen toeval. Die rapporten zijn uitdrukking van het volwassen worden van bezwaren tegen heersende opvattingen. Zij tasten die opvattingen aan en leveren bijdragen tot het inzicht, in welke mate die opvattingen niet oordelen maar vóóroordelen zijn. Noch de heersende vóóoordelen, noch de stellingen van de kritiek komen echter uit de blauwe lucht vallen. In de heersende opvattingen van thans zitten ervarings-elementen ingebouwd, verstevigd met de uitkomst van veelvuldige onderzoeken gedurende langere tijd en op velerlei gebied. Maar onder en in dat alles zitten ook geloofselementen over bestuur, stedenbouw, ruimtelijke ordening, bevolkingsgroei enz. In de opvattingen van de kritiek zitten geloofselementen over bij voorbeeld de grenzen van de groei, de rol van de natuur in het leven van de mensen, de rol van milieuvertrouwdheid enz., aangevuld met en versterkt door elementen van ervaring, analyse en voorspelling, nationaal en internationaal.

Ongeveer veertig jaar geleden verscheen bij Sijthoff het hoofdwerk van *Hermann Heller: Staatslehre*. In dat boek weet Heller zich met voorbeeldige zorgvuldigheid vrij te maken en vrij te houden van bevooroordeeld denken. Nergens bezwijkt hij voor de verleiding om zijn gedachten over wat de staat is te laten uitwoekeren tot een geloofsleer. Echt weten laat zich bij voort-

Van Wijk

during corrigeren door de werkelijkheid, het erkent de grenzen van zijn geldigheid; het laat zich niet verlokken om verliefd te worden op de eigen gedachten en te vervallen in wat in dat boek heet: Systemästhetik. Dat alles geldt met name bij politiek denken, bij denken over handelingen en beslissingen die de werkelijkheid zullen veranderen.

Ons probleem van vandaag, zoals ik het voel, is, dat met name bij vragen van ruimtelijke ordening tegenover elkaar staan een bestuursgeloof met een uitgewerkte theologie en een kritiek die komt met een nieuw geloof; maar de theologen lopen soms nog college en de nieuwe theologie is nog weinig uitgewerkt. De bestuurtheologie is in sterke mate geïnstitutionaliseerd; zij heeft vlees en botten in talrijke nota's, in een hecht bestuurspatroon, gevolgd door kaders ambtenaren die dat patroon en volgen en hanteren die het als norm aanvaarden en als norm toepassen, nationaal, provinciaal, per gemeente; niemand van hen denkt vanuit een grenssituatie, vanuit een besef dat hun geloof grenzen heeft. De argumenten van de kritiek krijgen slechts een plaatsje, als ze in het geloof kunnen worden ingebouwd, in een detail-uitwerking, niet als grondelement met eigen gezag. Gezag krijgt de kritiek pas als zij een macht is geworden.

De bijna zeven jaar dat ik thans in deze Kamer zit, hebben mij deze indruk gegeven: op grond van de door de Regering aangehangen opvattingen, die in wisselende mate vóóroordelen en menigmaal zelfs mode-vooroordelen zijn, zijn hier talrijke veranderingen doorgedreven, waarop de spreuk van toepassing is: „ieder woelt hier om verandering en betreurt ze dag aan dag.“ Vandaar mijn uitgangspunt bij aangelegenheden die diep ingrijpen in het leven van mensen: hoedt u voor het geloof, ook al dient het zich aan als echte kunde, gegrond op echte wetenschap.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb mij aan het bestuderen van de breedvoerige memorie van antwoord van de Ministers gezet met de instelling van een principieel ongelovige. Het is zo'n beetje de houding van wijlen Hugo de Groot, toen die nog advocaat was. Hij heeft daaraan een in het Latijn geschreven sonnet gewijd. Zijn instelling was: wantrouwen en bestrijd de mededelingen van je cliënten tot je geen neen meer kunt zeggen. Dat is heel gezond; ik pas het altijd toe en dan kom je een heel eind. Op grond van mijn ongelooft kom ik op een aantal vragen en opmerkingen.

De voorgeschiedenis met haar veranderingen van inzichten en dus van plannen of voornemens, hoe onaangenaam die ook moge zijn, is geen grond en mag geen grond zijn voor het nemen van een verkeerde beslissing. Inzichten, vooral op dit gebied, veranderen. Die veranderingen zijn in deze tijd onontkoombaar.

De schattingen over de bevolkingsgroei, zowel landelijk als voor de streek Deventer, wijzigen zich. Het lijkt mij duidelijk, dat reeds de bewustwording en bewustmaking over de samenhangen van bijvoorbeeld gezinsgrootte en welvaart, de behoefte aan meer en betere individuele woonruimte en de mogelijkheden van geboortebepaling, een maatschappelijke kracht worden en reeds zijn geworden, een kracht die doorwerkt. De Minister stelt, dat dit pas op den duur de behoefte aan nieuwe woonwijken zal doen afnemen, maar de vraag blijft, wat de gevolgen zullen zijn, als aan die behoefte thans weer wordt toegegeven en wanneer het afremmen dan mag of moet beginnen.

Gesteld is, dat de streekverzorgende functie van Deventer bij die verdere stedelijke ontwikkeling hooglijk is gebaat. Ik begrijp heel goed, dat het hebben van ziekenhuizen, scholen, middelbare scholen, schouwburgen enz. geld kost en dat die kosten minder zwaar drukken wanneer zij over meer mensen kunnen worden omgeslagen. Ik heb begrepen, dat bepaalde bedrijven zich niet in Deventer vestigen omdat de ruimte daarvoor ontbreekt en dat uitbreidingen van scholen niet kunnen plaatsvinden omdat de ruimte daarvoor ontbreekt. De vraag blijft echter, of daartoe een andere gemeente moet worden opgeheven en of er geen derde weg is, zoals in het leven altijd het geval is, ook al wordt die weg niet betreden. Wanneer immers eenmaal dit pleit, vandaag, zal zijn beslist, gaan dan niet allerlei dingen, die tot dusverre erg haarden, wellicht zoal niet vanzelf dan toch aanzienlijk vlotter omdat allerlei weerstanden zijn weggevalen? Wanneer immers

bevolking en bestuur van Diepenveen niet meer behoeven te vrezen voor verlies van het eigen bestaan, zal men dan niet nu en voortaan met voortvarendheid meewerken en willen meewerken om Deventer de ruimten te verschaffen, die nu vele malen uitdrukkelijk zijn toegezegd?

De ervaringen met Diepenveen, zo werd mij door Deventenaren meegedeeld, waren tot dusver slecht tot zeer slecht. Kunnen hier echter niet zekerheden gegeven worden, die de vrezen van Deventer werkelijk kunnen wegnemen?

Een andere vraag, die ik aan de Minister stel, blijft, of niet over wellicht niet eens zoveel jaren zich ontwikkelingen gaan voordoen, die het gehele vraagstuk zozeer beïnvloeden, dat de inzichten van vandaag niet meer zijn te handhaven. Mensen reageren op gebeurtenissen; mensen nemen maatregelen; bepaalde feiten worden anders; bepaalde verhoudingen worden daardoor anders; men wordt zich van die veranderingen bewust; het bewustzijn komt tot uitdrukking in studies, doctoraalscripties, proefschriften, rapporten, congressen, en dit mondt uit in een plan voor actief handelen.

Ik noem de rol die de industrie kan gaan spelen in een stad als Deventer, de verhouding tussen grootwinkelbedrijf en kleine middenstandszaken, de rol van de verkeersmiddelen. Ieder ogenblik worden voorspellingen gedaan, en ieder ogenblik zijn ze anders dan de vorige. Wat is werkelijk betrouwbaar – ook overmorgen – in de schattingen en voorspellingen, en wat is hierbij geloof? De Regering stelt, dat sociale woningbouw in een aantrekkelijk landschap moet worden bevorderd. De gedachte is aantrekkelijk. Waarom zou wonen in het groen uitsluitend beperkt moeten blijven tot luxe-gemeenten als Wassenaar en Bloemendaal? Maar de provinciale deskundige en de planten-socioloog Westhoff zeggen: Het kan niet. Sociale woningbouw in het groen is een onmogelijkheid. De ervaringen zijn tegengesteld. De werkelijke gevolgen zullen zijn: verminking van het landschap en voortdurende aantasting daarvan door een grote bevolkingsconcentratie. Het gaat immers niet alleen om het bouwen van huizen die niet boven de bomen uitsteken. Het gaat ook om wat er rondom en vanuit die huizen gebeurt.

Het meer toegankelijk maken van de Amsterdamse waterleidingduinen, gekoppeld aan de nieuwe waterleidingswerken, heeft geleid tot uitroeiing van de fraaiste bestanddelen van de duinflora in de loop van een paar jaar, met name van de bosanemoon en de wilde hyacint, sieraden van de voorheen gesloten buitens. Hier zit een vraag aan vast voor de natuurbeschermers: Gij zijt er niet met het weren van woonwijken en met het weren van mensen die de kruidflora vertrappen en de bomen vernielen, als zij erbij kunnen. Het afgesloten houden van de kostbaar geworden natuurterreinen betekent immers ook, dat het verpozen in het echte groen onthouden wordt aan de echte massa. Als dat verpozen werkelijk zo heilzaam is als beweerd en door ons zelf geloofd wordt, is dat een in beginsel onaanvaardbare discriminatie.

Geruime tijd heeft Diepenveen zich met felheid verzet tegen bebouwing met stadswijken. Het bevorderde te zelfder tijd de bebouwing van fraaie parkgebieden met dure villa's en bungalows, waar de discriminatie met de werkelijke woonruimtezoekenden zit ingebakken. Een brief van de heer Klaassens uit Eindhoven is ons zo juist overhandigd. Daarin schrijft hij: „in de praktijk blijkt bovendien dat op verschillende plaatsen, onder andere in het veelbesproken Rande, complete villa's verrijzen die voor aan hun agrarische bestemming onttrokken boerderijtjes moeten doorgaan.“ Dat zijn zij kennelijk niet.

De bevoorrechtiging van de weinigen staat pijnlijk en schrijnend duidelijk tegenover de woningnood van de velen, in de eerste plaats van de thans 3000 in Deventer. Ik erger mij reeds van dag tot dag over hetgeen in ons land – vooral in de randstad – woonruimtebeleid heet, als ik jonge gezinnen zie, opgepropt in een of twee kamers, hongerend naar echte woonruimte, die van huisvesting of wethouders jarenlang te horen krijgen: Uw geval is nog lang niet urgent. De wethouder woont echter desnoods in een dure bungalow.

Van Wijk

Welnu, bij Deventer gaat het om maar liefst 3000 noodgevalen. Dat zijn natuurlijk niet de 3000 die een verzoekschrift tot de Kamer hebben gericht tot behoud van de natuur. Ik kan mij niet losmaken van deze gedachte: als ik tegen het wetsontwerp zou stemmen, is de titel van die beslissing: „spaar de bloemen, spaar de bomen, spaar de vogels”. De inhoud is echter, in elk geval voor een deel: „spaar de miljonairs” en, – leverbaar uit een grotere voorraad –, „spaar de tonnaars”, deze keer geschreven met ai en niet aangevoerd door een hoofdletter.

De Regering zegt toe en verwacht dat provincie en gemeenten de bebouwingsplannen in de te verwerven terreinen met grote zorgvuldigheid zullen opmaken. De gedetailleerde landschapsinventaris van Colmschate legt bewijs af van de hierbij door Deventer gemaakte ernst. Ik ben stellig overtuigd van de oprechtheid van alle betrokken partijen, zonder onderscheid. Ik ben ervan overtuigd, dat zij allen geloven wat zij zeggen en toezeggen. Een geloof en een verwachting doen echter wel eens meer toezeggen dan men kan nakomen.

Hoeveel malen hebben wij het ook in de laatste jaren meegeemaakt, dat de tand des tijds aan deze toezeggingen knaagt, en dat zij niet of niet meer worden nagekomen, omdat andere belangen dan voorzien tijdens de toezegging zich zijn gaan opdringen, of omdat belangen die tijdens de toezegging in het midden van de aandacht stonden, wegschoven naar een tweede of derde plaats? De worsteling tussen streekplannen en industriebelangen – ik denk aan Zeeland – kan tot heel andere uitkomsten leiden dan in het streekplan toegezegd en gewaarborgd. Omgekeerd kan een monopoliebelang als de veiligheid, zoals in het Deltaplan neergelegd, worden aangetast door aanvankelijk miskende of onderkende belangen van andere aard; zie de Oosterschelde.

In dit land, met zijn gevestigde opvattingen over economie, de vrijheid van de ondernemer en het winstbejag als leidende economische kracht, is op het punt van landschapbescherming niets werkelijk zeker, omdat allerlei economische machthebbers een beleid van voldongen feiten voeren, waar de overheid gemeenlijk voor bezwijkt. Daarom is het voor mij onbegrijpelijk, dat de Minister niet thans gebruik wil maken van de bevoegdheid, hem toegekend in artikel 38 van de Wet op de ruimtelijke ordening, ten aanzien van Rande. De veiligstelling tegen aantasting van dat gebied kan niet deugdelijk genoeg zijn, want de verleidingen zijn groot en groeiend, zulk een gebied toch te gaan bebouwen, al is het maar op een grasland tussen rivierdijken en bossen. Daar gaat toch niets of weinig kostbaars verloren, lijkt het. Helaas moet ik zeggen: daar gaan met noodzaak wezenlijke elementen van een parklandschap mee verloren. Juist dat grensgebied ten noorden van Deventer, tussen een fluviaal plantendistrict met elementen van een alpenwei, met beekdalen, stroomruggen, rivierduinen en pleistocene bosgronden is in Nederland zeldzaam. Dat blijkt trouwens ook wel uit de vele plantekaartjes en plantenlijstjes, die wij hebben ontvangen.

Thans kan de Minister met overtuiging verklaren: dat alles zal niet worden aangetast, want er is de motie-Voogd en er gebeurt dus niets. Maar binnen hoe lang of hoe kort zullen er door winstbejag en woningbehoefte tot stand gebrachte voldongen feiten zijn en zal men zeggen: De motie-Voogd? Dat is toch maar een motie, en een motie is geen wet.

Anderzijds: Indien al deze strubbelingen bij velen de schrik voor de pil hebben doen zakken, kan het zijn dat de motie-Voogd het toch zal winnen, omdat de geboorte-eb de woonbehoefte doet stagneren.

Mijnheer de Voorzitter! Waarom handhaaft de Minister zijn stelling, dat van de drie voor bebouwing bestemde gebieden Colmschate om redenen van natuurbelang meer moet worden ontzien dan Steenbrugge? Colmschate is duidelijk het minst belangrijke gebied wat de natuurbescherming aangaat. Het enige endem, *Ludwigia Palustris*, het waterlepelkje, bevindt zich in een kolkje, ver verwijderd van de ooit te bebouwen gebieden. De botanici en de ecologen hebben een andere mening dan de Minister. Waarom volgt hij hen niet? Zij hebben duidelijk gelijk.

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte betreffen mijn vragen

Van Wijk e.a.

Colmschate en de rol van de tijd. De uiteenzettingen van de Minister bevatten dateringen. De eerste woningen in Steenbrugge kunnen eind 1976 gereedkomen; de eerste woningen in Groot-Colmschate kunnen in 1978 gereedkomen. De Minister volgt zo te zien de mening van gedeputeerde staten van Overijssel, neergelegd in hun brief van 6 februari jl.

Hoe groot die bundel woonwijken in Colmschate zal worden, is niet helemaal duidelijk. Hij wordt in ieder geval een meervoud van Steenbrugge, ook al moeten er allerlei bovenwijkse voorzieningen bijkomen – scholen en winkels – die veel ruimte eisen. Het tijdsverschil tussen het gereedkomen in Steenbrugge dan wel in Groot-Colmschate is geschat op hetzij 11 hetzij 20 maanden. Is dit nu een tijdsverschil om een levensgewichtige beslissing van te laten afhangen? Wat is anderhalf jaar in het leven van een mens? Wat is anderhalf jaar, vooral in het leven van een stad? Rechtvaardigen die 20 maanden maximaal een inbreuk als in dit wetsontwerp voorgesteld? Ik weet het niet.

Anderzijds: de ervaringen van Deventer met Diepenveen op bestuurlijk gebied kweekten wantrouwen. Vandaar een concrete vraag: Is Diepenveen thans bereid om duidelijk en onherroepelijk te verklaren dat Diepenveen in geval van verwerping van het wetsontwerp aan Deventer geen strobreed in de weg zal leggen wanneer Deventer ten aanzien van Groot-Colmschate de verleden jaar gestarte, maar nog niet uitgewerkte bebouwingsplannen voorbereidt en uitvoert? Of wel, dat Diepenveen dat deel van haar gemeente, ofschoon formeel nog deel van die gemeente, in feite in beheer en beschikking zal geven aan Deventer? Een zodanige verklaring zou mogelijk een uitweg bieden; door het verleden jaar genomen raadsbesluit te concretiseren, zou men een verwerkelijking naderbij kunnen brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben begonnen met te zeggen, dat dit een zwaarwichtige zaak is; het is zelfs een levensgewichtige zaak voor allen die het rechtstreeks aangaat, maar ook algemeen, indien wij inzien dat wij met deze en met haar verwante wetten een stuk toekomst maken, immers beddingen scheppen, waarlangs de tijd moet stromen.

Bij het bestuderen van de stukken heb ik telkens de elementen van het betoog kritisch bekeken; nu eens zag ik echt weten, dan weer sleurbeweringen; suggesties ingegeven door wensen; onbewezen en onbewijsbaar geloof.

Dit alles kan niet anders dan leiden tot ernstige en vele twijfels bij de vandaag te nemen beslissing. Het is aan de Ministers, deze twijfels weg te nemen.

De heer Troostwijk (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! In de ruim 11 jaren dat ik deel uitmaak van deze Kamer heb ik verscheidene wetsontwerpen tot wijziging van gemeentegrenzen en/of samenvoeging van gemeenten mogen meebehandelen. Enkele gevallen daargelaten, waarin gemeenten zelf met een voorstel tot territoriumwijziging waren gekomen, plegen wij ruimschoots van geschriften, speciaal van en uit de gemeenten die vrezden opgeheven te worden, te worden voorzien. Het aantal stukken dat wij met betrekking tot de samenvoeging Deventer/Diepenveen hebben ontvangen, slaat alle records. Geen wonder, dat het gemeentebestuur van Diepenveen zich zorgen heeft gemaakt over de vraag, of alle kamerleden wel alle stukken in korte tijd konden lezen en daarom, naar het schreef, „ernstig bezwaar” maakte tegen een behandeling van het wetsontwerp op 3 april jl.

Het treft voorts dat de toon in de stukken niet overal even vriendelijk is. „Onjuiste voorlichting”, „ronduit onwaar” en in de brief van het burgercomité „misleiding” aan het adres van de Minister, zijn termen die hard klinken. Aannemende, dat de Minister de stukken waaruit ik citeerde naar goed gebruik ook heeft ontvangen, zou ik mij kunnen voorstellen, dat de bewindsman de geuite beschuldigingen straks zal weerleggen. Ik zou daar bijzonder prijs op stellen.

Mijnheer de Voorzitter! Voor mijn fractie vraagt dit wetsontwerp een moeilijke beslissing. Er is een deel van de fractie, dat geneigd is het voorstel te steunen, een ander deel evenwel heeft nog grote bezwaren en overweegt zijn steun aan dit ontwerp te

Troostwijk

onthouden. Het wetsontwerp met de daarbij behorende stukken geeft veel stof tot nadenken over onze bestuurlijke organisatie en speciaal over de veranderingen die daarin noodzakelijk dienen te worden aangebracht.

In 1959 blijkt Deventer in een keurslijf te zitten en krijgt de stad gebiedsuitbreiding, naar men denkt voldoende tot 1980. Maar 10 jaar eerder is de koek al weer op en zit men lelijk in de knoop. De les, die ook hier uit te leren valt is, dat men grenswijzigingen voor centrumsteden niet te krap moet opzetten. Nu hebben wij tegenwoordig – ik geef dat toe – meer instrumenten voor toekomstberekeningen dan voorheen, maar willen wij vasthouden aan gebundelde deconcentratie, dan zal gebiedsuitbreiding van steden ruim genomen moeten worden.

Bij het lezen van de witte stukken en speciaal van de memorie van antwoord aan deze Kamer dringt de gedachte zich op, dat na de intrekking van het plan tot uitbreiding van Deventer over de IJssel in 1968 op Diepenveen een beroep is gedaan om Deventer te helpen bij het onderbrengen van haar bevolking, die door woningnood te lijden had. In de memorie van antwoord lees ik, dat Diepenveen in 1968 niet bereid was, mee te werken aan de plannen voor Steenbrugge en/of Colmschate. Nu is Diepenveen bereid om Colmschate zelfs af te staan. Steenbrugge wil Diepenveen niet bebouwd zien, maar in Colmschate is Diepenveen tot alles bereid, zelfs tot het afstaan van de financiën uit het gemeentefonds.

Mijnheer de Voorzitter! Bij een aantal onzer is de vraag rezen of deze wijziging in standpunt een gevolg is van een wijziging in bestuurskundig inzicht dan wel dat de zwenking een gevolg is van de druk der omstandigheden. Daarbij verliezen wij niet uit het oog, dat van de zijde van Diepenveen wordt gesteld reeds vanaf 1959 te hebben aangedrongen op een brede studie ter oplossing van de problemen van Deventer.

Hoe het ook zij, het leert ons voor de zoveelste maal op zijn minst, dat op vrijwillige basis een inderdaad intensieve samenwerking tussen gemeenten niet overal te verkrijgen is zonder dwang van bovenaf. In het kader van de zo noodzakelijke schaalvergroting, ook in het bestuur, kan ook hier blijkbaar druk van bovenaf niet worden gemist. Men pleegt zich in een geval zoals dit hier aan de orde is, te beroepen op de autonomie der gemeente alsof daar alles voor moet wijken. Als wij ooit te een gewestwet zullen komen, welke inderdaad iets te betekenen heeft, zijn er twee middelen om schaalvergroting van enige importantie te bereiken: óf het gewest moet van bovenaf kunnen worden opgelegd óf een aantal samenvoegingsontwerpen is van tevoren in gereedheid gebracht. Dat laatste kan in elk geval ook zonder grondwetswijziging en biedt wellicht het effectiefste middel om tot gewesten met bevoegdheden te komen. De Minister weet intussen wat mijn ideaal ten opzichte van schaalvergroting is. Zoals ik heb gezegd, wil Diepenveen thans Colmschate afstaan, mits Steenbrugge met de rest van Diepenveen een zelfstandige gemeente blijft, in welk geval Steenbrugge onbebouwd zal blijven. Handhaaft de Minister de stelling, dat, indien Colmschate naar Deventer zou overgaan en Steenbrugge onbebouwd zou blijven en tot Diepenveen zou blijven behoren, een randstedelijke bebouwing zou overblijven, die tot verschillende gemeenten behoort en dat daarin bestuurlijk gezien op zichzelf een reden tot grenswijziging gelegen zou zijn? Zo ja, kan de Minister dan deze stelling nader adstrueren? Ik meen, dat aan de overzijde van het Binnenhof Rande en Steenbrugge speciale aandacht hebben gehad. Over Rande kunnen wij zwijgen, omdat ik aanneem, dat de motie-voogd haar werk wel zal doen, al blijft het onbevredigend, dat de financiële consequenties (ik denk aan het vervangende parklandschap) niet geregeld zijn.

Blijft het omstreden Steenbrugge. Ik ga ervan uit, dat de woningzoekenden in Deventer in de vergrote stad een woning moeten kunnen krijgen. Daarvoor is een eis van democratie aanwijsbaar. Deventer vervult een centrumfunctie met tal van voorzieningen voor een hele regio. De Deventenaren die medezeggenschap in die voorzieningen willen hebben, moet men niet dwingen de stad te verlaten, zolang op dit stuk geen andere

staatsrechtelijke regelingen bestaan. Zij die op die medezeggenschap niet gesteld zijn, kunnen rustig naar elders verhuizen. Maar dat geschiede in geen geval door de nood gedwongen.

Juist de centrumpositie dwingt tot stadsvergroting. Door onze financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten zal men ervoor moeten zorgen, dat de gemeente die de regionale voorzieningen moet verzorgen en voor het overgrote deel moet bekostigen, een voldoende aantal inwoners houdt of krijgt. Steden die diversiteit in woningbouw door beperktheid van territoir niet kunnen realiseren, gaan in inwonertal zeker achteruit. Het kratereffect begint reeds voor vele gemeenten een catastrofale omvang aan te nemen. Dit pleit voor het wetsontwerp.

Het cruciale punt is Steenbrugge, nadat Rande geen rol meer speelt. De Minister stelt dat het plan Steenbrugge operationeel is. Colmschate zou nog van de grond moeten komen. Door een verbreking van de continuïteit in de woningbouw zou er stagnatie optreden van 4 jaren. Diepenveen bestrijdt dat. De termijnen, genoemd in de memorie van antwoord, wijken ook af van die, genoemd door gedeputeerde staten in hun brief van 6 februari 1973. Tijdens de hearing, gehouden voor de vaste commissie van deze Kamer, sprak ook de wethouder van Deventer als verwachting uit, dat na drie jaar met het bouwrijp maken van de grond in Colmschate zou kunnen worden begonnen. Is deze stagnatiestelling overeind te houden? Zo ja, dan zal in ieder geval een deel van mijn fractie zijn stem aan dit wetsontwerp geven. Als 10 000 mensen vier jaar langer in woonrugheden zouden moeten zitten, zijn zij bereid, het landschap in de huidige situatie niet te handhaven. Het menselijk geluk van vele gezinnen gaat dan vóór dat van inwoners die zo pleiten voor het landschap, maar die zelf van de woningnood geen last hebben. Het is voor mij bijzonder aantrekkelijk dat, als het dan tóch moet, niet alleen villa's in Steenbrugge zullen komen, maar hier ook sociale woningbouw zal worden bedreven, al zouden wij het bijzonder op prijs stellen, iets te horen over de huren der hier geplande woningen. Het geheel is een uitdaging voor onze stedeboouwers om mens, plant en dier hier in een optimale verhouding tot elkaar te brengen. Zij, die onder de zojuist genoemde conditie het wetsontwerp zullen steunen, hebben in dezen voldoende vertrouwen in de deskundigen. Zoals gezegd, leven er bij een ander deel van mijn fractie vrij veel bezwaren. Het is niet de bedoeling deze hier nog eens breed uit te meten. Uit de aan beide zijden van het Binnenhof gewisselde stukken en de discussies aan de overzijde zijn zij voldoende bekend. Ik volsta daarom met een korte samenvatting van de kernbezwaren van de bedoelde leden.

a. Noch uit de tweede nota R.O. noch uit een door de staten van Overijssel vastgesteld streekplan, noch uit de jongste studie Overijssel 1985 blijkt een zodanige duidelijke taakstelling, dat daaruit zonder meer een groei tot 110 000 inwoners volgt. Deventer heeft geen speciale functie in het raam van de spreiding van rijksdiensten; de ontwikkeling van de bevolking van Deventer in het verleden, evenmin als de ontwikkeling van vergelijkbare stedelijke kernen maken een dergelijke groei voor de hand liggend.

b. In de stukken en in de behandeling ligt de nadruk sterk op de centrumfunctie. Kan de Minister aantonen, dat deze, gelet op de taak, die Deventer in dit opzicht heeft, niet vervuld kan worden bij een eigen inwonertal van bij voorbeeld 80 000 of 90 000 inwoners.

c. Getuige het feit, dat aanvankelijk zowel Rande, Steenbrugge als Colmschate voor uitbreiding zijn aangewezen bestaat niet de indruk, dat eerdere studies, inbegrepen die van de R.P.C., veel diepgang hebben gehad, met name niet ten aanzien van de aspecten van natuur- en landschapsschoon. Het feit, dat in de werkkommissie van de R.P.C. Staatsbosbeheer niet vertegenwoordigd was kan in dit verband tekenend zijn.

d. Niet ontkomen kan worden aan de indruk, dat uitkomsten van het onderzoek van de R.P.C. sterk zijn beïnvloed door het feit dat Deventer bij Steenbrugge vrij gemakkelijk de beschikking kon krijgen over de nodige grond. Dit kan echter geen uitgangspunt zijn voor een planologisch beleid.

Troostwijk e.a.

f. De dubbelstad wordt afgewezen, omdat twijfels bestonden en bestaan over de snelheid van uitbreiding van Deventer. Dezelfde twijfel kan bestaan ten aanzien van de uitbreiding richting Colmschate. Zou deze minder snel verlopen, of zou Deventer het verwachte bevolkingsgetal in het geheel niet bereiken, dan zou toch nog twee keer natuurgebied worden aangetast, terwijl met één keer aantasten van minder waardevol gebied kan worden volstaan. Bovendien wordt gesteld, dat de kosten van ontsluiting van Colmschate hoog zijn. Ongeacht de grootte van de wijk zullen deze gemaakt moeten worden. Het is dan ook veiliger in dezen evenmin risico's te nemen en deze kosten over zoveel mogelijk woningen te verdelen. Dat het voor de centrumfunctie van de binnenstad zoveel verschil zal maken of Colmschate 30 000 of 40 000 inwoners zal tellen komt hen zeer onwaarschijnlijk voor.

g. Door het wegvallen van Rande wordt de concentrische opzet, indien die al enige waarde had, toch al aangetast.

h. Het plegen van sociale woningbouw in het groen, met de gedachte het landschap te kunnen verbeteren of zelfs maar te kunnen handhaven, is een fictie. De uitspraken van Staatsbosbeheer en het botanisch laboratorium laten daaraan volgens hen geen enkele twijfel bestaan. De motie-Voogd wijst in die richting.

i. Het laatste bezwaar is niet het onbelangrijkste. Gelet op alles wat is gedaan, gezegd en gesteld, is een eventuele beroepsprocedure huns inziens een farce, ondanks alle verpakkingen en verwijzingen naar de onafhankelijkheid van de Raad van State. Déze Minister moet zo nodig wel een contraire beslissing nemen en zijn opvolger zal vrijwel niet anders kunnen.

Mijnheer de Voorzitter! Met belangstelling wachten wij het antwoord van de Minister af. Daarna zullen wij ons standpunt definitief bepalen.

De heer **Ijmkers** (C.P.N.): Mijnheer de Voorzitter! Wetsontwerpen tot opheffing van gemeenten plegen in ons land de gemeedren nogal bezig te houden. Zo is het ook met dit wetsontwerp het geval dat, in de ogen van velen, een omstreden zaak is. Dit wordt mede veroorzaakt doordat de bevolking en de gemeentebesturen, ondanks alle theorieën van inspraak en openheid, in wezen geen medezeggenschap in dit probleem hebben. De beslissing over hun lot ligt in andere handen.

Er was eens een minister van Binnenlandse Zaken in een van de vorige kabinetten, die het proces van het opheffen van gemeenten vergeleek met het proces van concentratie, dat in de industrie plaatsvindt. De schaalvergroting van het bedrijfsleven was voor hem model voor de gemeentelijke herindeling.

Het is echter een bekend feit dat de fusies in de industrie voor de werknemers vaak onaangename kanten hebben. Minder rendabele vestigingen plegen gesloten te worden, personeel wordt ontslagen of overgeplaatst naar vestigingen elders. Bij annexatie van gemeenten bestaat bij de inwoners veelal de vrees dat zij min of meer dezelfde maatregelen zullen moeten ondergaan, omdat de annexatoren onvoldoende aandacht aan hun problemen en wensen zullen besteden.

Dit speelt ook bij dit wetsontwerp. Zeer veel inwoners van Diepenveen voelen zich in hun positie bedreigd, indien de zelfstandige gemeente zal worden opgeheven. Velen stellen dan ook de vraag of een bloeiende gemeente – dat is Diepenveen – moet dienen als een zoenoffer op het altaar voor bestuurlijk falen in het verleden. Daar wortelt immers het probleem.

Het hoofdargument voor dit wetsontwerp is dat Deventer noodzakelijk gebiedsuitbreiding moet ondergaan, omdat anders onvoldoende woningen kunnen worden gebouwd. Dat is op zich, in onze ogen, altijd een redelijk argument. Dat de woningbouw in Deventer in het slop is geraakt is niet het gevolg van het falen van het Deventer gemeentebestuur, maar van het abrupt afkeuren van het dubbelstadplan in 1968, nadat eerst van hogerhand daaraan gedurende acht jaar medewerking was verleend. De fout ligt dus niet bij Deventer, maar bij de toenmalige regeringen.

Dat dubbelstadplan was een idee dat beslist de moeite van het

Ijmkers e.a.

bestuderen waard was, en ook nu nog is. Het heeft bovendien veel minder consequenties voor het natuurschoon dan het huidige wetsontwerp. Indien Deventer de kans had gehad het dubbelstadplan tot ontwikkeling te brengen, waren er nu aan de andere kant van de IJssel al woningen gebouwd. De opheffing van Diepenveen was hier dan ook nooit aan de orde geweest.

Woningbouw is trouwens, naar onze mening, niet afhankelijk te stellen van gemeentegrenzen. Jaarlijks vertrekken uit de grote steden in de randstad tienduizenden naar plaatsen waar wel woningen voor hen worden gebouwd. Nu wil ik niet beweren dat dit altijd een ideale oplossing is, maar het mag bekend worden verondersteld dat steden als Zoetermeer en Purmerend in belangrijke mate bijdragen tot de oplossing van de woningnood elders. De mogelijkheden om een deel van de Deventer bevolking in Diepenveen te huisvesten zijn onvoldoende benut. De indruk bestaat dat Deventer te zeer de nadruk heeft gelegd op annexatie van Diepenveen en niet op het oplossen van de woningnood van de Deventer inwoners. Met wat meer goede wil van weerszijden was op dat terrein een vergelijk mogelijk geweest. Ik dacht, dat Diepenveen daartoe wat meer bereidheid heeft getoond dan Deventer.

Mijnheer de Voorzitter! Dat men niet tot overeenstemming heeft kunnen komen heeft mede veroorzaakt, dat dit wetsontwerp is ingediend en daarmee dreigt in feite een fout te worden gestapeld op de fouten die in het verleden zijn gemaakt. Na het loslaten van het dubbelstadplan wil men nu de gehele gemeente Diepenveen opheffen. Vaststaat, dat Deventer voor zijn toekomstige stadsuitbreiding niet het gehele grondgebied van Diepenveen nodig heeft.

Indien dit wetsontwerp was beperkt gebleven tot de overdracht van een deel van Diepenveen aan Deventer zou dit ook bij onze fractie geen moeilijkheden hebben veroorzaakt. Zoals de zaken echter nu liggen, hebben wij er toch wel ernstige bezwaren tegen.

Het gemeentebestuur en de inwoners hebben alles gedaan om een zelfstandige gemeente Diepenveen te behouden. Dat is een duidelijk bewijs van levensvatbaarheid van deze gemeente; een levensvatbaarheid die bij het ontbreken ervan altijd als argument wordt aangevoerd om tot annexatie van gemeenten te komen.

Mijnheer de Voorzitter! Deze Kamer heeft slechts de mogelijkheid, een wetsontwerp aan te nemen of te verwerpen. Naar onze mening is de opheffing van de gemeente Diepenveen een te hoge prijs om het falen van anderen te bedekken. Zelfs het dreigement, dat bij verwerping van dit wetsontwerp de woningbouw zal stagneren, kan ons niet overtuigen. Voor de woningbouw moeten en kunnen andere oplossingen worden gevonden los van dit wetsontwerp. Mijn fractie zal dan ook geen steun aan dit wetsontwerp kunnen geven.

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractiegenoot en ik onderschrijven de doelstelling van het ontwerp, namelijk dat Deventer meer ruimte moet krijgen voor zijn stadsuitleg en de opvang van zijn toekomstige bevolkingsgroei. Wij betwijfelen echter met andere leden van deze Kamer wel zeer of daarvoor de opheffing van de gemeente Diepenveen nodig is.

Ook bij het wetsontwerp dat wij vandaag bespreken worden in de witte stukken weer de hoge bevolkingsaantallen genoemd die in het magische jaar 2000 moeten worden gehuisvest. In de memorie van antwoord wordt een vijftal alternatieve migratiemodellen genoemd, waarbij het inwonertal minimaal 102 000 en maximaal 130 000 bedraagt. Wij kijken daar toch met veel scepsis tegenaan. Ik wil in herinnering roepen het debat dat wij enige maanden geleden hier hebben gehad – de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening was er toen niet bij – over Groot-Alkmaar. Ik heb bij die gelegenheid de prognoses en taakstellingen voor Groot-Alkmaar bestreden. Enkele dagen geleden heb ik in een van de dagbladen gelezen, dat men doende is de taakstellingen voor het gebied Groot-Alkmaar bij te stellen. Ik heb de indruk, dat dit niet alleen voor Groot-Alkmaar zal gebeu-

Tonnaer

ren maar ook voor Deventer en zeer vele andere gemeenten, omdat het – andere sprekers hebben er ook op gewezen – nu eenmaal al groot verschil maakt of er in het jaar 2000 14 of 15 mln. Nederlanders zijn, dan wel 17 mln. of meer.

In ieder geval lijkt voor ons aannemelijk, dat Deventer in zijn behoeften kan voorzien, wanneer het de beschikking heeft over het gebied Colmschate. Wij betreuren daarom, dat aan de overzijde van het Binnenhof het amendement-Fiévez niet is aangevaard.

Naast de discussie over Colmschate is er de discussie over Steenbrugge. Ik realiseer mij, mijnheer de Voorzitter, dat ik de tiende spreker ben, die daarop de aandacht vestigt. Diepenveen is tegen de bebouwing van Steenbrugge en wordt daarin gesteund door vrijwel alle personen en instanties die zich bewegen op het gebied van natuurbehoud, voor zover zij zich althans over deze zaak hebben uitgesproken. Ook de bewindslieden zijn voor bebouwing van Steenbrugge, want op bladzijde 4 van de memorie van antwoord komt een welhaast aandoenlijk verhaal voor – wat verrassend bij de Minister van Binnenlandse Zaken, die zich in het algemeen niet door aandoenlijkheid onderscheidt – waarin wordt uiteengezet – het is niet meer dan een grapje, mijnheer de Voorzitter – hoe goed het mogelijk is de sociale woningbouw onder te brengen in het groen van Steenbrugge.

Minister Geertsema: Ik had die aandoenlijkheid wel geleend van de Minister van Volkshuisvesting.

Minister Udink: Die bekend is.

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Dan kan mijn opmerking zonder bezwaar doorgespeeld worden, mijnheer de Voorzitter. Wat de kwestie van de bebouwing van Steenbrugge betreft voel ik toch meer voor de opvatting die is neergelegd in de brief van de hoofdingenieur-directeur voor de landinrichting, zijn brief van 1 juni 1972, zoals toegevoegd aan het voorlopig verslag.

Inzake de mogelijke bebouwing van Steenbrugge zou ik nadrukkelijk adhesie willen betuigen aan wat de heer Polak vanochtend heeft gezegd en de heer Troostwijk vanmiddag. Als het wetsontwerp wordt aangenomen, staat de bebouwing van Steenbrugge vast, want Deventer is er voor, Gedeputeerde Staten van Overijssel zijn er voor, ofschoon ze er niet voor hebben gezorgd dat er een streekplan kwam, en de Minister van Ruimtelijke Ordening is er voor. Met de vorige sprekers stel ik de vraag: Welke betekenis hebben dan nog eventuele beroepsprocedures? Ik ben geneigd te zeggen, dat aanvaarding van het wetsontwerp en het daardoor vrijmaken van de weg voor bebouwing van Steenbrugge met de standpunten van de betrokkenen, in feite een doorbreking van de rechtsgang betekent op het terrein van de ruimtelijke ordening; misschien niet in formele zin maar dan toch wel in materiele zin. Ik neig ertoe te zeggen dat dit een bedenkelijk aspect van het wetsontwerp is, een aspect dat in deze Kamer bijzondere aandacht zou moeten krijgen.

Een andere meer principiële overweging is de volgende. Mijn fractiegenoot en ik stellen ons op het standpunt, in tegenstelling tot de bewindslieden, dat de keuze voor bebouwing van Steenbrugge in feite een bestuurlijke en planologische misgreep is, maar men heeft voor die beslissing gekozen, men heeft de voorbereidingen gestart en het beleid daarop ingesteld. Daaruit is voortgevloeid, omdat men zich daarop heeft geconcentreerd en andere mogelijkheden heeft laten liggen, de vrees, die in de stukken verschillende malen naar voren wordt gebracht, voor stagnatie in de voortgang van de bebouwing. Ik ben geneigd met de heer Troostwijk te zeggen, dat wij natuurlijk acht moeten slaan op de woningzoekenden. Maar ik wil wel de principiële vraag stellen, in hoeverre deze Kamer genoopt kan worden bij haar beslissingen rekening te houden met de beleidsfouten die anderen maken. Men kan – mijn partijgenoot Jurgens heeft het aan de overzijde bij een andere gelegenheid ook gezegd – zich nooit beroepen op de beleidsfouten die anderen maken om een „ja” te

Tonnaer e.a.

verkrijgen. Dat is een principiële overweging, die ook in de discussie over dit wetsontwerp aan de orde zou moeten komen.

Wanneer het wetsontwerp wordt aangenomen, zal dat de opheffing van de gemeente Diepenveen betekenen. De gemeente Diepenveen heeft zich met grote hardnekkigheid tegen die voorgenomen opheffing verzet. Ik geloof, dat wij toch wel mogen vaststellen, dat de wijze, waarop men dit heeft gedaan, in feite het bewijs biedt van de zeer grote betrokkenheid die er bij de burgers bestaat met hun gemeente en met het gemeentebestuur. Mede aan de hand van ervaringen tijdens de hearing, ben ik geneigd te zeggen, dat wij in Diepenveen een gemeente en een gemeenschap hebben kunnen ontmoeten, waar een echt stuk lokale democratie tot ontwikkeling is gebracht. Welnu, een van de meest wezenlijke uitgangspunten, die ook ter zake van de beslissing over herindelingsontwerpen moet worden gehanteerd, is de vraag, in hoeverre een gezond stuk lokale democratie kan worden behouden, c.q. kan worden uitgebouwd.

Mijnheer de Voorzitter! Wij wachten gaarne het antwoord van de Ministers af.

De heer **Baas** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Als oud-inwoner van de stad Deventer en als bewoner van een van de Hanzesteden heb ik er behoefte aan om aan het einde van dit debat in eerste termijn – misschien meer dan iemand anders – uit directe waarneming een enkel argument naar voren te brengen, waardoor ik mij bij de uiteindelijke beslissing in belangrijke mate zal laten leiden.

Er worden argumenten gebezigd, waarvan het gewicht niet is geijkt. Het is in belangrijke mate een subjectieve benadering.

De gebiedsuitbreiding in 1959 van Deventer ging destijds ook ten koste van de gemeente Diepenveen. In 1968 kwam de Regering tot een eindbeslissing ten aanzien van de dubbelstad. Ik verzoek de Minister toch historisch verantwoord te handelen in de uiteindelijke beleidsbeslissing. Heeft het winterbed van de IJssel een definitieve en grote invloed gehad op de uiteindelijke beslissing van de Minister om inderdaad de dubbelstad af te wijzen? Het winterbed van de IJssel bij Deventer heeft ten opzichte van de hoge afvoeren van de Rijn gevolgen voor het achterland. Als dit argument heeft gespeeld, heeft dan het kostenelement boven het planologische argument bij de uiteindelijke beslissing van de Minister in belangrijke mate de doorslag gegeven? Ik vraag dit, om nu eens historisch precies vast te stellen, wat er met de stad Deventer eigenlijk aan de hand is geweest. Er is vanmiddag gesproken over beleidsfouten, die gemaakt zouden zijn. Collega Troostwijk heeft daarop gedoeld, toen hij inging op de centrumfunctie. Hoe wil men een oude Hanzestad laten functioneren, als men de noodzakelijke verbindingen met het achterland en met de omgeving niet tot stand brengt?

Er is gesteld, dat het gaat om een bloeiende gemeente met een sterk gemeenschapsleven. Och, mijnheer de Voorzitter, dat is misschien schijn. Als er één gemeente pas in de laatste jaren een gemeente is geworden, dan is het Diepenveen. Het bestond uit vijf kernen. Voor de oorlog was de raad samengesteld uit vertegenwoordigers uit de onderscheiden dorpen, welke dorpen bijzonder weinig gemeenschappelijks hadden. Het is dus nu een zogenaamd bloeiende gemeente. Ik begrijp niet, dat het gemeentebestuur zich eerst met kracht verzet tegen welke gebiedsafstand dan ook, maar op het allerlaatste moment zelfs een gebied als Colmschate aanbiedt. Over de overwegingen wil ik graag iets zeggen.

Men spreekt over het natuurgebied Steenbrugge ten opzichte van Colmschate. Ik meen, dat de vraagstelling van de hoofdingenieur-directeur van de landinrichting met betrekking tot planologische zaken en de noodzakelijke uitbreiding van de stad niet relevant is. Het dal van de Schipbeek, grenzende aan Colmschate met zijn essen, heeft waarschijnlijk natuurwetenschappelijk een belangrijk hogere waarde dan Steenbrugge. De waarde van Steenbrugge kan men ontleen aan het landschappelijke element, maar niet aan de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied. Ik heb de vrijheid genomen twijfel uit te spreken over

Baas

de uitlatingen van prof. Westhoff ter zake. Ik heb uit anderen hoofde zeer veel en intensief contact met de Vereniging tot behoud van natuurmonumenten. Prof. Westhoff heeft gezegd, dat de ervaring leert, dat het economisch niet haalbaar zal zijn om ter plaatse sociale woningbouw tot stand te brengen. Welke waarde moet ik aan zo'n uitspraak toekennen? Ik meen, dat prof. Westhoff ecooloog is. Men wil uiteindelijk 40 000 mensen onderbrengen in Colmschate. Als men dat doet, zal men de essen en alle bijzonder fraaie stukken, die daar voorts zijn gelegen, gelijk moeten schuiven. Dan heeft men namelijk pas voldoende ruimte om al die mensen onder te brengen. Ik meen, dat Deventer meer heeft te bieden – een unieke kans – dan wat in dit land aan woningbouw en vooral aan sociale woningbouw langzamere hand wordt aangetroffen. De bevolkingsgroep, die afhankelijk is van de sociale woningbouw, heeft meer dan andere groepen recht op privacy. Andere bevolkingsgroepen kunnen bij voorbeeld een tweede woning of een caravan kopen.

Het onderbrengen van 40 000 mensen in Colmschate brengt verschillende consequenties aan het licht. Voor de ontsluiting van Colmschate zijn maar twee mogelijkheden. De eerste wordt gevormd door de rijksweg Holten-Deventer en de tweede door de ontsluiting via Schalkhaar. Alle andere mogelijkheden zijn geblokkeerd. Het gebied ligt verder achter het Overijsselskanaal, waaromtrent nog niet is beslist of het een scheepvaartkanaal blijft, en achter twee spoorlijnen. Ik heb de moeite genomen, nog eens in Het Oostrik te gaan kijken. Ik begrijp niet hoe de betrokken instanties goedkeuring hebben kunnen verlenen aan de bouw in Het Oostrik. Er is daar geen enkele ontsluiting; er is de grote rijksweg Holten-Deventer en men moet de spoorlijn over. Het gebied is volmaakt opgesloten. Er is geen enkele verbinding met Colmschate en nog geen enkele verbinding met Deventer. Daar meent men nu plotseling 900 woningen te kunnen neerzetten, terwijl men zich niet realiseert dat de eerste voorwaarde voor de ontsluiting van een gebied het aanwezig zijn van verbindingen is. Van Steenbrugge uit leidt nu al een hoofdweg tot het hart van Deventer.

Het is merkwaardig dat men aan al deze aspecten geen enkele aandacht besteedt, noch ervan uitgaat dat de landschappelijke waarde van Steenbrugge te behouden is en de natuurwetenschappelijke waarde van Steenbrugge ten opzichte van Colmschate niet aangetoond is. Men gaat nu stellen dat Colmschate een alternatief is. Wij hebben echter niet het alternatief te bieden; niemand heeft het alternatief te bieden, alleen een verantwoordelijke regering of wellicht door middel van een initiatiefwet van allen die zich sterk maken om te stellen dat Colmschate een alternatief is. Voordat dan echter een grenswijziging tussen Deventer en Diepenveen is gerealiseerd, zijn wij drie jaar verder. Pas dan zal men kunnen beginnen met de ontwikkeling van Colmschate. Deventer zal het immers niet in zijn hoofd halen om opnieuw op grond van toezeggingen – zelfs niet op grond van toezeggingen van deze Kamer of op grond van overwegingen van een groot deel van deze Kamer – belangrijke investeringen te doen ten einde planologisch iets te ontwikkelen.

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): Deventer is sinds verleden jaar bezig om planologische plannen te ontwikkelen voor Colmschate.

De heer **Baas** (V.V.D.): Maar de grote vraag of Colmschate te zijner tijd zal worden ontwikkeld tot een gebied van 20 000 inwoners of van 40 000 inwoners, zal nu niet beantwoord worden, mede in verband met de bevolkingsprognoses en mede gelet op de bevolkingsdichtheid in de woningen die men in de toekomst in dit soort agglomeraties zal aantreffen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij verlangen van Deventer culturele en onderwijsvoorzieningen. Wij verlangen van Deventer, dat zo getroffen is wat de werkgelegenheid betreft, dat het werkgelegenheid zal bieden voor de ruime omgeving. Toch willen wij Deventer blijkbaar geen kans geven om zijn eigen inwoners die ten dele weggesaneerd zullen worden uit de binnenstad, op zijn wijze op te vangen.

Baas e.a.

Mijnheer de Voorzitter! Samenvattend kom ik voor mijzelf tot de volgende conclusie. Bij het behoud van wezenlijke elementen, van het oorspronkelijke, moet men niet alleen letten op bomen, wallen en weiden, maar ook op de typisch Sallandse dorpen als Diepenveen en Colmschate. Naar mijn mening wordt het typisch Sallandse landschap het best bewaard wanneer men dit gebied bestuurt vanuit één visie, wanneer er dus op het grondgebied van Deventer en Diepenveen van één gericht beleid sprake is. Uitbreiding van het woningbestand is noodzakelijk voor de woningzoekenden, maar anderzijds moet Deventer de unieke kans krijgen om de ruimte die daar nog aanwezig is, te benutten. Dan zal men erin slagen om het maximum van de oorspronkelijkheid van het fraaie gebied te bewaren.

Het dorp Diepenveen is Diepenveen niet meer. Ik kwam er na 20 jaar voor het eerst weer terug. Toen mijn kinderen klein waren, heb ik bijzonder veel in dat gebied gewandeld. Wat heeft men nu in dit gebied gedaan? Men heeft er bossen gekapt en er villa's in gezet. Tegen het oude dorp aan heeft men nieuwe woningen geplaatst. Als dat nu de planologie is, die wordt nagestreefd, als dat nu de bedoeling is, vraag ik mij af, of wij op de goede weg zijn. Zij zien het overigens niet alleen in Diepenveen gebeuren; het gebeurt in alle dorpen in Salland en in de Gelderse Achterhoek – het is geen verwijt aan het gemeentebestuur van Diepenveen – overal doet men pogingen om er hier en daar een blokje bij te zetten. Als men voor een bouwplaats f 50 000 tot f 100 000 wil betalen, kan men in praktisch alle buitengebieden zijn woning plaatsen.

Als men beweert, dat het Sallandse landschap alleen maar veilig wordt gesteld bij een gemeentebestuur van Diepenveen, doet men onrecht aan het stadsbestuur van Deventer, dat in de loop der eeuwen zijn bijdrage heeft geleverd om zijn centrumfunctie op een waardige wijze te vervullen. Om deze centrumfunctie ook in de nieuwe ruimte mogelijk te maken, ben ik van oordeel, dat tot gebiedsuitbreiding moet worden besloten.

De vergadering wordt te 15.00 uur geschorst en te 16.35 uur hervat.

Minister **Geertsema**: Mijnheer de Voorzitter! De zeer vele geachte afgevaardigden die vanmorgen en vanmiddag op zo indringende wijze het woord hebben gevoerd wil ik daarvoor onze hartelijke dank betuigen. Het is heel duidelijk dat iedereen overtuigd is van het grote belang van dit wetsontwerp en van de belangen die voor twee gemeenten op het spel staan. Het belang van het wetsontwerp wordt ook heel duidelijk onderstreept door de zeer grote hoeveelheid informatie die aan deze Kamer is verstrekt. De geachte afgevaardigde de heer Van Wijk heeft daarover in heel beeldende termen gesproken.

Van tevoren was ook duidelijk dat juist dit wetsontwerp met zijn belangrijke consequenties aanleiding zou vormen, weer het probleem van de grenswijzigingen in zijn algemeenheid aan de orde te stellen. Dat is gebeurd. Ik ben een aantal oude beschouwingen tegengekomen, die ik uit de aard der zaak uit mijn diverse contacten, ook met deze Kamer, ter gelegenheid van de behandeling van vorige wetsontwerpen, reeds kende. Ik heb hier en daar ook een nieuw geluid beluisterd.

Ik heb – dit was in een ander opzicht een nieuw geluid – de maiden-speech van de geachte afgevaardigde de heer Meuleman beluisterd. Ik wens hem gaarne geluk met deze maiden-speech. Hij heeft vertolkt wat ook aan de overzijde van het Binnenhof door zijn geestverwanten meestal wordt vertolkt, zij het dat hij – dat deed mij genoegen – toch een kleine opening liet voor een mogelijke opheffing van, zoals hij zei, zeer kleine gemeenten. Ik hoop dat wij elkaar nog meermalen op dit terrein zullen mogen ontmoeten.

Mijnheer de Voorzitter! Het debat met de geachte afgevaardigde de heer Eisma beweegt zich meestal op ongeveer gelijke paden. Ook nu heeft hij de gewestvorming in het geding gebracht. In een naar mijn mening nog iets forsere toonzetting dan hij bij vorige gelegenheden gebruikte heeft hij gezegd, dat het ei-

Minister Geertsema

genlijk een veel te groot risico is, met dit soort voorstellen tot gemeentelijke herindeling te komen wanneer die niet kunnen zijn gebaseerd op een bestaande gewestwet en dus in feite ook niet op bestaande gewesten.

Ik meen dat hij het zo niet mag stellen. Ik geloof wel dat de ontwikkeling ten aanzien van de gewesten die gaande is tot grote voorzichtigheid moet manen. Ik heb dat ook bij vorige gelegenheden gezegd. Men zal geen wetsontwerpen moeten entameren als men daarvan niet zeker weet dat de oplossing zal passen in de toekomstige structuur van de gewesten. Maar er zijn hier en daar ernstige problemen. Naar onze mening bestaan die ook hier. Indien men weet dat de oplossing in een toekomstige geweststructuur zal passen, mag men die toch niet laten liggen. Het is juist dat de gehele taak van de gewesten, ook in dit opzicht, in onderzoek is. Naar aanleiding van een vraag bij een vorige gelegenheid van de geachte afgevaardigde de heer Eisma heb ik gezegd in het onderzoek naar de taak van de provincies, van de gewesten en dergelijke ook te zullen betrekken het vraagstuk van een eventuele taakstelling van de gewesten ten aanzien van de gemeentelijke herindelingen. Ik zou echter zeker niet de toezegging willen doen dat wij alle gevallen van grenswijzigingen zouden moeten laten liggen totdat er meer zicht is op de ontwikkeling van de gewesten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het met de geachte afgevaardigde de heer Troostwijk eens - hij weet dit waarschijnlijk ook wel, want ik heb het ook bij de behandeling van de begroting gezegd - dat men, de gehele ontwikkeling van de gewestvorming beziende, inderdaad steeds meer tot de overtuiging komt dat, als men alles zich op basis van vrijwilligheid zou laten afspelen, men er niet zou komen. Als de gemeentelijke herindeling alleen op basis van vrijwilligheid zou kunnen geschieden, dan meen ik ook dat er niet veel herindelingen zouden plaatsvinden, ook daar waar ze toch naar vrijwel algemene mening strikt noodzakelijk zijn. Ook zouden dan naar mijn mening zeer weinig gewesten met een werkelijke taak en inhoud en met werkelijke bevoegdheden van de grond komen. Daarom is het mijn overtuiging dat het principe dat het van bovenaf moet gebeuren in een nota van wijziging op het ontwerp-gewestwet - ik weet niet of ik zelf in staat zal zijn dit te doen - moet worden neergelegd. Ik meen, dat dit een betere methode is dan het alternatief dat de geachte afgevaardigde noemde, namelijk het op vrij grote schaal gemeentelijke herindelingsontwerpen achter de hand hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Ter voorkoming van misverstanden wil ik herhalen dat een in volle gang zijnde ontwikkeling ten aanzien van de gewesten niet betekent dat er nooit meer gemeentelijke herindelingen zullen behoeven plaats te vinden. Er zijn gevallen waarin dat eenvoudig onvermijdelijk is, omdat ten slotte een gewest niet in het uitvoerende vlak alles van de zwakke gemeenten kan overnemen en omdat het ook wel eens nodig kan zijn een zekere evenwichtigheid in het gewest tot stand te brengen ten aanzien van de deelnemende gemeenten.

Mijnheer de Voorzitter! Een voor mij nieuw geluid heb ik kunnen beluisteren in de boeiende beschouwing van de geachte afgevaardigde de heer Van Wijk. Hij sprak over politieke beslissingen die de werkelijkheid gaan veranderen. De geachte afgevaardigde deed het voorkomen - zo kwam het tenminste bij mij over - alsof bewindslieden en departementsambtenaren altijd de grenswijzigingen doorzetten op grond van wat de geachte afgevaardigde noemde mode-vooroordelen. Hij zei: Hoedt u voor het geloof, ook al dient het zich aan onder het mom van deskundigheid.

Mijnheer de Voorzitter! Dit is een kwestie van vertekening van de werkelijkheid, want wat ziet de geachte afgevaardigde de heer Van Wijk? Hij ziet wetsontwerpen, die tot stand zijn gekomen; hij ziet die gevallen waarin men heeft overwogen tot grenswijziging, tot herindeling of tot samenvoeging over te gaan en waarin men inderdaad in laatste instantie aan dat voornemen uitvoering heeft gegeven. De geachte afgevaardigde ziet echter niet die gevallen, waarin grenswijziging of samenvoeging wordt overwogen en waarin uiteindelijk, hetzij op grond van adviezen

van gedeputeerde staten hetzij op grond van beleidsbeslissingen van de Minister op adviezen van zijn ambtenaren, die grenswijzigingen niet doorgaan. Daarom is hetgeen, waarin hij zich verdiept, een vertekening van de werkelijkheid. Er zijn zeer veel gevallen, waarin uiteindelijk de beslissing valt het niet te doen. Dan houdt men niet koppig vast aan een modevooordeel, maar dan zegt men op grond van allerlei weloverwogen beslissingen: Hier moet het niet gebeuren.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde heeft eigenlijk alles op losse schroeven gezet. Hij zegt dat alles wellicht op geloof en niet op zekerheid berust. Hij heeft echter wel alle zekerheden; dat is altijd het grappige bij dit soort redeneringen. Hij stelt dat de geologen en de botanici duidelijk volstrekt gelijk hebben en de Minister ongelijk. Dan is dit voor hem geen vals geloof, maar zekerheid. Het is best mogelijk dat hij zekerheid heeft, maar zo menen wij ook op een aantal terreinen onze zekerheid te hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben reeds ingegaan op hetgeen onder andere door de geachte afgevaardigden de heren Tonnaer en IJmker naar voren is gebracht. De heer IJmker heeft gezegd dat hij de inspraak niet voldoende vindt; de heer Tonnaer suggereerde dat, als de betrokken ingezetenen er tegen zijn, het dan eigenlijk maar niet moet gebeuren. Wat dit betreft - helaas niet wat zijn gehele betoog betreft - geloof ik dat ik mij moet aansluiten bij de geachte afgevaardigde de heer Polak. Hij heeft gezegd dat, hoe belangrijk ook de opvatting van de ingezetenen is, men deze niet altijd de doorslag kan laten geven. Men heeft ten slotte ook te maken met de opvattingen van de ingezetenen van een andere gemeente, die moet profiteren van een eventuele grenswijziging. Het Rijk heeft niet alleen de eigen autonome bevoegdheid maar in zekere zin ook de plicht om de zaken, die naar zijn opvatting op het gemeentelijk vlak niet goed gaan, in het rechte spoor te brengen.

Mijnheer de Voorzitter! Op dit punt wil ik nog een opmerking maken naar aanleiding van hetgeen de heer Rijnders naar voren heeft gebracht. Hij heeft gezegd, dat wij in toenemende mate veeleer moeten gaan in de richting van de samenwerking tussen gemeenten dan die van samenvoeging van gemeenten. Ik ben dit met hem eens maar net zo goed als er beperkingen zijn aan de mogelijkheden van een gewest, waarover ik zojuist sprak, is er ook een beperking aan de mogelijkheid van samenwerking. In sommige gevallen zou hiervan teveel worden geveerd. Er zijn gevallen, waarin men er ook niet met deze oplossing komt en waarin men uiteindelijk de zeer moeilijke beslissing zal moeten nemen om tot opheffing van een gemeente over te gaan.

Mijnheer de Voorzitter! Het is duidelijk dat mijn collega Udink en ik vandaag met zeer gemengde gevoelens in deze Kamer aanwezig zijn, omdat op ons de last drukt een wetsontwerp te moeten verdedigen dat, als het wordt aangenomen, een mooie en welvarende gemeente van de kaart zal doen verdwijnen. Diverse geachte afgevaardigden hebben eraan herinnerd dat de Minister toch ook zijn twijfels heeft gehad; ik denk aan de geachte afgevaardigden de heren Polak en Meuleman. Ik heb deze twijfels inderdaad in ruime mate gehad, juist omdat het ging om de opheffing van een bloeiende en welvarende gemeente. Daarom heb ik zeer ernstig overwogen, of ik het wetsontwerp van mijn voorganger in stand moest laten. Ik heb op dezelfde wijze - zij het, met een andere uitkomst - als de geachte afgevaardigde de heer Van Wijk, ook ten aanzien van alle argumenten die ervoor werden aangevoerd, getracht de verschillende argumenten te ontzenuwen, eerst voor mijzelf ervan uitgaande, dat er wel wat op zou zijn af te dingen. Na deze nauwgezette overweging kon ik, gezien de voorgeschiedenis - konden wij de tijd tien jaar terugdraaien, dan waren wij wellicht tot een andere beslissing gekomen, maar dat kan nu eenmaal niet - en het stadium waarin wij ons nu bevinden, voor mijzelf tot de overtuiging komen, dat er geen andere mogelijkheid was om het grote en door iedereen in deze Kamer erkende probleem van Deventer op te lossen anders dan langs de weg die het wetsontwerp aangeeft.

Als de geachte afgevaardigde de heer Eisma mij vraagt, of dit

Minister Geertsema

een wetsontwerp is, dat ik niet met het meeste plezier van mijn voorganger heb overgenomen, dan zeg ik: inderdaad, dit is voor mij een van de meest onprettige wetsontwerpen, niet, omdat ik het niet eens zou zijn met de inhoud, maar ten gevolge van het resultaat, dat het wetsontwerp tot stand brengt.

De geachte afgevaardigde de heer Rijnders heeft gezegd, dat er uitzonderlijke motieven moeten zijn om tot opheffing van een gemeente als Diepenveen over te gaan. Met hem zeg ik, dat hiervoor inderdaad uitzonderlijke motieven moeten zijn. Vandaar mijn aarzeling, maar het is ons beider overtuiging, dat zij er in dit geval inderdaad zijn.

Mijnheer de Voorzitter! In andere gevallen heb ik wel eens gezegd - hierbij komt nu juist de aard van de gemeente Diepenveen om de hoek kijken - en misschien zal ik dit in de toekomst nog wel eens zeggen (ik kom hiermee tot hetgeen de geachte afgevaardigden de heren Baas, Boukema en Troostwijk hebben gezegd) dat het bijzonder goed zou zijn, wanneer ten aanzien van de betreffende problematiek sprake zou zijn van een bestuur vanuit één visie, welke ene visie bij voorbeeld voor het behoud van het landschap van het grootste belang zou zijn. Er zijn gevallen waarin ik dit als motief aanvaard om tot opheffing van een gemeente te komen.

Er zijn gevallen waarin men zegt, de concurrentiestrijd tussen gemeenten te vrezin. Men vreest bij voorbeeld, dat mensen uit de grote stad in de kleinere buurgemeenten zullen gaan wonen, waar sprake is van veel aantrekkelijker woonmogelijkheden. In dit verband is het voorbeeld van Leiden genoemd. Dan dreigt het gevaar van verpaupering van de grote stad. Dit kan onder omstandigheden een reden zijn tot opheffing van een gemeente, maar in dit geval zijn het voor mij niet de redenen geweest die de doorslag hebben gegeven. Hiervoor was de situatie van Diepenveen te uitzonderlijk. Hoewel ik het met de stelling in haar algemeenheid eens ben, dat het een motief - zelfs een sterk motief - voor samenvoeging van gemeenten, onder bepaalde omstandigheden, kan betekenen, vond ik de situatie-Diepenveen niet van dien aard, dat men in dit geval deze overwegingen, ook al hebben zij mij door het hoofd gespeeld, zou mogen laten gelden.

In dit verband nog een opmerking naar aanleiding van een zeer pertinente vraag van de geachte afgevaardigde de heer Troostwijk, namelijk: Handhaaft de Minister de stelling, dat, als Colmschate naar Deventer overgaat en Steenbrugge onbebouwd zou blijven en tot Diepenveen zou blijven behoren, dan een randstedelijke bebouwing overblijft, behorende tot verschillende gemeenten, en dat daarin, bestuurlijk gezien, op zich zelf een reden tot grenswijziging zou zijn gelegen? Ik had die stelling verdedigd in de memorie van antwoord, zij het in een andere context, namelijk de context dat zowel Steenbrugge als Colmschate naar Deventer zou overgaan en beide zouden worden bebouwd. Dan had men de vrij wonderlijke situatie gekregen dat vier bebouwde gebieden beurtelings tot twee verschillende gemeenten zouden behoren. In die context is het mijns inziens niet denkbaar de gemeente Diepenveen zelfstandig te laten. Die motivering zou ik niet durven hanteren als belangrijkste argumer. voor opheffing van Diepenveen als Steenbrugge niet zou worden bebouwd.

Wij staan met elkaar, al is de stem van de bewindslieden uiteindelijk uitsluitend een adviserende, voor het nemen van een beslissing. Ik acht het goed dat de bestaande onzekerheid wordt weggenomen. Die onzekerheid - de heer Vergeer herinnerde er onder anderen aan - werkt bepaald fnuikend, uiterst frustrerend, zowel voor het gemeentebestuur van Diepenveen als voor dat van Deventer. Deze onzekerheid - collega Udink zal er ongetwijfeld dieper op ingaan - leidt tot een steeds verder achterop komen van de woningbouw, met alle funeste gevolgen van dien.

Aan het einde van ons beider betoog zal ik nog terugkomen op die onzekerheid en de mogelijkheid tot opheffing ervan, omdat zij een belangrijke rol speelt bij de beantwoording van de vraag of bij eventuele verwerping van het wetsontwerp een nieuw wetsontwerp moet worden ingediend.

Uit alle betogen is duidelijk geworden, dat de woningbouw, de planologie, bij het onderhavige wetsontwerp een allesoverheer-

Minister Geertsema e.a.

sende rol speelt. Vrijwel alle opmerkingen en vragen betroffen de planologische aspecten. Behalve datgene wat ik nu heb behandeld zijn er nog maar enkele bestuurlijke facetten en vragen op bestuurlijk gebied overgebleven. Daarom verzoek ik u, mijnheer de Voorzitter, de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening het woord te geven om alle problemen op zijn terrein te behandelen en mij daarna in de gelegenheid te stellen, het betoog van de zijde van de Regering af te ronden met een bespreking van de bestuurlijke kant van de zaak.

Minister Udink: Mijnheer de Voorzitter! Alle afgevaardigden, die vandaag over het onderhavige wetsontwerp hebben gesproken, hebben grote aandacht geschonken aan de vraagstukken van planologie en woningbouw, die als belangrijke motieven en beoordelingsfactoren voor het onderhavige wetsontwerp worden aangevoerd. Ik heb uit de eerste termijn niet de indruk gekregen dat de Kamer dit wetsontwerp met luide toejuichingen heeft ingehaald. Ik zal trachten zo in te gaan op de diverse elementen, die naar voren zijn gebracht, dat het misschien toch nog zal lukken het vrij grote aantal afgevaardigden, dat zijn oordeel van het antwoord van de Ministers laat afhangen, te overtuigen van ons gelijk en van de juistheid van de motieven die ons ertoe hebben gebracht dit wetsontwerp van onze voorgangers over te nemen en met kracht te verdedigen.

Mijn betoog zal zich om drie punten groeperen: de planologische argumentatie, de vraagstukken van natuur en landschap en het probleem van de woningbouw en de eventueel dreigende stagnatie daarvan.

Allereerst wil ik iets zeggen over de verhouding van de planologische conceptie, die aan dit plan ten grondslag ligt, en de bestuurlijke indeling. De geachte afgevaardigden de heren Vergeer, Polak, Rijnders, Eisma en Boukema hebben hierover gesproken.

Ik ben het eens met alle afgevaardigden die hebben gezegd dat de planologische conceptie primair in een streekplan dient te worden gekozen. Zowel de planologische methode als de inspraakmogelijkheden van het streekplan maken dit tot de aangeezene weg om tot een planologische conceptie te komen. Een vastgesteld streekplan maakt het mogelijk ook de consequenties voor de bestuurlijke indeling beter te overzien.

Mijn ambtgenoot van Binnenlandse Zaken heeft, bij de verdediging van het wetsontwerp tot uitbreiding van Alkmaar in de Tweede Kamer, erop gewezen dat een discussie over de bestuurlijke indeling niet vermengd moet worden met een discussie over de planologische conceptie. Die laatste moet niet worden vastgekoppeld aan één aspect, namelijk het bestuur.

Met verschillende sprekers in de Kamer betreur ik het daarom in hoge mate dat aan de discussie van vandaag niet een streekplan ten grondslag ligt. In 1968 moest een beslissing vallen, zonder dat een streekplan aanwezig was. Zowel in de provincie Overijssel, als in de provincie Gelderland lagen de prioriteiten voor de vaststelling van streekplannen nu eenmaal anders. Overijssel legde zijn prioriteit in Twente en Noordwest-Overijssel, Gelderland bij de stedelijke gebieden Arnhem en Nijmegen.

Mijn ambtsvoorganger had, door het geven van een aanwijzing, de beide provincies kunnen verplichten op elkaar afgestemde streekplannen voor de IJsselvallei te maken. De door de provincies gekozen prioriteitsvolgorde leek hem echter bepaald niet onredelijk toe. Bij het rijk bestond er geen behoefte aan in deze prioriteitsvolgorde wijzigingen aan te brengen. De consequentie daarvan was dat de Regering in 1968 een beslissing moest nemen zonder een streekplan. Ik stel mij daarom geheel aanspreekbaar voor de planologische keuze, die de Regering in 1968 heeft gedaan. Alle overwegingen, die de Regering tot haar keuze hebben geleid zijn indertijd ter beschikking gesteld en bij de gedachtenwisseling over het onderhavige wetsontwerp nader uitgewerkt.

Die gedachtenwisseling heeft tot wijziging van de planologische keuze geleid via de aanvaarding van de motie-Voogd door de Tweede Kamer. De daarin tot uitdrukking gebrachte wens,

Minister Udink

Rande onaangetast te laten is door de Regering overgenomen. Ik meen te mogen stellen, dat over de planologische conceptie thans overeenstemming bestaat tussen de Regering, de provincie Overijssel en de gemeente Deventer.

De provincie is omstreeks 1970 begonnen met de voorbereiding van het streekplan IJsselvallei. Deze werkzaamheden zijn tijdelijk onderbroken voor de voorbereiding van de studie Overijssel '85. Zowel in deze studie als tijdens de voorbereiding van het streekplan is door het provinciaal bestuur de dubbelstadgedachte verlaten en de stadsuitleg op Diepenveens gebied aangevaard. Deze opvatting is in alle officiële ambtsberichten van gedeputeerde staten voor deze grenswijzigingsprocedure neergelegd.

In antwoord op een vraag van de geachte afgevaardigde de heer Boukema moet ik zeggen dat het streekplan IJsselvallei nog niet zo ver is gevorderd dat daaruit zelfstandige argumenten voor de huidige planologische conceptie kunnen worden afgeleid. Ik zal er bij het provinciaal bestuur op aandringen, dat de voorbereiding van dit streekplan met kracht wordt voortgezet opdat het mede basis kan zijn voor de voorbereiding van de bouw in Colmschate.

Ik wil nu dieper ingaan op de materiële inhoud van de planologische conceptie als zodanig. Verschillende geachte afgevaardigden, met name de heren Troostwijk en Baas, hebben daarover gesproken.

Een van de centrale elementen van deze planologische conceptie is dat Deventer in het kader van het beleid van de gebundelde deconcentratie – een beleid dat in de Tweede Nota over de ruimtelijke ordening is neergelegd en dat door de Regering zo consequent mogelijk in alle delen van het land wordt nagestreefd – duidelijk een centrumfunctie te vervullen heeft die gericht moet zijn enerzijds op de versterking van Deventer als stedelijke leefgemeenschap, woon- en werkgemeenschap en anderzijds op het effectief afremmen van de suburbanisatie.

Het gevaar, dat door de geachte afgevaardigde de heer Troostwijk zo treffend is beschreven als het kratereffect, moet door een positief beleid in de komende jaren krachtig teniet worden gedaan. De cijfers geven aan, dat dit kratereffect zich ook in Deventer, gelijk het in vele steden van het land dreigt, reeds laat voelen. Wij zullen, wanneer wij het stedelijke probleem van ons land in de komende jaren ter hand willen nemen respectievelijk oplossen, dit beleid van gebundelde deconcentratie zeer consequent moeten voortzetten.

Het kratereffect doet zich in de zeer grote steden van ons land reeds gevoelen, waar het de ernstigste sociale repercussies oproept die wij allen kennen. Het doet zich ook gevoelen in de kleinere steden van ons land, die belangrijke centrumfuncties toegedacht hebben gekregen. In 1972 is bij voorbeeld het inwonertal van Eindhoven met 1000 verminderd, terwijl niettemin enige duizenden woningen extra moesten worden gebouwd. De ontwikkeling van Deventer laat zien, dat in de jaren 1968/69 de gemiddelde jaarlijkse groei nog was 2 pct., terwijl de groei van de regio, waartoe Deventer behoorde, 1,9 pct. was. Er was dus nog iets te constateren van een geleidelijke concentratie in de regio van Deventer tot een vitaal levend centrum. Daarin is in de laatste jaren duidelijk een omslag gekomen. In 1972 is de bevolking van Deventer met 2,8 pct. verminderd. De ontwikkeling van de bevolking van de regio waartoe Deventer behoort vertoont nog een positief effect van een half procent.

Het migratiesaldo: In 1968/69 was er een positief migratiesaldo naar Deventer van 496 personen en voor de gehele regio van 1095 personen. Ook die beweging is omgeslagen. In 1972 was er voor Deventer een negatief migratiesaldo van 2411 personen. Het is duidelijk, dat de stad Deventer al is gekomen in die moeilijke situatie, die ons in de grote steden misschien veel meer aanspreekt. Wij zijn allemaal onder de indruk van wat er in Den Haag, Amsterdam en Rotterdam gebeurt, waar men vergelijkbare problemen heeft. Die gevaarlijke ontwikkeling, dat de stad geleidelijk aan leegloopt is voor de levendigheid en de vitaliteit van de kernsteden in andere delen van ons land even belangrijk. In

het onderhavige geval gaat het bevendien nog om een stad die sterk aan het verouderen is in die zin, dat de woningen en gebouwen in die stad geleidelijk aan als het ware voor hun ogen instorten. Het is van heel grote betekenis, dat er voor Deventer in dit concrete geval een beleid wordt gevoerd, dat is gericht op versterking van dit centrum en op het weren van de suburbanisatie. Dat is een van de planologische grondslagen die de Regering bij haar beleid in deze aangelegenheid heeft aangevaard, een grondslag, waarop ook dit wetsontwerp is gebaseerd.

Er is een bepaalde ontwikkeling van Deventer nodig, een bepaalde bewuste bevordering van de bevolkingsgroei van die stad. Dat past in de filosofie van de gebundelde deconcentratie. Ik kom daarbij nu op het vraagstuk van de bevolkingsprognose, aangevoerd door verschillende geachte afgevaardigden, waaronder de heren Troostwijk en Eisma.

In de memorie van antwoord op blz. 2, rechterkolom, zijn enige alternatieve bevolkingsprognoses gegeven die recentelijk bij de rijksplanologische dienst zijn berekend op basis van de zogenaamde 17,1 miljoen prognose van het CBS. Dat zijn alternatieve bevolkingsprognoses die zich bevinden tussen de 102 000 en 130 000 inwoners. Ik moet daarbij in antwoord op vragen van de geachte afgevaardigde de heer Troostwijk zeggen, dat die prognose van 102 000 inwoners geen taakstellende prognose is maar een prognose die zou voortvloeien uit de natuurlijke groei van Deventer bij een aanname van 17,1 miljoen inwoners en die misschien dus iets lager zou kunnen zijn – een ander punt is, wat de invloed op de woningbehoefte en de ruimtebehoefte is; daarop kom ik dadelijk nog terug – dan de veronderstellingen, waarvan wij thans uitgaan.

Ik moet er wel op wijzen, dat als wij die natuurlijke bevolkingsgroei van Deventer dan maar willen laten stoppen bij 80 000 inwoners of daaromtrent, wij wel helemaal het omgekeerde doen van wat ons beleid op dit terrein is.

Dan bevorderen wij de suburbanisatie, dan duwen wij de mensen naar buiten. Dan moeten zij ergens in de buurt van Deventer gaan wonen, in een van de dorpen daar omheen, een ontwikkeling die toch al lang aan de gang is. Zij is zeer storend voor de ontwikkeling van het Sallandse land, waarbij vele dorpen – de heer Baas heeft daarover zo treffend gesproken – een ongewenste suburbane groei vertonen. Het minste wat wij moeten doen in de theorie van de gebundelde deconcentratie, is het bundelen van de natuurlijke groei in deze stad. Wij zullen echter verder moeten gaan, want de gebundelde deconcentratie vooronderstelt een versterking van die stedelijke kern en een afremmen van de daarom heen liggende dorpen op verdere afstand. Voor het werkelijke effectief tegengaan van de betrekkelijk ongelimiteerde groei geldt de bovengrens van de prognose van 130 000. Nu zeg ik niet, dat naar 130 000 zal moeten worden gegaan. Men versta mij goed, anders zouden wij wellicht van een of andere zijde horen, dat ik onjuiste voorlichting zou geven, om geen ergere woorden te gebruiken. Natuurlijk zouden deze cijfers na enige tijd voor enige revisie in aanmerking kunnen komen. Ik weet niet, hoeveel revisie. Misschien moet het inwonertal van 130 000 straks iets naar beneden. Wij weten ook niet precies, waar de doelstelling ligt tussen de 102 000 en 130 000 inwoners. Dat hoeft ook niet; zij ligt ergens tussen de binding van de natuurlijke groei en de versterking van de stad vanuit een oogpunt van centrumfunctie en gebundelde deconcentratie. Ergens boven de 100 000; tussen de 100 000 en de 130 000 inwoners in. Misschien – als gevolg van herziening van de bevolkingsprognoses – eerder wat dichterbij de 100 000 dan bij 130 000.

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): Wat verstaat de bewindsman exact onder „natuurlijke groei”? Is dat alleen het geboortenoverschot of verstaat de Minister daar nog wat anders onder?

Minister **Udink**: Ik zou in eerste instantie niet weten, wat ik daar nog anders onder zou moeten verstaan.

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): Het laatste jaar bedroeg het ge-

Minister **Udink**

boortenoverschot ongeveer 500. Als wij dit nu eens met 20 vermenigvuldigen, dan komen wij op 10 000. Uitgaande van het huidige inwoneraantal, zouden wij dan komen in de buurt van dik 70 000. Daarenboven moet in het rekenmodel van 102 000 inwoners nog een overloop komen vanuit andere gebieden.

Minister **Udink**: Er is ongetwijfeld sprake van een zekere migratiebeweging. Zij is op het ogenblik negatief. De groei van de bevolking van Deventer is inderdaad op het ogenblik uiterst gering, omdat de natuurlijke aanwas vrijwel geheel wordt weggenomen door het negatieve migratiesaldo. Willen wij die stad vitaal houden en niet de weg opgaan van een sterk verminderde groei – deze gaat gepaard met zeer grote problemen ten aanzien van de stadsvernieuwing, met het uitwisselen (zoals op het ogenblik reeds plaatsvindt) van meer kinderrijke gezinnen door zeer uitgedunde gezinnen, waardoor de middenstand van Deventer in grote moeilijkheden komt (het is de vraag, of wij er dan in zullen slagen, van Deventer een vitaal levend centrum te maken) – dan is de kwintessens van mijn betoeg erop gericht, dat wij niet moeten trachten door welke cijfervoorbeelden dan ook, wegen te vinden die ons in staat stellen te zeggen: Dan kunnen wij Deventer nog wat meer afremmen en dan hebben wij nog wat minder nodig. Het probleem is omgekeerd; hoe kunnen wij Deventer zo vitaal mogelijk houden bij een bepaald gewenst bevolkingsniveau.

Ik kom thans tot de betekenis van de bevolkingsprognose voor de behoefte aan woningen. Deze zaak is al uitvoerig uiteengezet in de memorie van antwoord. Ik wil dit nog wel eens onderstrepen. De behoefte aan woningen wordt in Deventer in de komende 20 jaar voor een belangrijk deel bepaald door degenen, die reeds geboren zijn. Verder wordt die behoefte bepaald – ik wil de Kamer met nadruk daarop wijzen – door de noodzaak om ook in Deventer een zeer actief stadsvernieuwingbeleid te voeren. Die stad heeft daaraan grote behoefte; allen, die Deventer kennen, weten dat. Ten slotte wordt die behoefte bepaald door het verschijnsel van de gezinsverdunding, dat samenhangt met de daling van de huwelijksvruchtbaarheid, waardoor meer woningen voor eenzelfde bevolking nodig zijn. Ik wijs nog eens op Eindhoven, dat 1000 mensen ziet vertrekken, maar toch meer dan 2000 woningen extra nodig heeft in een bepaald jaar.

Ik wil trachten, de Kamer een indruk te geven van wat nodig is. De geachte afgevaardigde de heer Rijnders heeft in dat verband gezegd: Voor Deventer zijn toch zeker wel 800 woningen per jaar nodig gedurende geruime tijd. Ik wijs erop, dat tussen 1964 en 1968 landelijk gemiddeld 120 000 woningen werden gebouwd, terwijl Deventer 800 woningen per jaar bouwde. Wij moeten aannemen, dat er in de eerstkomende 20 jaar gemiddeld 135 000 à 140 000 woningen landelijk worden gebouwd. Brengt men deze relatie over, dan komt men tot een gemiddelde bouw van ongeveer 900 woningen per jaar ten behoeve van Deventer gedurende 20 jaar. Dit betekent, dat tot 1990 ongeveer 15 000 woningen voor Deventer moeten worden gebouwd. De capaciteit van Colmschate is ten hoogste 10 000 woningen. Een en ander houdt in, dat elders in het gebied van Diepenveen voor Deventer ongeveer 5000 woningen tot stand moeten komen.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Of weer terug over de IJssel.

Minister **Udink**: Daarop kom ik straks in het kader van de dubbelstad.

Mijnheer de Voorzitter! Deze cijfers worden bevestigd door het woningmarktonderzoek, dat door het bouwcentrum is uitgevoerd. Hoe men het ook wendt of keert – of men de zaak benadert langs de weg van de bevolkingsprognoses, natuurlijke groei en een positief migratiesaldo ten gevolge van de versterking van de centrumfunctie, dan wel langs de weg, die ik zoëven heb aangegeven – men komt er met Colmschate niet. De bouw van 10 000 woningen in Colmschate is te weinig. Er moeten er voor Deventer 15 000 komen.

Als ik straks naar ik hoop het argument van de dubbelstad heb afgedaan, blijft de noodzaak over om te grijpen naar Steenbrug-

ge; daarbij zie ik dan af van hetgeen ik aan het eind van mijn betoeg denk te behandelen, namelijk de verdragingsfactor, waarover hier en daar zoveel onzekerheid is ontstaan en waarvoor ook Steenbrugge nodig is. Steenbrugge is echter ook ruimtelijk nodig. Wij komen er tot 1990 alleen al niet met Colmschate.

Ik ben het eens met wat mijn collega Geertsema heeft gezegd over de merkwaardige situatie, die zou ontstaan, als men bijvoorbeeld alleen Colmschate en Steenbrugge zou voegen bij Deventer. De heer Boukema heeft terecht gezegd: Als dat zo is, is Diepenveen in zijn geheel nodig, niet omdat wij het zo leuk vinden, maar omdat men niet anders dan tot deze conclusie kan komen.

De heer **Schwarz** (D'66): Ik heb begrepen dat wij 20 jaar lang 900 woningen nodig hebben; dat is dus 18 000 woningen.

Minister **Udink**: Het gaat om 15 000 woningen, tot 1990 namelijk.

De heer **Schwarz** (D'66): Juist, het gaat dus om 17 jaar. Als er echter maximaal 10 000 woningen in Colmschate kunnen worden gebouwd en 3000 in Steenbrugge, komt men er nog 2000 te kort. Het probleem is dus zelfs met Steenbrugge niet opgelost.

Minister **Udink**: Ik heb dan ook in de Tweede Kamer gezegd – men kan dat nalezen in de *Handelingen* – dat wij te zijner tijd zullen moeten bezien wat er moet gebeuren nu Rande is weggevalen. Wellicht zal er een regeling moeten worden getroffen met Olst, iets verder noordelijk gelegen. Men vindt de desbetreffende passage echter in de *Handelingen* van de Tweede Kamer.

Ik kom nu tot de vraag waar de ruimte voor de ontwikkeling van Deventer moet worden gezocht, als die ontwikkeling onvermijdelijk c.q. noodzakelijk is. In dit verband hebben verschillende geachte afgevaardigden gesproken over de eerder geëlimineerde conceptie van de dubbelstad. Met name de geachte afgevaardigde de heer Rijnders heeft daar zeer indringend over gesproken.

Ik neem aan dat wij het erover eens zijn, dat Deventer naar het zuiden toe in ieder geval geen mogelijkheden heeft met de autosnelweg en het industriegebied en dat er ook geen mogelijkheden meer zijn naar het noorden toe, althans voorlopig niet, waar de barrière van Rande ligt. Men moet dus óf naar het noordoosten en het zuidoosten gaan – dus de Steenbrugge/Colmschate-conceptie – óf naar de dubbelstad toe werken, dus over de rivier gaan.

De argumenten voor afwijzing van de conceptie van de dubbelstad in 1968 neemt de Regering nu nog geheel en al voor haar rekening. De geachte afgevaardigde de heer Rijnders heeft de vraag opgeworpen of thans opnieuw tot de ontwikkeling van de dubbelstad zou kunnen worden overgegaan. Daartegen bestaan naar mijn oordeel grote objectieve bezwaren, waarvan ik er enkele wil noemen.

Het half begonnen plan in Colmschate zou geïsoleerd blijven liggen, tenzij men ook Colmschate verder zou willen laten groeien. Dan krijgt men echter een kleine stad aan de overkant van de rivier met alle problemen die dááaraan weer verbonden zijn. De dubbelstad was voorts geprojecteerd in de uiterwaarden voor de stad. Bebouwing van uiterwaarden is echter op dit ogenblik nog zeer veel kostbaarder dan acht jaar geleden. Het zal de Kamer bekend zijn, dat ook in andere gemeenten van het land uitermate grote problemen zijn met een aanvankelijk voorziene bebouwing van de uiterwaarden; die bebouwing blijkt namelijk tot ontzagwekkende exploitatietekorten aanleiding te geven, waardoor de uitvoering van de plannen feitelijk wordt verhinderd.

Voorts moet worden opgemerkt, dat de waardering van landschap en natuur in de uiterwaarden sterk is toegenomen. Tegen de nieuwe dubbelstad zouden dus wel eens zeer sterke bezwaren uit die hoek kunnen komen. Het kleine stadswijkje de Hoven zou in de conceptie van de dubbelstad moeten worden geamoveerd, terwijl na 1968 voor dit wijkje renovatieplannen zijn ge-

Minister Udink

maakt die inmiddels in uitvoering zijn genomen. Het zou voor de bewoners onaanvaardbaar zijn wanneer men daarop weer zou terugkomen.

De nieuwe dubbelstad zou voorts, zeker wanneer men de uiterwaarden en het wijkje de Hoven zou kunnen ontzien, onmiddellijk op het gebied van de Geiderse gemeente Voorst komen te liggen, waar overigens enige landgoederen en een tuinbouwgebied gelegen zijn. Naar mijn oordeel bestaat er zeer gerede twijfel omtrent de vraag, of het provinciaal bestuur van Gelderland en het gemeentebestuur van Voorst deze nieuwe dubbelstad wel zouden willen. Bovendien moet sterk worden betwijfeld, of de landelijke gemeente Voorst technisch in staat moet worden geacht, een zo geweldige operatie als het stichten van een nieuwe stad op de andere oever aan te kunnen.

In elk geval bestaat de zekerheid over het feit, dat de planning voor een nieuwe dubbelstad vele jaren van studie zou vergen. Er zou zelfs eerst sprake van mogen zijn na een interprovinciale streekplanstudie. Beide provinciale besturen denken momenteel helemaal niet meer aan een dergelijke dubbelstadsontwikkeling in de stedendriehoek. Ik meen dan ook, dat deze conceptie om allerlei redenen – maar ook omdat zij in het geheel geen oplossing zou bieden voor het vraagstuk van de vertraging in de woningbouw – niet aanvaardbaar is.

In antwoord op vragen van de geachte afgevaardigden Vergeer en Baas merk ik nog op, dat uit de brief van 1 maart 1968 blijkt, dat de Regering bij de afwijzing van de dubbelstad wel degelijk rekening heeft gehouden met de woningbouwonderbreking, die daarvan het gevolg zou kunnen zijn. Als de meest gerede oplossing voor dit probleem is toen dan ook gewezen op de mogelijkheden in Steenbrugge. Dit regeringsadvies steunde op het advies van de rijksplanologische commissie. In 1968 werd een beroep op Diepenveen gedaan om hieraan mee te werken. Diepenveen heeft dit in 1968 categorisch geweigerd en is pas sedert 1970 bereid, iets te doen in Colmschate.

Mijn conclusie is, dat de enige mogelijkheid die openblijft voor het groeiende Deventer om de zo noodzakelijke woningbouw te realiseren, is gelegen in de thans gekozen richting van Steenbrugge en Colmschate. Daarbij rijst de vraag, op welke wijze naar het oosten moet worden gewerkt.

Door een aantal geachte afgevaardigden is gesproken over de noodzaak van de zoveel mogelijk concentrische planologische conceptie. Op de vraag, of het wegvallen van Rande toch al niet betekent, dat die concentrische conceptie is opgegeven, moet ik zeggen, dat ik niet bevestigend kan antwoorden. Het feit, dat Steenbrugge met 10 000 inwoners en Colmschate met enige tienduizenden inwoners op de aangegeven planologische verantwoordelijke noord- en zuidoostelijk van Deventer komen te liggen, voldoet wel degelijk aan de hoofdelementen van de planologische conceptie, die ons voor ogen heeft gestaan, namelijk het vermijden van een nieuwe dubbelstad, nu oostelijk gericht, waarbij grote problemen voor Deventer zouden rijzen. Deze problemen zijn aanzienlijk minder groot in de planologische conceptie, zoals deze nu voor ons ligt, waardoor een evenwichtige stadsuitbreiding over het gehele oostelijke gebied mogelijk is. Zowel voor de bewoners, het landschap, de verkeers- en vervoersproblemen van en naar de Deventerse binnenstad, als voor het functioneren van die binnenstad levert dit zeer veel voordelen op, vergeleken bij een conceptie, waarbij Colmschate wordt uitgebreid tot het maximum van 40 000 inwoners. Als men daarnaast een Deventer van misschien 60 000 inwoners zou zien – een Deventer dat het als centrumstad toch al zo moeilijk heeft – zou men zich moeten voorstellen, welk een drainerend effect deze dubbelstad-Colmschate op een vitale en gezonde ontwikkeling van de oude binnenstad van Deventer zou hebben. Slechts wanneer vermeden kan worden, dat een zodanige nieuwe centrumontwikkeling ontstaat buiten het Deventerse stadshart, kan men verwachten dat Deventer als stad een gezonde ontwikkeling tegemoetgaat.

De heer Eisma (D'66): Is het getal 60 000, dat de Minister zo-

even voor de gemeente Deventer in de huidige conceptie heeft gegeven, een getal inclusief of exclusief Steenbrugge?

Minister Udink: Men kan zich een opzet voorstellen waarbij Deventer met Steenbrugge en Colmschate samen wordt ontwikkeld, zodanig dat Deventer een centrale plaats met 60 000 inwoners wordt, Colmschate tussen 20 000 en 30 000 inwoners en Steenbrugge 10 000 inwoners hebben. In dat geval ontstaat er een evenwichtige distributie over het gehele gebied. De stad Deventer kan een werkelijk centrale functie vervullen. Indien men Steenbrugge laat vallen krijgt Colmschate zoals ik reeds heb gezegd maximaal 40 000 inwoners. Dan ontstaat daar een entiteit van een zodanige omvang dat daardoor een duidelijk sterk concurrerende functie ten opzichte van het stadshart van Deventer tot stand komt.

De geachte afgevaardigde de heer Troostwijk heeft ook over dit onderwerp gesproken toen hij lucht gaf aan een aantal opmerkingen die bij de meer bezwaarden uit zijn fractie leefden. Indien men het houdt op alleen Deventer en Colmschate, wordt de verhouding ongeveer vijf op vier. Indien men rekent met de conceptie Deventer-Steenbrugge-Colmschate zou de verhouding ongeveer zes op drie worden.

Ik ga voort en kom tot het natuur- en landschapsprobleem, dat door verschillende geachte afgevaardigden opnieuw is aangevoerd. De geachte afgevaardigden de heren Meuleman, Polak, Vergeer, Troostwijk, Rijnders en Eisma hebben hierover met name gesproken. Daarbij is vooral ook gesproken over de brief van prof. Westhoff van 9 april. De geachte afgevaardigde de heer Vergeer heeft die brief een nieuw feit genoemd. Hij heeft gezegd dat prof. Westhoff zich stelt achter de argumenten van de hoofd-ingenieur-directeur Landinrichting. De laatste heeft echter het voorbehoud gemaakt, dat Steenbrugge niet moet worden uitgevoerd zolang zulks niet volkomen onvermijdelijk is geworden.

Nu meen ik, dat ter beoordeling van die onvermijdelijkheid een zodanige reeks van argumenten uit een reeks van zo verschillende sectoren moet worden aangedragen en dat daarbij een zodanige belangenafweging moet plaatsvinden, dat men niet kan zeggen dat de op zich zelf zeer respectabele gezichtshoek van de natuur- en landschapsbescherming, die bij prof. Westhoff de boventoon voert, het enige gezichtspunt mag zijn. Ik begrijp niet hoe de heer Westhoff kan zeggen, dat hij vindt dat de sociale woningbouw in het groen niet mogelijk is. Ik weet niet of prof. Westhoff de kaarten heeft gezien. Ik hoop het maar, maar ik ben er niet zeker van. Het is jammer dat ik het hier niet nog eens uitvoerig kan laten zien. Ik moet echter zeggen dat als men de tekeningen ziet men onmogelijk kan volhouden, dat er niet een plan is ontstaan, waarmee ook zeer hooggeleerde heren hun instemming hebben betuigd, dat in alle opzichten een bijzonder goed plan is. De sociale woningbouw in het groen is daarin zodanig ingebed, dat niet onnodig schade wordt gedaan aan het landschap. Natuurlijk wordt altijd, waar men ook bouwt, enige schade toegebracht aan het landschap, maar het plan, zoals het voor Steenbrugge is ontworpen, maakt het mogelijk om met behoud van de belangrijkste landschappelijke elementen tevens een sociale woningbouw tot stand te brengen die een combinatie mogelijk maakt van een landschappelijk fraai geheel en het bouwen van betrekkelijk goedkope woningen.

De heer Troostwijk vroeg in dit verband hoe dit plan is samengesteld en wat de huurprijzen zullen zijn. Het plan, mijnheer de Voorzitter, voorziet in 50 pct. woningwetbouw, 35 pct. premiebouw en 15 pct. particuliere bouw in Steenbrugge met huren variërend tussen de f 260 en f 350.

De heer Kolthoff (P.v.d.A.): Geldt die f 350 ook voor de premiebouw of alleen voor de woningwetbouw?

Minister Udink: Dat zou ik niet kunnen zeggen. Het staat wel ergens in de stukken en ik zal daarop in tweede termijn een antwoord geven. Ik heb echter het vermoeden, dat dit bedrag alleen voor de woningwetbouw geldt.

Minister Udink

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): Ik heb dat vermoeden namelijk ook.

Minister **Udink**: Goed, maar ik begrijp niet wat daar voor bijzonders aan is.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Dat heeft dus betrekking op 50 pct.

Minister **Udink**: Ja, maar dat betekent niet dat de huren hoger zijn dan in andere soortgelijke plannen. De gemiddelde grondkosten voor zowel woningwetwoningen als andere bedragen f 9000 en verder is er met dit plan niets bijzonders aan de hand. Ik zeg dat de huren van de woningwetwoningen in dit plan - ik neem aan dat het woningwetwoningen zijn; ik zal dit nog even nagaan - tussen de f 260 en de f 350 zullen liggen. Daarmee liggen deze huren niet buiten de op dit moment betrekkelijk normale orde van grootte.

Mijnheer de Voorzitter! Ik herhaal, dat natuurlijk niet te ontkennen valt dat bij de ontwikkeling in Steenbrugge een zekere aantasting van het landschap plaatsvindt. Ik blijf echter bij mijn stelling, dat het ontwikkelde plan deze aantasting tot een minimum beperkt en alle werkelijk waardevolle elementen spaart. Het plan maakt het tevens vrijwel voor het eerst mogelijk sociale woningbouw in het groen tot ontwikkeling te brengen.

De geachte afgevaardigde de heer Eisma heeft in dit verband gezegd, dat dit elders - bij voorbeeld op de Veluwe - toch ook niet wordt gedaan. Mijnheer de Voorzitter! Natuurlijk gebeurt het alleen daar, waar het zich als onvermijdelijk alternatief aandient en dan kunnen wij het nog begroeten als iets wat een positief element in het geheel vormt. Als er andere alternatieven zijn, zoals in het geval van Apeldoorn, behoeft men natuurlijk niet het natuurgebied op de Veluwe te gebruiken.

Mijnheer de Voorzitter! Veel aandacht heeft ook gehad de kwestie van de stagnatie in de woningbouw. Ik ben blij met de opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Polak in dit verband; de geachte afgevaardigde betreurde het dat in bepaalde publieke uitingen naar voren is gebracht dat de Regering met name de Tweede Kamer van onjuiste informatie zou hebben voorzien. In enkele publikaties is blijkbaar een nog wat grovere term gebruikt, maar die heb ik gelukkig niet gelezen.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Eisma hanteerde in dit verband ook een woord, dat althans voor mij een buitengewoon onaangename gevoelswaarde heeft, namelijk het woord „sjoemelen”. Dit woord heeft voor mij - misschien is dit bij de geachte afgevaardigde niet het geval - de bijklank van bedriegen, van niet helemaal precies doen wat hoort. Dat vind ik in dit verband ten minste even vervelend. Een ieder, die de *Handelingen* van de Tweede Kamer heeft doorgelezen, zal met mij moeten erkennen dat er op dit punt een nogal levendige discussie is geweest, dat herhaaldelijk is geïnterrupteerd en dat er ook misverstanden zijn geweest, bij voorbeeld over het tijdstip van de aanvang van de bouw van de woningen en het tijdstip van het bouwrijp zijn van de grond. Dit heeft zeker wel verwarring gewekt.

Intussen zijn wij een half jaar verder. In verband hiermee wijkt de termijnopstelling, die in de memorie van antwoord is gegeven, wat af van de termijnopstelling die ik in de Tweede Kamer heb gegeven. Dit is niet een kwestie van „sjoemelen”, maar van het zo exact en actueel mogelijk verschaffen van informatie, waarop de Kamer recht heeft, opdat wij allen de zaken zo precies mogelijk kunnen beoordelen.

De heer **Teijssen** (K.V.P.): Excellentie, kunt u aangeven in welk opzicht u het niet eens bent met de brief van 6 februari van gedeputeerde staten van Overijssel, betreffende de procedurertijd?

Minister **Udink**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot de bespreking van de verschillende termijnen. Ik kan mij daarbij base-

ren op hetgeen in de memorie van antwoord op blz. 8 is uiteengezet. Ik heb in de Tweede Kamer gezegd dat van de woningen in Steenbrugge de eerste eind 1974 klaar kunnen zijn, als er geen bezwaarschriften zijn ingediend. In de memorie van antwoord aan deze Kamer staat april 1975. Dit klopt natuurlijk, want wij zijn intussen enkele maanden verder. Ik moet nu echter alweer zeggen dat wij hier enkele maanden bij moeten tellen, want het is niet te verwachten dat de tervisielegging in juli 1973 zal kunnen plaatsvinden. Wij moeten aannemen dat de eerste woningen in Steenbrugge medio 1975 beschikbaar zullen komen.

De heer **Polak** (V.V.D.): Als er geen bezwaarschriften zijn ingediend.

Minister **Udink**: Inderdaad. Ik kom straks op de variant, dat er wel bezwaarschriften zijn.

De laatste woningen komen in Colmschate (in „Het Oostrik”) - daar verandert niets aan - medio 1974 beschikbaar. Dit betekent dat, als er geen bezwaarschriften komen en de tervisielegging voor Steenbrugge niet al te laat in 1973 zal plaatsvinden, ook in het geval van Steenbrugge een gap van een jaar zal ontstaan tussen de bouw in Oostrik-I en de bouw in Steenbrugge. Als er bezwaarschriften komen, neemt deze gap tot 2,5 jaar toe.

Ik kom voorts aan het geval, dat wij Steenbrugge niet bouwen en dat wij overgaan op Groot-Colmschate. Dan ontstaat tussen Oostrik-I en het tijdstip waarop de eerste woningen in Groot-Colmschate klaarkomen een gap van vier jaar. Dit blijkt uit de tabellen. Wij mogen echter niet vergeten dat de opstelling van het structuurplan Groot-Colmschate uitgaat van de veronderstelling dat er geen bezwaarschriften zullen komen. Als echter in de gevallen van Steenbrugge en Groot-Colmschate wel bezwaarschriften worden ingediend, ontstaat er voor Groot-Colmschate een gap van 5,5 jaar tussen het tijdstip waarop de laatste woningen in Oostrik-I en de eerste woningen in Groot-Colmschate gereedkomen. Realiseert men Steenbrugge niet, dan ontstaat een minimale gap van vier jaar en een maximale van vijfeneenhalf jaar.

Ik moet zeggen, dat hierbij slechts voorzichtige termijnen zijn geraamd, nog afgezien van het probleem van de bezwaarschriften, want mijn informatie zeggen, dat men bij de studies die op het ogenblik voor Colmschate plaatsvinden, op grote problemen stuit.

Voor Groot-Colmschate is een studie betreffende een structuurplan nodig, in samenhang met de planstudie voor de bestaande stad. Deze studies zijn door Deventer gestart.

Uit de studie van Deventer blijkt, dat men op grote problemen stuit, zoals de geïsoleerde ligging van Oostrik, de capaciteit, afhankelijk van de waardering van de ecologische en landschappelijke situatie en woningdichtheden, variërend van 20 000 tot 40 000 inwoners, waarin een inzicht moet komen, de externe verkeersontsluiting (provinciale en rijkswegen), de ligging en de omvang van het voorzieningscentrum, de vraag, of werkgebieden nodig zijn, of compensatie moet worden gevonden voor de in Rande vervallende capaciteit en de noodzaak van overeenstemming met bevolking, provincie en Rijk over deze structurele problemen. Dit alles is nodig, vooraleer de tweede bouwplaats in Colmschate na Oostrik kan worden bepaald. Pas dan kunnen de grondverwerving en de planprocedure plaatsvinden. Het is duidelijk, dat een achterwege laten van de toerekening van de bovengrijke kosten, zoals dit voor Oostrik-I heeft plaatsgevonden, niet opnieuw kan gebeuren.

De schatting van gedeputeerde staten van 20 maanden op deze studie, mijnheer de Voorzitter! Ik vind haar aan de zeer optimistische kant. Halen wij dit niet, dan wordt het ook alweer niet 1978 maar later.

De heer **Eisma** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De Minister zei zojuist, dat pas tot een keuze van de tweede bouwplaats in groot-Colmschate kan worden gekomen als het hele structuurplan klaar is. Dit kan ik niet rijmen met de gegevens in de memo-

Minister **Udink**

rie van antwoord, waarin staat, dat de keuze van de tweede bouwplaats eind 1973 zal plaatsvinden. Is dit niet een indicatie, dat sprake is van gewijzigde inzichten sinds de behandeling in de Tweede Kamer?

Minister **Udink**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb niet gezegd, dat het structuurplan klaar moet zijn, maar wel, dat ten aanzien van de belangrijke structuurproblemen, waarover ik zojuist sprak, in beginsel overeenstemming over een oplossing moet bestaan voordat men de tweede bouwplaats kan aanwijzen. Zoals ik er nu tegenover sta, en gezien de door mij ontvangen informatie, welke ik de Kamer zojuist heb doorgegeven, acht ik het uitermate optimistisch, aan te nemen, dat wij eind 1973 uit deze problemen zullen zijn.

De heer **Eisma** (D'66): Dit is weer in strijd met hetgeen in de memorie van antwoord staat.

Minister **Udink**: Dat is niet onmogelijk. Deze zaken veranderen voortdurend. Wij zijn hier om dit uit te leggen en te vertellen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij zouden beneden onze taak blijven, als wij dit niet aan de Kamer uiteenzetten. Men stelle zich voor, dat ik de latere informatie, die ik van Deventer en van anderen heb gekregen, maar liet liggen; dat zou bepaald onverantwoordelijk zijn.

De heer **Eisma** (D'66): Het wordt voor ons langzamerhand wel heel moeilijk!

Minister **Udink**: Het is voor ons allen erg moeilijk, maar het onthefte ons niet van de noodzaak, er kennis van te nemen. Zowel voor u als voor mij is het erg moeilijk.

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): De Minister zegt op blz. 8 van de memorie van antwoord, dat met de studie voor het plan-Colmschate begin 1972 is begonnen en dat het gedetailleerd partieel bestemmingsplan begin 1976 ter visie zal worden gelegd. Dat is dus een termijn van 4 jaar. In een uitgave van de gemeente Deventer, waarin informatie wordt verstrekt over Deventer grenswijzigingen, wordt op blz. 31 een resumé gegeven van datgene wat allemaal is gebeurd. Daarin wordt geconstateerd, dat de werkgroep programmering in oktober 1969 is gestart met het opstellen van een programma van eisen voor de wijk Steenbrugge en het basisprogramma voor het structuurplan. Ik neem aan dat dit hetzelfde beginpunt is waarvan de Minister zegt dat het in 1972 ligt.

Minister **Udink**: U spreekt over Steenbrugge.

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): Maar het uitgangspunt van het werk . . .

De **Voorzitter**: Dit gaat verder dan een interruptie. Bij de replieken is alle gelegenheid tot discussie. Gaan wij op deze voet verder, dan krijgen wij een hele aparte discussie.

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): Ik wil alleen vragen hoe het verschil tussen 2 jaar en 4 jaar kan worden verklaard. Deventer zegt dat het twee jaar daarvoor nodig heeft gehad. De Minister spreekt van vier jaar.

De **Voorzitter**: Ik verzoek u de microfoon te verlaten.

De heer **Vergeer** (K.V.P.): Komt de Minister op dit moment inderdaad terug van de informatie die hij op dit punt aan de Tweede Kamer heeft verstrekt? Vindt hij op grond van recente informatie het advies van gedeputeerde staten van 6 februari aanvechtbaar? Is de informatie gegeven in de memorie van antwoord, die in maart is uitgekomen, door recente ontwikkelingen inderdaad achterhaald?

Minister **Udink**: Gezien de problemen die moeten worden opgelost voor de structuurplanstudie kan worden voltooid ben ik van mening, dat het risico er bepaald inzit, dat de termijnen die hier zijn genoemd worden overschreden. Ik heb er nooit een geheim van gemaakt, in de Tweede Kamer noch in de memorie van antwoord dat het onmogelijk is, deze termijnen te hanteren als een spoorboekje. Ik geef de verzekering, dat er meer risico van vertraging dan van versnelling inzit. Wij kennen al jaren de problematiek van de planologie in Nederland. In deze Kamer is verleden jaar met vuur door verschillende geachte afgevaardigden gesproken over de geweldige vertragingen op dit terrein. Zouden wij dan nu voor een probleem staan waarbij alles als een trein loopt? Daarvan is geen sprake. Het heeft helemaal geen zin met elkaar nauwkeurig na te gaan of het gaat over juli 1975 of september 1975. Een feit is dat wij in belangrijke termijnen moeten spreken. Laat ik nog eens een ruwe schatting maken, met het risico dat men zegt dat het anders staat in de memorie van antwoord. Ik blijf erbij dat de gap minimaal vier jaar wordt en maximaal misschien 5,5 jaar, als er een beroepsprocedure komt, als wij Steenbrugge niet bouwen en overstappen op groot-Colmschate. Ik heb dan nog aangenomen, dat de structuurplanstudies zeer vlot verlopen. Ik geef toe, dat Steenbrugge, mede door de ontwikkelingen, ook een zekere vertraging van minimaal een jaar en van maximaal twee tot tweeënehalfjaar, naar het zich thans laat aanzien, oplevert. Dit alles ontslaat ons niet van de noodzaak onder de ogen te zien dat Deventer vele jaren in moeilijkheden zal verkeren als wij de bouw van Steenbrugge achterwege laten en een andere planologische conceptie kiezen.

De heer **Rang** (D'66): De Minister heeft de gevolgen van beslissingen uitgedrukt in gaps van 1, 2,5, 4 of 5,5 jaar. Kan hij dit niet nauwkeuriger uitdrukken in aantallen woningen die in het gebied Deventer plus Diepenveen in de jaren 1973 tot 1980 minder beschikbaar zouden komen?

Minister **Udink**: Dat is niet zo erg moeilijk. Gaat men ervan uit, dat per jaar 800 tot 900 woningen moeten worden gebouwd, dan levert een verlies van 4 jaar 3200 woningen minder op en een verlies van 5 tot 6 jaar 4000 tot 4800 woningen minder op. Vermenigvuldigt men deze cijfers met het aantal bewoners, dan weet men waaraan men ongeveer toe is.

De heer **Eisma** (D'66): Zoals in de memorie van antwoord staat is er, ook als de grenswijziging doorgaat, zonder meer al een gap van 2,5 jaar.

Minister **Udink**: Maximaal, als er een beroepsprocedure is.

De heer **Eisma** (D'66): Maar wij hebben allemaal begrepen dat dat zeer te verwachten is.

Als het niet doorgaat betekent dit dat rekening moet worden gehouden met een extra periode van anderhalf jaar. U zei immers, als de grenswijziging niet doorgaat is de gap 4 jaar en de gap is al 2½ jaar als het wel doorgaat. Het verschil is dus anderhalf jaar.

Minister **Udink**: Zo kunnen wij door blijven gaan met reken-sommetjes. Ik wil toch de heer Eisma op dit punt niet helemaal onweersproken laten gaan. Wat zet hij tegenover elkaar: een ontwikkeling in Colmschate, die maximaal snel verloopt en waar geen beroepsprocedures zullen plaatsvinden, alles bliksemsnel, en de ontwikkeling in Steenbrugge, waar alle problemen gaan ontstaan die er maar te bedenken zijn. Dan komt hij nog op een extra gap van anderhalf à twee jaar. Dat is echter niet realistisch. Tegenover de problemen van Steenbrugge moeten de geweldige problemen worden gesteld die moeten worden opgelost om groot-Colmschate tijdig op gang te krijgen. Wanneer hij iets wil vergelijken, laat hij dan een gap van tweeënehalf jaar vergelijken met een gap van vijfeneenhalf à zes jaar. Dat is realistisch.

Minister Udink

De heer **Schwarz** (D'66): Dat is drie jaar en geen vier jaar zoals u hebt gesteld.

Minister **Udink**: Het helpt allemaal niet of men nu drie jaar of vier jaar zegt. Zelfs zij die bij herhaling interrumpen zullen moeten toegeven dat wij in termen van stagnatie spreken en dat bij een gemeente waar drieduizend woningzoekenden zijn en waar het woningprobleem nog altijd zeer urgent is, terwijl ook allerlei andere planologische vraagstukken vragen om nu snel door te stoten.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Als ik de Minister goed heb begrepen, rekent hij voor de beroepsprocedure raad-gedeputeerde staten-Kroon anderhalf jaar. Dat is een fantastisch vooruitzicht, waar wij op dit ogenblik beroepsprocedures meemaken die tussen de vier en acht jaar duren.

Minister **Udink**: De geachte afgevaardigde de heer Rijnders – ik mocht het uit zijn eerste termijn niet zo zeer vermoeden – snelt mij met deze opmerking te hulp. Ik ben dat volstrekt met hem eens. Laten de geachte afgevaardigden het toch met mij eens zijn dat wij hier niet op maanden of halve jaren kunnen gaan zitten rekenen. Laten wij het er met elkaar over eens kunnen worden dat er belangrijke vertragingen kunnen optreden.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Als de Minister niet met maanden wil rekenen, wil ik hem daarin graag volgen. Dit mag dan echter ook geen motivering zijn voor dit wetsontwerp.

Minister **Udink**: Dat begrijp ik niet, want de basismotivering van het wetsontwerp is het tegengaan, het minimaliseren van de vertraging in de woningbouw. Ik stel de Kamer een oplossing voor, in de hoop dat zij deze zal overnemen, waarbij die vertraging in ieder geval zo gering mogelijk is. Dat is de basis.

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Het lijkt mij het beste, zoals er een plan van de vorige minister is geweest, dat deze Minister in zijn ambtstijd alsnog een dergelijk inhaalplan maakt. Als wij de redenering goed beluisteren wordt er jarenlang in Deventer niet gebouwd. Er was een plan-Schut, maar misschien moeten wij de oplossing zoeken in een plan-Udink.

Minister **Udink**: Ik zou graag antwoorden als ik wist wat ik zeggen moest.

De **Voorzitter**: Dan is dit een heel goede reden uw betoog nu rustig voort te zetten en af te ronden.

Minister **Udink**: Gaarne, mijnheer de Voorzitter!
Ik wilde nog een opmerking maken over het idee-Het Oostrik-II. De geachte afgevaardigde de heer Rijnders wil het zo proberen op te lossen dat Diepenveen jaarlijks zo'n 800 woningen voor Deventer bouwt.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Dat kan!

Minister **Udink**: Dat kan niet, want ik weet niet hoe de geachte afgevaardigde de heer Rijnders de gaten, die ik heb getoond, denkt dicht te gooien. Die gaten blijven bestaan. Ik weet niet wat hij daar voor loopplanken over wil leggen.

Nu wil ik nog met hem meedenken over de conceptie van „Het Oostrik-II”. Ik heb daartegen op allerlei gronden grote bezwaren. Ik geloof dat het niet moet en dat het niet kan. Wij kunnen niet weer een zaak hebben waarbij wij de bovenwijkse voorzieningen niet kunnen toerekenen. Wij kunnen niet weer een zaak hebben waarbij de structurelementen niet zijn bepaald, maar waarbij wij dan zo maar ineens een Oostrik-II zouden maken.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Kan de

Minister dan wel zeggen, dat hij Oostrik I met 950 woningen met een gemiddelde bezetting van 3,2 dus met in totaal een 3000 bewoners als een stille enclave zonder enige voorziening laat liggen? Dat moet toch verder worden afgebouwd om de verzorgende facetten erin te kunnen onderbrengen?

Minister **Udink**: Dat ben ik met de geachte afgevaardigde eens, mijnheer de Voorzitter, maar het zal toch moeten gebeuren in het structuurplan, doch voordat wij verder gaan moet eerst het plan voor Colmschate in hoofdlijnen gereed zijn.

Ik wil al deze problemen wel even vergeten; niet dat ik ze niet ernstig neem – ik zie ze als de hoofdelementen voor afwijzing van die gedachte – maar wil even in de gedachtengang van de geachte afgevaardigde treden. Gesteld, dat men een bestemmingsplan voor Oostrik II op 1 januari 1974 ter visie legde – dat zou buitengewoon snel, naar mijn idee zelfs onhaalbaar zijn – . . .

De heer **Eisma** (D'66): Dat staat toch in de memorie van antwoord.

Minister **Udink**: In de memorie van antwoord staat, dat het met het akkoord-Schut ook zo is gegaan. Daarom neem ik het nu nog eens over, maar op dit moment is het veel moeilijker.

De heer **Eisma** (D'66): In de memorie van antwoord wordt ge-rept van begin 1976 en u spreekt over begin 1974.

Minister **Udink**: Ik sprak over Oostrik II en niet over Groot-Colmschate.

Als het bestemmingsplan op 1 januari 1974 ter visie kon worden gelegd, zouden de eerste woningen misschien klaar kunnen zijn op 1 januari 1976 en de laatste op 1 januari 1977.

Wij zitten dan met twee soorten gaten: het gat van 1974 tot 1976 (ongeveer net zo groot als het gat ten aanzien van Steenbrugge geldt) en het gat, dat zal vallen na 1 januari 1977 en dat twee à drie jaar of langer (afhankelijk van de beroepstermijnen voor Groot-Colmschate) zal bestaan.

Wat is het voordeel van het aanvatten van de plannen voor Steenbrugge nú? Er is weliswaar een zekere periode, waarin men niet kan bouwen en niet kan aansluiten op Oostrik I, maar als het eenmaal zover is kan men een groot aantal woningen achter elkaar bouwen, terwijl men intussen de plannen voor Groot-Colmschate gereed maakt om die geleidelijk aan parallel met en aansluitend aan de uitvoering van de plannen voor Steenbrugge tot ontwikkeling te brengen. Mede op deze gronden moet ik Oostrik II als oplossing afwijzen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de indruk, dat wij over de drie hoofdpunten genoegzaam hebben gesproken. Ik kom nu tot enkele verspreide punten.

De geachte afgevaardigde de heer Troostwijk heeft gevraagd, waarom het Staatsbosbeheer niet vertegenwoordigd is geweest in de werkgroep van de Rijks Planologische Commissie en of niet om die reden Rande in de aanvankelijke conceptie binnengesloopen was. Neen, mijnheer de Voorzitter! Staatsbosbeheer en het Ministerie van CRM hadden wel geen zitting in de werkgroep maar wél in de plenaire vergaderingen van de Rijks Planologische Commissie. Zij hadden geen overwegende bezwaren tegen de plannen met Rande.

De geachte afgevaardigde de heer Troostwijk heeft voorts gezegd, dat een wethouder van Deventer het een en ander heeft gezegd, waaruit zou blijken, dat spoedig in Colmschate een aanvang met de woningbouw zou kunnen worden gemaakt. Uit de tekst, die de betreffende wethouder heeft uitgesproken en die ik voor mij heb, blijkt, dat de drie jaar betrekking hebben op het maken van het structuurplan en niet op het kunnen beginnen met de woningbouw. Dat maakt een aanmerkelijk verschil.

De geachte afgevaardigde de heer Vergeer heeft gevraagd, of de gemeente Diepenveen niet van 1958 af herhaaldelijk heeft aangedrongen op een tijdige integrale bestudering van het toekomstige ruimteprobleem van Deventer. Dat is juist.

Minister **Udink e.a.**

De heer **Kolthoff** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! De wethouder heeft op de hearing gezegd: „... Maar wij willen erop werken een deel zo ver te hebben dat daar na drie jaar met bouwrijp maken kan worden begonnen.“

Minister **Udink**: De tekst van de rede van deze wethouder die ik voor mij heb luidt op dat punt als volgt:

„In Colmschate vergt het maken van het structuurplan nog veel tijd en zeer veel overleg.

Met de verzameling van basisgegevens voor het structuurplan is reeds begonnen en een aantal deelstudies daarvoor is reeds uitgevoerd. Er wordt hieraan volop verder gewerkt en dat moet ook, willen wij tijdig en verantwoord bouwen ten oosten van Deventer. Dat kost zeker drie jaar“ – dat gaat over die studies, zoals hij mij heeft verzekerd – „en waarschijnlijk veel meer, maar wij willen er op werken een deel zover te hebben dat dan na drie jaar met bouwrijp maken kan worden begonnen.“

De heer **Letschert** (K.V.P.): Dat is wel meer dan een structuurplan.

Minister **Udink**: Hij beweert dus, dat het maken van het structuurplan drie jaar kost. Dat is zijn stelling geweest.

Dan kom ik bij de vraag van de heer Vergeer die ik met „ja“ beantwoord. Tot aan de regeringsbeslissing in 1968 hebben Deventer en het provinciaal bestuur met instemming van Diepenveen de oplossing van het vraagstuk in de dubbelstadconceptie gezocht, zoals iedereen weet. Zodra de Regering de dubbelstad had verworpen, is door Deventer aan de andere door de Regering geïndiceerde oplossing gewerkt. Met name is in 1968 al op de mogelijkheden van Steenbrugge gewezen.

Intussen is er van de tribune een briefje naar beneden gekomen over de huurprijzen in Steenbrugge: woningwoningen van f 230 tot f 275; premiewoningen van f 325 tot f 450, prijspeil voorjaar 1972.

De **Voorzitter**: Voor de goede orde zou ik graag even bevestigd zien, dat het een briefje van een van uw medewerkers betreft. Het zou anders voor de mensen op de tribune die niet tot uw medewerkers behoren een uitnodiging kunnen zijn ook briefjes rond te strooien.

Minister **Udink**: Ik verstond onder „tribune“ mijn ambtelijke medewerkers.

Minister **Geertsema**: Mijnheer de Voorzitter! Er zijn voor mij nog een paar problemen ter behandeling overgebleven, namelijk allereerst de vraag, hoe het bij een eventuele opheffing van de gemeente Diepenveen zal gaan met de binnengemeentelijke decentralisatie. De geachte afgevaardigde de heer Boukema heeft het probleem nog algemener gesteld. Hij heeft zeer terecht naar voren gebracht, dat bij samenvoeging van gemeenten het plaatselijk gemeenschapsleven niet behoeft te worden beëindigd. Hij vroeg, of ik er gegevens over heb naar aanleiding van vorige gevallen.

Wij hebben nog niet zo lang in al dergelijke wetsontwerpen de bepaling opgenomen, dat besturen van de nieuwe gemeenten verplicht worden te melden, wat zij aan de binnengemeentelijke decentralisatie hebben gedaan. Dat is gestart bij de wet tot gemeentelijke herindeling van het eiland Tholen. Sindsdien zijn de gemeentebesturen dus verplicht, alle aandacht te besteden aan de mogelijkheden van binnengemeentelijke decentralisatie, maar daarmee zijn, omdat deze procedure pas kortgeleden is gestart, nog niet zodanige ervaringen opgedaan, dat ik daarover nadere mededelingen kan doen. Het ligt wel in het voornemen van de onderzoekafdeling van het departement om zodra die stroom die bij Tholen is begonnen resultaten gaat afwerpen een en ander zeer nauwlettend te onderzoeken.

Er is door diverse geachte afgevaardigden ook met nadruk ge-

Minister **Geertsema**

vraagd, hoe dit zal gaan in het geval van de samenvoeging van Deventer en Diepenveen. Er werd gezegd, dat men van Deventer nog zo weinig heeft gehoord wat betreft zijn plannen op dit terrein. Ik hoop, dat ik er iets van kan zeggen en het ook zal kunnen verklaren.

In de eerste plaats zou ik de geachte afgevaardigde willen mededelen, dat de gemeente Deventer een raadscommissie heeft ingesteld om de territoriale en functionele decentralisatie te bestuderen. Dat men nog niets naar buiten heeft gebracht, heeft naar mijn mening een bijzonder goede reden. Ik wil in dit verband de woorden gebruiken van de geachte afgevaardigde de heer Van Wijk, namelijk „participating democracy“. Men staat in Deventer op het in mijn ogen zeer terechte standpunt, dat diverse keuzen zullen moeten worden gemaakt ten aanzien van de binnengemeentelijke decentralisatie. Zullen er drie wijkraden moeten komen voor elk van de drie voornaamste dorpen of zal één wijkrade moeten worden ingesteld? Zullen zij het op het publiekrechtelijke vlak gaan regelen – via artikel 61 e.v. van de Gemeentewet – of zullen zij gebruik maken van het bepaald bijzonder bloeiende gemeenschapsleven in die dorpen, met hun diverse dorpshuizen en met het gehele plaatselijke verenigingsleven? Deze keuzen zullen gemaakt moeten worden. In Deventer staat men – maar mijn mening terecht – op het standpunt, dat men verder geen beslissingen zal nemen over de mensen in Diepenveen; men wacht op een eventuele aanvaarding van dit wetsontwerp om dan met de inwoners van Diepenveen overleg te plegen over de vraag, welke van de diverse alternatieven gekozen zouden moeten worden. Vandaar, dat onder anderen de geachte afgevaardigde de heer Rijnders nog geen mededelingen naar buiten heeft vernomen van de zijde van de gemeente Deventer.

Mijnheer de Voorzitter! Er is nogal veel aandacht besteed aan de kwestie van de beroepsprocedure, die naar aller verwachting zal komen en aan de vraag, in hoeverre de behandeling van dit wetsontwerp – ook de inhoud ervan – deze beroepsprocedure zal doorkruisen. Zoëven is nog het probleem van de tijdsduur naar voren gekomen.

De geachte afgevaardigde de heer Rijnders heeft gezegd: Als men dit in anderhalf jaar voor elkaar krijgt, dan is dit wel bijzonder knap. Zijn ervaring is waarschijnlijk, dat dergelijke procedure wel wat langer plegen te duren. Ik zou hem, voor wat dit geval – Steenbrugge – betreft, willen wijzen op de enorme hoeveelheid voorbereidend onderzoek, dat over deze problematiek heeft plaatsgevonden, een onderzoek, dat in andere gevallen, zodra de procedure is aangespannen, nog moet starten. Daarom hebben wij de overtuiging, dat een eventuele beroepsprocedure – gelet op de voorbereidende arbeid – vlugger zou kunnen verlopen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot de kardinale vraag, of deze gehele procedure – deze vraag werd ook gesteld in het voorlopig verslag van deze Kamer – nu een farce wordt. Wij hebben dit in de memorie van antwoord heel duidelijk ontkend. Ik zou dat hier wederom willen doen. De Raad van State, die een zeer belangrijke functie vervult in de beroepsprocedure, vestigt volstrekt onafhankelijk een oordeel. Mijn collega Udink heeft zoëven in een geheel ander verband verwezen naar een uiterwaardenproblematiek, waarmede hij – ook ik – worstelt. Hiermede houdt de Raad van State zich momenteel ook bezig. Hoewel hiermede in het verleden van regeringszijde veel bemoeiens is geweest, vestigt de Raad van State een volstrekt onafhankelijk oordeel. Dan moet de Regering toch wel zeer sterke argumenten hebben, wil zij tegen een goed overwogen advies van de Raad van State ingaan.

Ik wil natuurlijk niet de indruk vestigen, alsof al datgene, wat aan de overkant van het Binnenhof en hier over deze zaak is besproken, niet een zekere schaduw zal werpen op de gehele beroepsprocedure. Het zal ongetwijfeld een zekere invloed erop hebben. Dat is echter iets, dat niet zo uitzonderlijk is. Het betreft iets, dat men bij gemeentelijke herindelingen nooit helemaal zal kunnen vermijden. Er zijn helaas veel meer streken in ons land, waarin geen streekplannen zijn dan streken, waarin wel streekplannen zijn. Het is nu eenmaal zo, zoals wij zoëven in ander

Minister Geertsema

verband hebben besproken, dat over het algemeen bestemmingsplannen in nieuw bij de gemeente te voegen gebieden pas ter visie kunnen worden gelegd als de gemeentelijke herindeling een feit is. Het gebeurt maar heel zelden, dat de samenwerking van dien aard is, dat het eerder kan gebeuren. Dit betekent dat, terwijl de gemeentelijke herindeling als bedoeling heeft de mogelijkheid van bebouwing te scheppen, daarna de gehele procedure pas kan starten. Dit is dus niet een zo uitzonderlijk geval. Het is niet iets, dat zich niet ook voordoet in andere gevallen. Al neemt men als parlement geen beslissingen over planologische kwesties, men beïnvloedt die kwesties natuurlijk wel.

Ik wil de zaak ook nog eens van de andere kant beschouwen. Als wij stellen, dat deze Kamer besluit tot verwerping van het wetsontwerp, is daarmee niet gezegd, dat geen streekplan kan ontstaan, waarin de wijk Steenbrugge voor bebouwing wordt aangegeven. Die mogelijkheid zit er wel degelijk in. Er zit dan zelfs de aanwijzingsmogelijkheid in – ook wanneer het gebied onder de gemeente Diepenveen blijft – tot het maken van een bestemmingsplan. Dit alles kan. Men neemt dus geen daadwerkelijke beslissingen over de afloop van beroepsprocedures, al is het duidelijk, dat men in zeker opzicht – dat is nu eenmaal onvermijdelijk bij deze taak van het parlement – beroepsprocedures beïnvloedt. Men opent in ieder geval mogelijkheden, die er anders niet zouden zijn geweest.

Mijnheer de Voorzitter! Er is niet veel verder over de gewesten gesproken. Ik wil nog twee vragen op dat gebied beantwoorden. De geachte afgevaardigde de heer Rijnders heeft mij gevraagd, waarom met de goedkeuring van de gemeenschappelijke regeling gewest Deventer zoveel tijd gemoeid is geweest. Ik kom weer met een aantal termijnen, maar gelukkig betreffen zij het verleden, zodat wij minder moeilijkheden zullen krijgen als het geval was met termijnen in de toekomst. De regeling is door gedeputeerde staten van Overijssel eind juli 1972 met hun advies bij mij ter goedkeuring ingezonden. De geachte afgevaardigde weet, dat bij de regeling niet alleen Overijsselse gemeenten zijn betrokken, maar ook Gelderse. Dit hield volgens de voorschriften van de Wet gemeenschappelijke regelingen in, dat ook gedeputeerde staten van Gelderland advies over deze regeling moest worden gevraagd. Dat advies is eind november 1972 ontvangen. De adviezen van beide colleges van gedeputeerde staten bevatten nogal wat opmerkingen en moesten dus door de diverse afdelingen van mijn departement worden bestudeerd. Deze studie heeft ongeveer twee maanden gevegd. De verschillende administratieve oneffenheden, die de colleges van gedeputeerde staten hebben gesignaleerd, waren naar mijn mening niet van dien aard, dat zij een koninklijke goedkeuring in de weg behoefden te staan. Begin februari jl. is die goedkeuring dan ook door mij bevorderd. Wanneer ik dit alles overzie, meen ik dat toch wel van een normale procedure mag worden gesproken.

Ik kom vervolgens tot de vraag van de geachte afgevaardigde de heer Boukema of het gewest dat nu Koninklijke goedkeuring heeft verkregen, knopen zou kunnen doorhakken die wij allemaal zien en ook knopen zou kunnen doorhakken die eventueel zouden kunnen ontstaan bij niet-aanvaarding van het wetsontwerp. Ik moet echter zeggen dat het hier niet om een gewest gaat dat knopen kan doorhakken. Het gaat hier namelijk om een zogenaamd zeer licht gewest, dat overlegt en plant. Het is echter bepaald geen gewest dat knopen kan doorhakken; het kan ook bepaald geen taken voor zijn rekening nemen, omdat in de regeling niet is voorzien in overdracht van bevoegdheden. Wanneer Deventer en Diepenveen het dus onder bepaalde omstandigheden niet eens zouden worden over de bouw van Colmschate, kan het gewest die taak zeker niet voor zijn rekening nemen.

Men kan nu natuurlijk de vraag stellen of het niet hoogst noodzakelijk is om zo snel mogelijk tot een geheel ander gewest Deventer te komen, namelijk een gewest op grond van de nog tot stand te brengen gewestwet. Zelfs als wij vreselijk optimistisch zijn, zal naar mijn indruk de gewestwet toch niet vóór 1 januari 1976 het *Staatsblad* bereiken, tezamen met de structuurschets. Pas dan kan men aan de gewesten nieuwe stijl gaan werken, zo

dat die gewesten er dan nog niet meteen zullen zijn. Hierop kunnen wij dus niet wachten voor de oplossing van deze problematiek.

Voor een enkel gewest – ik denk met name aan het gewest Eindhoven – wordt inderdaad gedacht aan een speciaal wetsontwerp, maar dat is alleen maar mogelijk omdat daar al jaren op een dergelijk gewest is gestudeerd door de samenwerkende gemeenten, met assistentie van het departement. Dit is voor Deventer dus ook volstrekt onmogelijk.

Mijnheer de Voorzitter! Ook het gewest is dus geen oplossing om uit de problemen te komen. Het is dus niet mogelijk om te stellen dat, als men het wetsontwerp in de huidige vorm niet wenst, alle dan rijzende problemen wel via het gewest kunnen worden opgelost.

Mijnheer de Voorzitter! Door bijna alle geachte afgevaardigden die het woord hebben gevoerd, is gepreludeerd op een mogelijke verwerping van dit wetsontwerp. Gezien de vele vragen die door de sprekers naar voren zijn gebracht, is dit ook een mogelijkheid die men niet helemaal van zich af kan zetten. Men heeft gevraagd, wat er na verwerping van dit wetsontwerp gaat gebeuren. Sommige sprekers hebben hun mening gegeven over de vraag, wat er daarna zou moeten gebeuren, terwijl andere sprekers zich meer in de vragende vorm hebben geuit.

Ik meen dat ik hierin duidelijk moet zijn, maar ik meen tevens dat ik de staatsrechtelijke kant ook nog even moet belichten. Er kan geen enkel misverstand over bestaan dat deze Kamer uiteraard het volstrekte recht heeft om dit wetsontwerp te verwerpen; daaraan zal niemand ooit twijfelen. Het spreekt echter naar mijn mening evenzeer vanzelf, dat de Regering een geheel eigen verantwoordelijkheid heeft bij de beantwoording van de vraag of zij een nieuw wetsontwerp in zal dienen en, zo ja, wat de inhoud daarvan dan zal moeten zijn.

Ik wil ook daarover geen misverstand laten bestaan. Dit kabinet zal geen nieuw wetsontwerp indienen. Mocht de Kamer onverhoopt dit ontwerp verwerpen dan zal dit gebeuren – dit is mij uit de discussie wel gebleken – op grond van het feit, dat men in meerderheid de mening zou zijn toegegaan, dat volstaan zou kunnen worden met toevoeging aan Deventer van het gebied van Colmschate. Juist dit onderwerp is het voorwerp geweest van een zeer uitvoerige discussie in de Tweede Kamer. Ik geef de geachte afgevaardigde de heer Eisma toe, dat dit een Tweede Kamer was van een iets andere samenstelling dan nu het geval is, maar alle argumentaties, die mogelijk waren, zijn naar voren gebracht. Na dit ampel beraad is die Kamer met 74 tegen 53 stemmen tot de conclusie gekomen, dat dit Deventer geen oplossing biedt en dat tot de opheffing van Diepenveen moet worden overgegaan.

Onder die omstandigheden zou naar mijn mening elk kabinet er uitermate onverstandig aan doen om de door de Tweede Kamer verworpen oplossing in de vorm van een nieuw wetsontwerp aan die Kamer aan te bieden. De kans zit er levensgroot in, dat die Kamer, met gebruikmaking van haar recht van amendement, dat wetsontwerp weer in de huidige vorm, zoals het nu voor u ligt, zou omvormen. Daarna zou het weer bij deze Kamer komen; men kan deze gang van zaken een hele tijd voortzetten. Ieder kabinet heeft zijn eigen verantwoordelijkheden, maar nu zich een geval voordoet van een zeer uitdrukkelijke, weloverwogen verwerping, meen ik, dat het onjuist zou zijn, deze weg te volgen.

Het is voorts helemaal niet zeker, zoals de geachte afgevaardigde de heer Eisma stelde, dat men dan een zeer snelle procedure zou verkrijgen. Hij gaat er blijkbaar vanuit, dat de mogelijkheid niet bestaat dat de inwoners van Deventer juist in die procedure inbrengen, dat het wetsontwerp niet ver genoeg gaat en dat het moet worden uitgebreid met Steenbrugge, eventueel met opheffing van de gemeente Diepenveen. Het is een illusie, die ik langzamerhand heb afgeleerd, te zeggen, dat procedures van gemeentelijke herindeling zeer snel kunnen verlopen. Als twee gemeenten het roerend met elkaar eens zijn, dan kan het snel gebeuren, mits alle inwoners het ook roerend met elkaar

Minister Geertsema

eens zijn en mits men geen ruzie krijgt – zoals ik nu net heb beleefd – over de naam van de nieuw te vormen gemeente. Men moet alles mee hebben, dan kan zo iets snel verlopen. Wij weten allen – met respectering van alle gevoelens van alle betrokken gemeenten – dat men het hierover nu eenmaal niet vaak eens is. Het zou toch een overschatting van de macht van het parlement zijn, te stellen, dat door een verwerping van het wetsontwerp in eens alle gemeenten en inwoners het met elkaar eens zouden zijn.

Daarom gaat het naar mijn oordeel om de keuze tussen aanvaarding van dit wetsontwerp en het leggen van een zware hypotheek op de toekomst van de gemeente Deventer – mijn collega Udink heeft het uitvoerig uiteengezet – en op de centrumfunctie van die gemeente; ook de woningbouw en de bestaansmogelijkheden van Deventer zijn hiermee in het geding.

Mij is gevraagd: Wat verwacht u nu van de samenwerking van gemeenten wanneer het wetsontwerp wordt verworpen? Ik weet het niet, mijnheer de Voorzitter, maar ik heb er geen reden voor eraan te twijfelen, dat het aanbod van de gemeente Diepenveen blijft bestaan, dat Colmschate zal worden volgebouwd. Men vraagt mij, of in dat geval niet een samenwerking *con amore* tussen Deventer en Diepenveen zal ontstaan. Wanneer ik die vraag ontkennend beantwoord, is dat niet bij gebrek aan vertrouwen in de menselijke goedheid, want daarin heb ik een heel groot vertrouwen. Mijn ontkening is gebaseerd op het onweerlegbare feit dat ten aanzien van de bouw van de wijk Colmschate nu eenmaal het gemeentebestuur van Diepenveen en het gemeentebestuur van Deventer een fundamenteel ander inzicht hebben en dat ook zullen behouden. Wanneer Diepenveen het voor het zeggen zal hebben in Colmschate, wat zal dan ongetwijfeld de opvatting van Diepenveen zijn? Wij hebben die tot nu toe reeds in alle stukken gezien. Diepenveen wil dan een maximaal aantal mensen in die wijk. De geachte afgevaardigde de heer Polak heeft gezegd, dat hij voorlopig Colmschate voldoende vindt, maar dat hij niet uitsluit dat men te zijner tijd naar Steenbrugge zal moeten gaan. Dat zijn geluiden die hier vanmiddag al meer hebben doorgelonden. Diepenveen hecht nu eenmaal, en begrijpelijk, aan de zelfstandigheid. Men zal de bouw in de wijk Colmschate tot het alleruiterste opvoeren om daarmee de kans dat Steenbrugge nodig zal zijn zo klein mogelijk en in ieder geval zo laat mogelijk te maken, terwijl het het belang van de gemeente Deventer is – het zullen voornamelijk mensen uit de gemeente Deventer zijn die in die wijk willen gaan wonen – die wijk zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Zij wil die wijk maken op eenzelfde manier als zij tot nu toe de wijk Steenbrugge heeft gepland. Over dat plan is niet iedereen even enthousiast, maar over het algemeen wordt het geprezen als onder de omstandigheden het allerbeste plan dat er was te maken, met een betrekkelijk geringe woningdichtheid. Men zal er vanuit de Deventer visie een zo aantrekkelijk mogelijk plan van maken. Er zijn dus twee volstrekt tegenstrijdige opvattingen.

Daarom vraag ik mij af, of men als het wetsontwerp wordt verworpen een goede, *con amore* plaatsvindende, gemakkelijke samenwerking mag verwachten. Ik heb gezegd dat er door mij in ieder geval geen nieuw wetsontwerp zal worden ingediend tot samenvoeging van Colmschate en Deventer. Ik verwacht dat de samenwerking niet goed zal zijn; nogmaals, niet omdat men niet wil, omdat men zal blijven bokken of mokken of hoe men het wil noemen, maar eenvoudig omdat men volstrekt fundamenteel andere inzichten heeft over de problematiek.

Daarom meen ik dat degenen die het goed menen met Deventer, die de belangen die op het spel staan voor Deventer en zijn inwoners voor ogen hebben, met alle begrip voor de ellende en narigheid die dit voor de inwoners van Diepenveen met zich brengt, toch maar tot één conclusie kunnen komen, namelijk aanvaarding van dit wetsontwerp.

*De vergadering wordt te 18.40 uur geschorst
en te 19.05 uur hervat.*

Vergeer

De heer Vergeer (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag beginnen met de beide bewindslieden hartelijk dank te zeggen voor de uitvoerige wijze van beantwoording. Bij het controleren heb ik gemerkt dat de bewindslieden inderdaad op alle door mijn fractie gestelde vragen zijn ingegaan.

Mijnheer de Voorzitter! De verschillende argumenten voor en tegen het voor ons liggende wetsontwerp zijn hedenmiddag ook door de bewindslieden afgewogen, evenzeer als dit door de Kamer is gedaan. Mijn fractie heeft zich hierover inmiddels beraden en haar standpunt bepaald. Ik zal trachten dit standpunt kort te formuleren.

Mijnheer de Voorzitter! De meerderheid van mijn fractie meent het wetsontwerp niet te kunnen ondersteunen en wel op de volgende gronden.

Ten eerste. De tijdberekening van de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft de meerderheid van mijn fractie niet overtuigd.

Ten tweede. Uit de discussie van vandaag in deze Kamer is gebleken dat het plan-Steenbrugge in ieder geval een belangrijke factor is geweest bij de beoordeling van dit wetsontwerp. De aantasting van het natuurschoon vindt de meerderheid van mijn fractie een ernstige zaak. Zij realiseert zich echter terdege dat ook Colmschate natuurwetenschappelijke waarde bezit. De keuze van de uitbreiding van Deventer naar het oosten zal in ieder geval aantasting van het natuurschoon tot gevolg hebben. Dit zal echter naar de mening van de meerderheid van mijn fractie in Colmschate in aanmerkelijk mindere mate geschieden dan in Steenbrugge.

Ten derde. Het verdwijnen van een levenskrachtige gemeente, waarvan in bestuurlijk opzicht de noodzaak niet aanwezig is, weegt voor de meerderheid van mijn fractie eveneens zeer zwaar.

Ten vierde. De meerderheid van mijn fractie is er niet van overtuigd dat een ontwikkeling van Groot-Colmschate een aanzienlijke stagnatie in de woningbouw tot gevolg zal hebben ten opzichte van de bebouwing van Steenbrugge.

Ten vijfde. Een belangrijk argument dat de bewindslieden hebben aangevoerd is dat Groot-Colmschate geen afdoende maatregel is.

Mijnheer de Voorzitter! Indien alleen het gebied van Groot-Colmschate bij Deventer zou worden ondergebracht, zou naar onze mening – dit is vanmiddag niet voldoende bestreden – de gemeente Deventer tot 1990 vooruit kunnen. Zouden wij het wetsontwerp accepteren, dan zou dit in feite, in jaren gemeten, een verlenging van drie jaar betekenen.

Op grond van alle onzekerheden – ik zal hierop nu niet meer ingaan; ik denk aan de discussie over de bevolkingsprognoses – meent de meerderheid van mijn fractie dat deze beslissing niet kan worden genomen.

Ook het niet aanwezig zijn van een streekplan, hetgeen vanmiddag ook door de bewindslieden is betreurd, heeft voor de meerderheid van mijn fractie bij haar standpuntbepaling een grote rol gespeeld.

Mijnheer de Voorzitter! Een minderheid van mijn fractie is na afweging van alle factoren van mening dat zij het wetsontwerp wel moet steunen. Zij doet dit op de volgende gronden.

Ten eerste. Voor de ontwikkeling van Deventer is het, rekening houdend met de functie van deze stad voor de regio, noodzakelijk dat deze gemeente zich op evenwichtige wijze moet kunnen uitbreiden.

Ten tweede. Op grond van in het verleden genomen onjuiste beslissingen zijn bij de gemeente Deventer duidelijke verwachtingen gewekt. De minderheid meent, dat deze gemeente niet opnieuw mag worden getroffen en dat voorts de onzekerheid voor de toekomst in het gehele gebied thans moet worden weggenomen.

Ook de minderheid betreurt – evenzeer als de meerderheid – opheffing van de gemeente Diepenveen in hoge mate. Zij meent echter, dat hieraan, ten gevolge van de noodzakelijke ontwikkeling van Deventer, niet valt te ontkomen.

Vergeer e.a.

Ten slotte: Met name het landschappelijk gebied Steenbrugge, zo dicht bij Deventer gelegen voor de woningbouw en dan extensief bebouwd, dient te worden aangewend om een gedifferentieerd woonmilieu mogelijk te maken. Het alternatief zou zijn – althans volgens de minderheid van mijn fractie – decentralisatie van de extensieve woningbouw in de verre omgeving van Deventer, hetgeen eveneens schadelijke gevolgen zal hebben voor een harmonieuze samenstelling van de maatschappelijke geleidingen in Deventer.

Mijnheer de Voorzitter! De laatste mededeling van de Minister van Binnenlandse Zaken met betrekking tot het wel of niet indienen van een nieuw wetsontwerp. Wij hebben vernomen dat dit kabinet hiertoe geen bereidheid zal tonen. De bewindsman heeft uitdrukkelijk gezegd, dat de Kamer haar eigen verantwoordelijkheid heeft, maar dat de Regering deze ook heeft. Wij respecteren dit en zijn het ook volkomen hiermee eens.

Wij betreuen het wel in hoge mate – voor ons de grote teleurstelling van de discussie van vandaag – dat wij sterk de indruk hebben, zo niet ervan overtuigd zijn (bij het doorlezen van de *Handelingen*) dat het amendement-Fiévez het aan de overzijde met name niet heeft gehaald op grond van het punt van de stagnatie welke in de woningbouw zal ontstaan, namelijk de concrete mededeling van een stagnatie van minimaal vijf jaar. Ik heb vanochtend dan ook expliciet aan de bewindslieden om een heel duidelijke informatie gevraagd.

Tegen deze achtergrond – het feit, dat dit heel sterk heeft meegespeeld bij de standpuntbepaling van de Tweede Kamer en de verwerping van het amendement-Fiévez – en gezien het feit, dat de Tweede Kamer daarna in grote meerderheid achter het wetsontwerp is gaan staan, is het voor ons een moeilijke zaak (hoewel ik dit op zich zelf kan begrijpen) als de Minister zegt, dat het voor de Regering een uitermate moeilijke zaak is, met een nieuw wetsontwerp te komen.

De heer **Polak** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Het klinkt helaas als een gemeenplaats, maar ook mijn fractie is zeer onder de indruk van hetgeen beide bewindslieden hebben gezegd en van wat zij eruit hebben weten te halen.

De heer Udink heeft duidelijk gemerkt, dat zijn betoog hier niet voor zoete koek – althans niet voor Deventer koek – wordt aangenomen, maar ook dat men over de termijnen kan twisten.

Toen ik de heren bezig hoorde heb ik mij zelf gelukkig geprezen, dat ik de kwestie van deze termijnen vanmorgen met een breed gebaar terzijde heb geschoven, omdat het voor een alfagymnasiast veel te moeilijk is, zo te rekenen als zij doen. Ik kan mij er alleen maar over verheugen, dat ook h.b.s.-ers, zodra zij in de toekomst moeten rekenen, de som niet meer kunnen maken.

Ik geloof ook niet, dat de precieze lengte van deze termijnen beslissend is; er kan weer eens een kabinetscrisis komen en dan is men al gauw weer een half jaar verder. Het helpt dus allemaal niet.

Als het wetsontwerp verworpen wordt en alleen Colmschate voor uitbreiding overblijft, komt er een groter lag. – om in het jargon te spreken –, een grotere tijdsruimte tussen de bebouwing van Oostrik en de verdere bouw ten behoeve van Deventer. Wij kunnen niet zeggen, hoeveel langer deze tijdsruimte zal zijn. Het kan anderhalf jaar of langer zijn. Zoals ik vanmorgen al heb gezegd erkent het grootste deel van mijn fractie dat bezwaar, maar is het niet bereid ter wille daarvan te aanvaarden dat Steenbrugge wordt bebouwd. De Minister is daar luchtig overheen gehuppeld. Hij heeft gezegd dat de mooiste delen, wat lelijke dennen, worden gespaard. Zet je in het landschap echter veel huizen, dan blijft er van het schoon niet veel over.

Wij aanvaarden ook zijn planologische conceptie, de gebundelde deconcentratie. Ook wij willen niet dat de mensen afstromen naar Raalte of Heino. Dat betekent echter nog niet dat wij de bestuurlijke conclusie moeten trekken die de Minister trekt. Ook wij zijn van mening dat op het gebied van Diepenveen en wel in Colmschate moet worden gebouwd. Daar kunnen 10 000

Polak

woningen worden neergezet. De Minister zegt dat er 15 000 woningen nodig zijn. Blijken die 5000 woningen over een aantal jaren nog nodig te zijn en is Steenbrugge dan nog de beste plaats – de inzichten van de planologen wijzigen zich met verrassende snelheid; er is nog nooit een uitbreidingsplan klaargekomen zonder dat de stedenbouwkundigen zeiden dat het was achterhaald –, dan moeten wij op dat moment bezien wat wij moeten doen. Misschien moet het dan toch het dubbelstadplan worden, uit landschappelijke overwegingen. Misschien moet er nog een ander plan komen.

Besluiten wij nu, dit wetsontwerp te aanvaarden, dan is Steenbrugge verloren. Volgens de Minister van Binnenlandse Zaken is dit nog niet helemaal zeker. Hij heeft een bijzonder knap verhaal gehouden. In de beurtzang vond ik de eerste rei, zijn algemene beschouwing, de mooiste. Het zal hem niet verbazen dat wij die met instemming hebben beluisterd. Inderdaad kan gewestvorming niet iedere opheffing of wijziging van gemeentegrenzen voorkomen. Mijns inziens moet zij dat ook niet. Gewestvorming is voor een probleem als dit niet de oplossing.

De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft het ontbreken van een streekplan betreurd. Hij zegt dat de Regering de bebouwing van Steenbrugge toch heeft aanvaard en dat GS het er ook mee eens zijn. Ik wijs er echter op, dat bij amendement de vaststelling van streekplannen, die volgens het ontwerp van de wet op de ruimtelijke ordening aan GS was opgedragen, een taak van provinciale staten is geworden, omdat de Tweede Kamer het belangrijk vond dat het college dat de bevolking vertegenwoordigt zich over de streekplannen uitsprekt. Wij weten in dit geval niet of provinciale staten er net zo over denken als GS en de Regering, zoals de Regering nog niet weet of de Eerste Kamer denkt zoals zij. De planologische conceptie van de Regering delen wij. Het feit dat men een bepaald gebied aanwijst voor het bouwen van woningen ten behoeve van een bepaalde gemeente zegt echter niets over het bestuurlijke probleem. Ik verwijs naar Zoetermeer.

De Minister van Binnenlandse Zaken heeft gezegd, dat de beroepsprocedure tegen het plan voor Steenbrugge geen farce is, omdat de Raad van State er nog is. Hij praat veel eerbiediger over dat college dan een verre ambtsvoorganger van hem. Minister Heemskerk wilde dat college van oude heren opheffen. De heer Heemskerk had er echter al in gezeten. Deze Minister heeft dat voorrecht nog niet gehad.

Het verschil met de andere gevallen waarin een streekplan ontbrak is de overheersende rol van de planologie in dit geval. Beide Ministers hebben betoogd, dat de planologische argumenten de doorslag moeten geven. Als wij dit wetsontwerp aanvaarden bedrijven wij dus planologie. Ik wil dit gezelschap niet beledigen door te zeggen dat het bestaat uit 75 deskundige planologen, ook al is de onenigheid hier net zo groot als onder planologen. De beroepsprocedure is volgens de Minister wel degelijk zinvol. Dat ben ik toch niet met hem eens. Ik kan mij niet voorstellen, zeker niet als deze bewindslieden er nog zitten, dat de Regering niet contrair zou gaan. Dat is ook hun goed recht en, nu zij zo overtuigd zijn van wat er moet gebeuren, is dat zelfs hun plicht. Zij zouden zich niet kunnen neerleggen bij een betoog van de Raad van State dat Steenbrugge onbebouwd moet blijven.

Als er wel een reële kans zou zijn – de Minister doet mij dat nu weer hopen – dat de Raad van State en daarna de Kroon zouden zeggen dat Steenbrugge niet bebouwd moet worden, dan moeten wij het wetsontwerp eerst recht verwerpen, want dan is het niet nodig omdat Steenbrugge niet bebouwd zal mogen worden en Colmschate voor het grijpen ligt.

Door de opmerkingen van de Minister van Binnenlandse Zaken ben ik dus er niet van overtuigd dat wij uit typisch bestuurlijke overwegingen dit wetsontwerp moeten aanvaarden.

De Minister heeft een heel somber beeld opgehangen van wat er zou gebeuren als wij dit wetsontwerp zouden verwerpen. Gelovend in de goedheid van de mensen heeft hij hun kwaadheid zo goed mogelijk uitgeschilderd. Bij mij is het net omgekeerd: gelo-

Polak e.a.

vend in de kwaadheid van de mensen, zie ik toch nog enige lichtpunten.

Zo heeft de raad van de gemeente Diepenveen op 5 oktober een, zelfs onherroepelijke, uitspraak gedaan. Dat kan de raad wel niet, dat gaat zijn bevoegdheid te buiten, maar in Diepenveen heeft men niet allemaal doctoraal staatsrecht gedaan. Die uitspraak is:

„Indien de Eerste Kamer der Staten-Generaal het wetsontwerp zou verwerpen, zal de Raad in afwachting van een toevoeging van meerbedoeld gebied aan Deventer door middel van een nieuwe procedure – welke de instemming van de gemeente Diepenveen zal hebben – alle medewerking verlenen, welke de gemeente Deventer behoeft om de in dat gebied reeds aangevangen stedelijke ontwikkeling voortgang te doen vinden; een en ander neer te leggen in een bilaterale afspraak, (het lijkt wel een kabinetsformatie) waarin de consequenties in de ruimste zin, inclusief financiële, worden geregeld, welke afspraak door bemiddeling van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (dat zijn blijkbaar de informateurs) ware te concipiëren.

Op de meest loyale uitvoering van deze uitspraak kan worden gerekend. Daaraan mag niet worden getwijfeld.”

De Minister handelt dus in strijd met deze uitspraak, maar ik begrijp zijn twijfel wel.

Er is echter wel degelijk een stok achter de deur. Zou Diepenveen, ondanks deze uitspraak en ondanks de bemiddeling van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten nu gaan saboteren, dan geeft zij hét argument om te zeggen dat die gemeente maar moet verdwijnen. De Wet Ruimtelijke Ordening geeft bovendien GS de mogelijkheid een aanwijzing te geven en de Minister de bevoegdheid via GS een aanwijzing te geven. Diepenveen zou wel dwaas zijn als het ging saboteren. Dat geeft mij meer vertrouwen dan de goedheid der mensen dat de samenwerking, als het wetsontwerp van de kaart is, toch wel zal meevallen.

De Minister zegt dat er geen nieuw wetsontwerp zal komen. Ik hoop dat het er wel zal komen. Het zal voor de Tweede Kamer in ieder geval een nieuw feit zijn dat de Eerste Kamer dit wetsontwerp heeft verworpen. Het is mogelijk dat de Tweede Kamer dat niet belangrijk vindt, maar het feit ligt er dan toch. Daarmee kan zij toch rekening houden. Als zij niet de kans wil lopen dat dit een tweede keer gebeurt heeft zij de keuze tussen Colmschate toevoegen aan Deventer of helemaal niets. Die keuze zal zelfs voor een Tweede Kamer niet zo moeilijk zijn.

De heer Eisma (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ook wij danken de beide bewindslieden voor de antwoorden, al kon ik mij af en toe niet aan de indruk onttrekken dat de heer Baas een meer bewogen en sterkere verdediging gaf dan de beide bewindslieden. Met name Minister Geertsema heeft in zijn eerste termijn al onze vragen wel een keer herhaald, maar ik miste een echte verdediging, een echt antwoord op die vragen.

Het bestrijden van de bestuurlijke onzekerheid is, zoals wij tot nu toe hebben begrepen, de belangrijkste beweegreden geweest om het wetsontwerp in te dienen. Daarnaast werd een veelheid van andere argumenten gegeven die met betrekking tot dit wetsontwerp geen rol spelen. De bewindslieden hebben ons in hun verdediging ook niet kunnen overtuigen op de voor ons belangrijke punten, als de verandering in de landschappelijke waardering voor Steenbrugge en de betekenis van de lokale Diepenveense democratie waar de contacten tussen bestuurders en bestuurden veel directer en intensiever zullen zijn dan in een grotere gemeenschap. Ook de chaos op het stuk van de getallen over de stagnatie van de woningbouwproductie is voor ons geen overtuigend bewijs.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb te weinig vernomen over het feit, dat sinds de behandeling van dit wetsontwerp in de Tweede Kamer een totale heroriëntering heeft plaatsgevonden ten aanzien van het gebied Steenbrugge. In de *Handelingen* van de vergaderingen van de Tweede Kamer waarin over dit wetsontwerp

Eisma

is gesproken is de volgorde door de Minister aangegeven van belangrijkheid qua landschapswaarde: Rande, Colmschate, Steenbrugge. De waardering voor Steenbrugge is echter sindsdien aanmerkelijk groter geworden met als gevolg, dat de volgorde nu is: Rande, Steenbrugge, Colmschate. Professor Westhoff heeft gezegd, dat hij de geo-botanische kwaliteiten van beide gebieden even interessant vond maar dat hij landschappelijk gezien Steenbrugge een veel interessanter gebied vond dan Colmschate. Deze wijziging in de gedachten sinds de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer is voor ons een belangrijk punt voor onze standpuntbepaling.

Wij vinden, dat men in het oog moet houden, dat in de loop der jaren de waarde, die men toekent aan de natuurwetenschappelijke en landschappelijke betekenis van een landschap sterk evolueert. Steeds meer komt men tot het inzicht dat in Nederland elke aantasting van het natuurlijk milieu als het maar enigszins mogelijk is moet worden voorkomen. En in dit geval lijkt het onze fractie mogelijk een aantasting te voorkomen.

Wat de toekomstige taakstelling voor Deventer betreft, wil ik het volgende opmerken. Bij onze fractie bestaat de neiging om, als het wetsontwerp niet wordt aanvaard, bij wijze van compensatie voor het niet doorgaan van de woningbouw in het groen van Steenbrugge voor Colmschate uit te gaan van de inventarisatie van Deventer en dus van een capaciteit tussen de 27 500 en 31 000 (gemakshalve op 30 000 gesteld) als maximum voor dit gebied. Volgens berekeningen van Deventer zouden bij deze capaciteit alle ecologisch en landschappelijk belangrijke delen kunnen worden gespaard en zullen alleen sommige bufferzones worden voorzien van sportterreinen e.d.

Uitgaande van 60 000 inwoners voor het huidige stedelijke gebied van Deventer – een getal dat de Minister hedenmiddag vermeldde – komt men, de 30 000 inwoners in Colmschate erbij tellend, tot 90 000 inwoners als taakstelling voor Deventer. Dit lijkt ons gezien de taakstelling in de memorie van antwoord van 102 000 en gezien allerlei herziene landelijke bevolkingsprognoses vrij reëel toe. Te meer, waar – wij wezen er in eerste termijn al op – op basis van de prognose dat er in 2000 20 mln. Nederlanders zouden zijn het aantal inwoners van Deventer in dat jaar werd geschat op 110 000 (zie blz. 18 van het betreffende rapport). Wellicht kan men een prognose van 90 000 inwoners op basis van een nationaal inwonertal van 15 mln. als realiteit kenmerken.

Wij gaan ervan uit, dat wanneer wij tegenstemmen en het wetsontwerp wordt verworpen, aan een aantal voorwaarden zal worden voldaan. D'66 gaat ervan uit, dat Diepenveen zijn toezegging gestand zal doen om met als intermediair de VNG in de interimperiode aan Deventer te doen toekomen dat deel van het zogenaamde koppengeld uit het Gemeentefonds, dat betrekking heeft op Colmschate. D'66 vertrouwt er verder op, dat Diepenveen tevens stipt zijn toezeggingen zal nakomen om Deventer terstond alle medewerking te verlenen voor de bouwplannen voor Colmschate, ook ten aanzien van de door Deventer gewenste ontwikkeling van Colmschate. De Deventer conceptie van woningen in het groen moet dan ook voor Diepenveen maatgevend zijn. Wij vertrouwen er ten slotte op, dat Diepenveen geen woningbouw meer zal toelaten in de buitengebieden van de gemeente. Bezwaar hiertegen heeft bij sommige afgevaardigden sterk meegespeeld. Wij verwachten wel, dat de energie die tot nu toe is gestoken in deze grenswijzigingsprocedure, na afloop van deze procedure in grote mate in de voorbereiding van bestemmingsplannen voor het buitengebied zal worden geïnvesteerd.

Een belangrijk punt is de stagnatie van de woningbouw, waarover onze inzichten vergeleken met vanochtend niet zijn veranderd. Ik wil het woord „sjoemelen” dan niet meer noemen als het voor de Minister een onplezierige betekenis heeft. Ik heb er mee bedoeld, dat er in de Tweede Kamer een grote chaos was ontstaan. Die chaos is er weer. Ik wijs er alleen maar op, dat de Minister van Volkshuisvesting in de Tweede Kamer blijkens de *Handelingen* als stagnatie aangaf drie, vier en vijf jaar, terwijl hij hier sprak over een verschil bij al of niet aanneming van twee

Eisma e.a.

jaar. Daaruit blijkt wel, dat er een belangrijke wijziging in de opnieuvorming is opgetreden. Natuurlijk is de mate, waarin stagnatie in de woningproductie plaatsvindt, wel bepalend voor de verhouding van de nadelen ten opzichte van de voordelen. Ik noem het behoud van het landschap en de lokale democratie.

Het is moeilijk in een debat als dit de waarde van een lokale democratie als Diepenveen te kwantificeren. Het kwalificeren is al moeilijk. Men zal begrijpen, dat wij aan dit punt grote waarde hechten.

De reactie van de Minister op onze suggestie een gewijzigd wetsontwerp in te dienen was, zoals wij verwachtten, afwijzend. Wij hebben overwogen een motie in te dienen, waarin wij de verantwoordelijkheid van deze Kamer voor de gevolgen van een eventuele verwerping van het wetsontwerp wilden benadrukken. Daarin zou dan ook worden gepleit voor een gewijzigd wetsontwerp met Colmschate bij Deventer en een zelfstandig houden van Diepenveen. Bij nadere overweging leek zo'n motie ons te veel op een verkapt recht van amendement en daarom willen wij ermee volstaan, de Minister van Binnenlandse Zaken opnieuw dringend te verzoeken, bij verwerping van dit wetsvoorstel de, naar ik haast zou zeggen, grootheid op te brengen, een nieuw wetsontwerp in te dienen. Bovendien wil ik - de heer Polak deed het reeds - wijzen op het recht van initiatief van de Tweede Kamer, zodat wij alles bij elkaar genomen een sterk vermoeden hebben, dat de zaak van de grens tussen Deventer en Diepenveen bij verwerping van het wetsontwerp niet is afgedaan.

De meerderheid van onze fractie heeft de neiging die eerder op de dag bestond omgezet in een beslissing: zij zal tegen het wetsontwerp stemmen. Een enkel lid echter heeft nog twijfels op dit moment. Dit lid vindt, dat het verwerpen van het wetsontwerp niet voldoende garanties geeft voor een blijvende bescherming van het landschap in de gemeente Diepenveen. Voorts acht hij het niet uitgesloten, dat ondanks het verwerpen van het wetsontwerp toch op den duur in Steenbrugge wordt gebouwd. Verder meent hij, dat de bestuurlijke taak van Diepenveen als hoeder van het milieu van zijn grondgebied niet beter is verzekerd door verwerping dan door aanneming van dit wetsontwerp.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Mijnheer de Voorzitter! Ik kan kort zijn. Het ligt niet in mijn bedoeling weer veel van de argumenten te herhalen die zojuist door de andere sprekers naar voren zijn gebracht. Het is begrijpelijk en onzes inziens juist, dat Minister Udink is begonnen met te stellen, dat het jammer is, dat het streekplan er niet is. Dit heeft mede gewogen bij onze beslissing. De Minister gaat nog steeds uit van het hoofdprincipe van de Tweede Nota inzake de ruimtelijke ordening ter zake van de gebundelde deconcentratie. Met de Minister willen wij stellen, dat de suburbanisatie in Nederland al te ver is gegaan en dat hieraan een halt moet worden toegevoerd. Wij staan achter de gedachte van de gebundelde deconcentratie.

Gebundelde deconcentratie is een zaak op zich zelf en behoeft geen bestuurlijke consequenties te hebben. Wij zien talloze gebieden in Nederland, waarin twee of drie gemeenten - lagere publiekrechtelijke lichamen - liggen; in totaliteit is het gebied dan een stuk deconcentratie, maar bestuurlijk gezien over verscheidene organen verdeeld. Wij achten de koppeling tussen de gebundelde deconcentratie en de situatie van de uitbouw van Deventer op grondgebied van Diepenveen bepaald geen absolute noodzakelijkheid om daaruit bestuurlijke consequenties te trekken.

Wij hebben de Minister niet helemaal begrepen, toen hij sprak over de 15 000 woningen in Deventer. Hij heeft gezegd: De bevolking loopt terug. Er kan wel eens een duidelijk stuk afremming in de toeneming van de bevolking in de komende jaren ontstaan, aldus de Minister. Het geheel van de stad Deventer is op zich zelf een dermate belangrijke zaak, dat wij, zonder een nieuwe groei te stimuleren, deze stad verarmd en verschaald achterlaten. Dat is een kunstmatig groeiproces. Wij begrijpen niet, wie er straks in Deventer zal komen te wonen. Het zou bijna een imperatieve situatie moeten worden, wat het wonen aldaar betreft.

Rijnders

Wij menen, dat het gehele proces van de toeneming van de bevolking belangrijk getemporiseerd zal worden door omstandigheden, die wij op dit ogenblik nauwelijks kunnen aftasten. Het teruglopende geboortenoverschot speelt zeker een duidelijke rol.

Wij willen op dit moment de consequentie aanvaarden van het door ons niet geapprecieerde Koninklijk besluit van 1968 en ons dus bepalen tot Steenbrugge en Colmschate. Wij zijn van mening, dat Colmschate snel van de grond kan komen, breder dan alleen de 950 woningen voor Deventenaren. Een continue bouwstroom kan worden opgezet; er is dan ruimte genoeg voor een zeer intensief en redelijk overleg tussen Deventer, Diepenveen, het provinciaal bestuur en de rijksoverheid.

Terecht zegt Minister Udink, dat groot-Colmschate - facetten van verzorging daarin mede geëffectueerd - een drainerend effect kan hebben op de oude binnenstad. Dat heeft Nieuwegein ook op Utrecht en Zeist, Rijswijk op Den Haag en Amstelveen en Purmerend op Amsterdam. Daaraan valt niet te ontkomen.

De heer **Baas** (V.V.D.): Mag ik de geachte afgevaardigde vragen zijn vergelijkingen te zoeken in grootheden, die inderdaad kunnen worden vergeleken? Men kan Nieuwegein te Utrecht niet vergelijken met Deventer; het is 60 000 en 40 000. De situatie, die thans in Deventer ontstaat, is een andere dan de door de geachte afgevaardigde genoemde.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Deze mededeling doet mij niet de baas worden over mij, ik verbaas mij er wel enigermate over. In stadswijken, die bij grote of kleine gemeenten ontstaan, zijn accommodaties voor de verzorging van de bevolking, die ergens met tangentverbindingen naar de binnenstad aanvullend zijn voor de grootte van de wijk en niet concurrerend behoeven te zijn voor de functie van binnenstad, want een binnenstad is een compleet ander gebeuren, dat wij - en ik onderstreep dit - in onze steden goed moeten bewaren en bijhouden. Ik meen, dat bij een goede ruimtelijke opzet van het totaal, het draineereffect op de oude binnenstad niet zo zwaar hoeft te zijn - er zijn talloze voorbeelden in ons land - als wordt verondersteld. De concurrerende functie tegenover Deventer zou wel eens een hele gezonde kunnen zijn. Men weet, dat de oude binnensteden een van de grootste probleemgebieden in Nederland gaan worden.

De heer **Baas** (V.V.D.): U wilt ze toch nog groter maken?

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Een en ander betekent een heroriëntering van de functie van de binnensteden, geheel los van het feit, of er in Colmschate wat komt. Men zal zich in Deventer duidelijk moeten blijven heroriënteren omtrent de functie van de binnenstad.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie acht het bezwaar tegen een afbouw van Colmschate zonder een directe bijdrage van bouw in Steenbrugge veel te zwaar genomen. Laat er een verschil van een paar maanden zijn voor de aanpak. Het betekent in ieder geval, dat voor mijn fractie de vertraging belangrijk minder is dan het voor ons wat theoretisch gestelde kansenspel.

Het is jammer, dat Minister Udink nog geen mededeling heeft gedaan over de verschuiving van de wegtangent tussen rijksweg 50 en rijksweg 32, waardoor er ruimte komt tussen de ontworpen rijksweg 50, die in de toekomst zeker als verbindingsweg wordt aangelegd, en de huidige bebouwing van noord-Deventer. In dat stuk Steenbrugge kunnen dan nog 1000 woningen worden gebouwd, hetgeen een opvang betekent voor zo'n 3200 nieuwe ingezetenen. Het sluit dan zo duidelijk aan bij de bestaande bebouwing van Deventer, dat er geen spanningsveld komt tussen de ten noorden ervan liggende dorpen Steenbrugge en Schalkhaar, zodat in dat opzicht een wetswijziging zeker niet nodig is.

Mijnheer de Voorzitter! Het zou een - ook planologisch - onjuiste situatie zijn, als Oostrik I als een onafgemaakt eiland zou blijven liggen en de mensen daar niet het milieu van communicatie, relatie en verzorging zouden krijgen, waarop zij recht hebben. Het betreft altijd nog 3000 ingezetenen, die medio 1974 daar wonen.

Rijnders e.a.

In verband met het feit, dat wij menen, dat de stagnatie in de woningbouw tot het minimum kan worden beperkt, zijn wij van oordeel, dat er onvoldoende motieven zijn om achter dit wetsontwerp te gaan staan. De door Minister Geertsema naar voren gebrachte pessimistisch-bestuurlijke visie dat, als het wetsontwerp niet wordt aangenomen, er dan moeilijkheden rijzen, omdat tussen Deventer en Diepenveen verschil van visie bestaat over de toekomstige ontwikkeling van het totale gebied groot-Deventer, nemen wij minder zwaar. Ik neem graag de motieven, die de heer Polak heeft genoemd, over. Het moge voor Deventer begrijpelijk zijn, dat men meewerkt aan de nieuwe situatie van Colmschate, want men zit vanuit de verantwoordelijkheid voor de verzorging van de eigen bevolking voor de noodzaak van oplossing van het volkshuisvestingsprobleem. Het moge begrijpelijk zijn, zeker na dit debat, dat Diepenveen zwaar honoreert wat men heeft toegezegd, nl. om medewerking te verlenen. Het moge begrijpelijk zijn, dat het provinciaal bestuur als typisch modern coördinerend orgaan gemeentebesturen bij elkaar kan halen en de desbetreffende rijksdiensten eveneens om zo snel mogelijk tot een totale visie voor het gebied te komen. Men krijgt nu de kans om te tonen wat modern bestuur is in de coördinatie van de overheidslagen.

Mijnheer de Voorzitter! Op één lid na zal mijn fractie tegen dit wetsontwerp stemmen. Wij hebben bijzonder zwaar gewogen de voor- en nadelen van die wijze van stemmen. Wij zijn de bewindslieden bijzonder dankbaar voor de zeer brede en open wijze, waarop zij de Kamer hebben willen informeren.

Eén lid van mijn fractie meent vóór het wetsontwerp te moeten stemmen op grond van de overweging, dat het belang van een stevige positie voor de centrumgemeente Deventer met zich meebrengt, dat er een eind komt aan de onzekerheid, waarin deze gemeente verkeert en dat Deventer zo spoedig mogelijk de omvang kan verkrijgen die nodig is om de centrumfunctie naar behoren te vervullen.

De heer **Boukema** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik kan kort zijn. Ik wil beginnen met de bewindslieden te danken voor hun uitvoerige beantwoording. Ik kan dat gelukkig doen namens zowel degenen in onze fractie die het voornemen hebben geuit om tegen dit wetsontwerp te zullen stemmen als namens degenen die voor het wetsontwerp zullen stemmen. Zoals immers vaker gebeurt, hebben zowel de tegenstanders als de voorstanders in de beantwoording aanknopingspunten gevonden voor de juistheid van hun eigen standpunt, al was dat - ik moet dat wel benadrukken - voor de tegenstanders vandaag iets eenvoudiger.

Ik heb de indruk dat nu alle gegevens aanwezig zijn die nodig zijn om tot een goed besluit te komen. Wanneer nog meer informatie wordt gegeven, ben ik zelfs bang dat de onzekerheid bij sommigen alleen maar kan toenemen. Met een parafrase op een uiting van een bewindsman zou ik kunnen zeggen dat ik bijzonder graag nog meer had willen zeggen, maar dat ik niet weet wat ik nog zou moeten toevoegen aan wat reeds gezegd is. Daarom volsta ik met het geven van een aangeklede stemverklaring.

Mijn fractie is - dat is wel duidelijk - verdeeld. De tegenstanders van het ontwerp zijn er ook door het betoog van de Ministers niet van overtuigd geraakt, dat de ontwikkeling van Deventer inderdaad zodanig zal zijn dat voor de huisvesting bebouwing van Colmschate en Steenbrugge nodig zal zijn. Met name zijn zij er niet van overtuigd, dat de industriële ontwikkeling verdergaande bevolkingsgroei rechtvaardigt. Gezien de bestaande onzekerheid op dit punt, acht de minderheid van mijn fractie het volstrekt onverantwoord, reeds nu te beslissen dat Steenbrugge moet worden bebouwd en dat een levenskrachtige gemeente, i.c. Diepenveen, moet worden opgeheven.

Anderen in mijn fractie betreuren ook dat in de nu bestaande situatie, die bijvoorbeeld wordt gekenmerkt door het ontbreken van een streekplan, moet worden beslist. Ook andere bezwaren worden erkend, zoals de aantasting van het landschap. Aanmerkelijk is echter gemaakt, zij het dan dat niet kan worden gespro-

Boukema e.a.

ken van een bewijs, dat er toch bij verwerping van het wetsontwerp een bepaalde stagnatie in de woningbouw zal ontstaan. Bovendien past de aanvaarding van het wetsontwerp volgens sommigen in mijn fractie beter in de planologische conceptie van de gebundelde deconcentratie, een conceptie overigens die mede het belang van het landschapsschoon beoogt te dienen.

Voor- en nadelen tegen elkaar afwegend, komt de meerderheid van mijn fractie tot de conclusie, voor zover ik het althans kan overzien op dit moment, dat aanvaarding van dit ontwerp onvermijdelijk is, ook gezien de onzekerheid die zou ontstaan na verwerping van het ontwerp. Daarbij is - natuurlijk - ook rekening gehouden met de positie van deze Kamer.

De heer **Meuleman** (S.G.P.): Mijnheer de Voorzitter! Gaarne betuig ik de Ministers mijn erkentelijkheid voor de uitvoerige beantwoording, die zij hebben gegeven. Wij worden voor de keuze gesteld, mijnheer de Voorzitter. U hebt begrepen uit hetgeen ik vanmiddag hier naar voren heb gebracht, dat de balans eigenlijk wel zou overslaan naar het behoud van Diepenveen. Het wordt steeds meer een afweging van twee zaken, te weten het opheffen van het zelfstandige Diepenveen en de verdeling van de grond over Deventer en Bathmen of het handhaven van het zelfstandige Diepenveen, dat dan kan verder bouwen aan de woningen in Colmschate.

Ik ga niet verder in op de termijnen van de woningbouw, die door vorige sprekers naar voren zijn gebracht. Dit zou een overbodige herhaling zijn. Ik sta op dit punt voor een drempel, waar ik niet over kan; een bloeiende gemeente, die op waardige wijze gevochten heeft voor haar behoud, opheffen, dat kan ik niet. Ik ben mij ervan bewust, dat, wanneer ik tegen het wetsontwerp stem, de moeilijkheden geenszins zijn opgelost. Diepenveen, een gemeente van behoorlijke grootte met een goede bestuurskracht, willen wij echter gaarne laten bestaan. Opheffen doet men als regel iets, dat geen levensvatbaarheid meer heeft. Aangezien een dergelijke situatie zich niet voordoet, willen wij pleiten voor het voortbestaan van de gemeente Diepenveen. Ik zal tegen het wetsontwerp stemmen.

De heer **Troostwijk** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Een meerderheid van mijn fractie zal tegen het wetsontwerp stemmen. Zij acht toewijzing van Colmschate voldoende voor het natuurlijke accres, de gezinsverdunning inbegrepen, van Deventer. Door verwerping van het wetsontwerp is althans voorshands het behoud van het natuurgebied Steenbrugge verzekerd. Een wetsontwerp van Colmschate aan Deventer zullen deze leden toejuichen. Bij het tegenstemmen gaat de meerderheid ervan uit, dat Diepenveen haar toezeggingen jegens Deventer volledig nakomt. Een minderheid van mijn fractie zal voor het wetsontwerp stemmen. Zij realiseert zich dat Deventer door verwerping van het wetsontwerp in een moeilijke positie komt. Zij heeft er geen vertrouwen in, dat bij verwerping Steenbrugge maagdelijk zal blijven. Zij vreest, dat een wet tot toevoeging van Colmschate aan Deventer er niet vlot zal komen.

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Volkshuisvesting heeft in zijn repliek vrij sterk vastgehouden aan de ook in de stukken weergegeven bevolkingsprognoses van ruim 100 000 inwoners. Ik zou daarbij opnieuw vraagtekens willen plaatsen. Voor mijn fractiegenoot en mij is volstrekt onduidelijk, waar de thans nog ontbrekende 40 000 inwoners vandaan zouden moeten komen. De Tweede nota inzake de ruimtelijke ordening heeft sterk in het teken van de gebundelde deconcentratie en het tegengaan van de suburbanisatie gestaan. Dit was volstrekt duidelijk tegen de achtergrond van een bevolkingsraming van 20 miljoen inwoners. Tegen de achtergrond van het gestelde in deze nota betekenen de genoemde doelstellingen primair een kwantitatief beleid, gericht op het bouwen van grote aantallen woningen om vooral in de stedelijke gebieden grote inwonersaantallen te kunnen opvangen. Wij zijn op weg naar een situatie van een zich stabiliserende bevolking. Een gebundelde

Tonnaer

concentratie en het tegengaan van suburbanisatie in een situatie van een zich stabiliserende bevolking vragen een kwalitatief beleid. Dat vraagt primair een beleid tot verbetering van het leefklimaat in de stad, het aantrekkelijker maken van het leefklimaat, niet het minst in de binnensteden. Het kwantitatieve beleid, grote aantallen woningen bouwen, maakt in feite voor het kwalitatieve beleid plaats. Ik vraag mij af, mijnheer de Voorzitter, of wij, als wij denken aan de toekomst van de stad, niet veel meer moeten denken in termen van het kwalitatieve beleid dan in termen van het kwantitatieve beleid, waarmee nu nog alle nota's vol staan.

Mijnheer de Voorzitter! Naar onze mening is derhalve Colmschate voldoende om de ruimtenood van de gemeente Deventer te kunnen oplossen. Om Colmschate aan Deventer te kunnen toevoegen zal een nieuw wetsontwerp nodig zijn. De Minister heeft echter gezegd, dat hij niet voornemens is, een dergelijk wetsontwerp in te dienen.

De Minister kan ook niets anders zeggen. De Minister kan alleen om strategische redenen al niets anders zeggen. Als de Minister namelijk zou bevestigen dat hij wel bereid was, een gewijzigd ontwerp in te dienen, zouden waarschijnlijk degenen die het wetsontwerp...

Minister Geertsema: Zo pleeg ik hier mijn zaken niet te doen!

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in de verste verte niet de suggestie willen doen van een onjuist handelen of wat ook. Als die indruk is gewekt, vraag ik gaarne excuus.

Minister Geertsema: U vestigt hier de indruk alsof ik zeg dat ik geen wetsontwerp zal indienen uit strategische overwegingen, maar het vervolgens wel ga doen. Dat vind ik geen prettige opmerking.

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Dat is volstrekt niet waar, mijnheer de Voorzitter. Dat voegt de bewindsman nu toe. Ik heb gezegd, zonder de Minister ook maar van iets onoirbaars te willen betichten, dat hij alleen al op strategische gronden zo iets niet kenbaar zou maken. Welk oogmerk heeft de Minister? De Minister heeft het oogmerk, het wetsontwerp door de Kamer te krijgen.

Minister Geertsema: Maar niet met alle middelen!

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat er sprake is van een misverstand.

Ik wil nog op iets anders de nadruk leggen. De Minister heeft gezegd geen wetsontwerp te kunnen indienen met een inhoud die de Tweede Kamer in feite heeft verworpen. Ik zou daarvan willen zeggen, dat het nog maar zeer de vraag is of de Tweede Kamer toen zij besliste over het amendement-Fiévez de overtuiging had, dat zij een keuze moest maken tussen de goede oplossing van het wetsontwerp en de volstrekt verkeerde oplossing van het amendement-Fiévez. Naar mijn overtuiging hebben de kaarten zo niet gelegen. Ook het amendement-Fiévez was een oplossing. Naar het oordeel van de meerderheid van de Kamer was de oplossing van het wetsontwerp een betere oplossing. Wanneer men nu - ik meen dat die veronderstelling niet onredelijk is - kan stellen dat men niet heeft willen kiezen tussen een „goed" en een „volstrekt verkeerd", zal de nieuwe situatie, die intreedt wanneer de Kamer het wetsontwerp zou verwerpen, een voldoende uitgangspositie bieden aan de Minister of zijn ambtsopvolger om een eventueel nieuw wetsontwerp in te dienen.

Mijnheer de Voorzitter! Nogmaals, het zou mij spijten indien de Minister zich gegriefd gevoelde. Ik heb niet in het minst willen suggereren dat de Minister wat voor onoirbaars ook zou hebben willen doen of laten. Ik hoop dat de Minister dat wil accepteren. Ik meen dat wij in het verleden ook zo samen hebben kunnen discussiëren.

Zitting 1972-1973

Tonnaer e.a.

De Voorzitter: Dit brengt dus mee, dat u bereid bent, het stenogram erop na te lezen of u wel of niet hebt geïmpliceerd, dat de Minister hier heeft gezegd dat hij geen wetsontwerp zal indienen, terwijl hij al min of meer in zijn achterhoofd de gedachte zou hebben gehad dat hij zich, als het wetsontwerp toch wordt verworpen, zich er nog eens over zal beraden of hij dat toch niet zal doen. U wilt op dat punt het stenogram wel nog eens nazien.

De heer **Broeks** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou graag het woord willen voeren over de orde. Ik ben namelijk van mening, dat wij er niet voor moeten zorgen dat het stenogram wordt veranderd. Ik heb trouwens ook geen reden om aan te nemen, dat er iets werd geïnsinueerd. Stel eens voor, dat de Minister wel bereid is alsnog een wetsontwerp in te dienen, dan zou de consequentie zijn dat hij dit wetsontwerp zou intrekken, hetgeen hij uiteraard niet zal doen. Ik meen in ieder geval, dat er niets onoirbaars is gebeurd noch is bedoeld.

*De vergadering wordt te 20.00 uur geschorst
en te 20.24 uur hervat.*

Minister Udink: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal gaarne nog op enkele punten ingaan die de geachte afgevaardigden in tweede termijn aan de orde hebben gesteld. Ik vlei mij daarbij met de hoop dat wij aldus, tot het laatste toe doorgaande, wellicht nog hier en daar „een zieltje" kunnen winnen.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Vergeer heeft gezegd, dat de tijdsberekening de meerderheid van zijn fractie niet heeft overtuigd en dat Colmschate eigenlijk geen belangrijk grotere stagnatie dan Steenbrugge zal opleveren. De geachte afgevaardigde de heer Eisma heeft nog eens uitgelegd wat hij met dat ene woord bedoelde; dat betrof de chaos inzake de stagnatie in de woningproductie. Hij voegde daaraan toe: De Minister heeft in de Tweede Kamer gezegd „drie, vier of vijf jaar" en nu zegt hij wat weer anders. Ik geloof toch niet dat dit het geval is. Ik wil nog eens nadrukkelijk zeggen dat, als wij niet tot de bouw van Steenbrugge kunnen overgaan, na de beëindiging van de bouw in Oostrik-I - hoe men het ook wendt of keert - een tijdsverloop van minimaal vier jaren en veel waarschijnlijker van omstreeks vijf of meer jaren verstrijkt. Ik heb twee argumenten genoemd, waarom deze vier jaren naar mijn oordeel bepaald een theoretisch minimum zijn. In de eerste plaats is dat de grote moeilijkheid om de voorbereidende studies voor het structuurplan uit te voeren. Daarmee zal veel tijd gemoeid zijn. In de tweede plaats is dat de gegronde mogelijkheid, dat ook daar beroepsprocedures zullen plaatsvinden. Als men daarmee rekening houdt, komt men tot een tijdsverloop, niet van vier jaren maar van vijf jaren of meer, tussen het ogenblik dat Oostrik-I is gerealiseerd en Groot-Colmschate de eerste woningen oplevert.

Nu kan men natuurlijk zeggen: Dit moet dan maar in de weegschaal worden meegenomen, daar is niets aan te doen, daar staan dan natuur- en landschapsbelangen tegenover. Vier tot vijf jaar stagnatie betekent een verlies van vier of vijf maal 800 woningen; dat zijn ongeveer 4000 woningen. Daar is geen uitweg voor. De Kamer heeft ook niet aangegeven, wat er dan moet gebeuren. Ik heb dit verleden keer aan de overzijde van het Binnenhof ook gezegd; toen heb ik ook niet gehoord, wat dan moet worden gedaan. Wat moet er dan in deze vier à vijf jaar gebeuren? Moeten wij dit zo maar laten? Ik lok geen interrupties uit; ik zie de heer Eisma bij de interruptiemicrofoon, maar dat is de bedoeling niet van mijn vraag. Ik wil alleen zeggen, dat deze vraag naar mijn oordeel onveranderd boven dit probleem blijft hangen en dat daarop geen antwoord is gekomen. Ook als ik zeg dat Steenbrugge vertragingen met zich meebrengt - dit is zeker waar - is dat nog geen argument om dan maar vier of vijf jaar vertraging te riskeren. Ik zie deze conclusie helemaal niet. De Kamer moet zich goed voor ogen houden, dat als dit wetsontwerp niet wordt aangenomen, een gat in de woningbouw ontstaat voor de duur van vier of vijf jaar.

EERSTE KAMER

Minister Udink

De heer **Eisma** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb willen aangeven, dat bij verwerping van het wetsontwerp een extra gat in de woningproductie van nauwelijks twee jaar valt. Dit is het hoofdelement van hetgeen ik heb gezegd.

De heer **Vergeer** (K.V.P.): Het gaat erom, dat de Minister geen verklaring heeft gegeven voor het verschil tussen de vijf jaar stagnatie, door hem in de Tweede Kamer genoemd, en de negen respectievelijk twintig maanden die in het advies van gedeputeerde staten staan. Dit is een verschil van een paar jaar in plaats van een paar maanden.

Minister **Udink**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wijs er nog eens op, dat de cijfers in de memorie van antwoord de instemming van gedeputeerde staten hebben gehad en dat zij aanvaarde time-tables zijn, natuurlijk met enkele variaties - zoals wij eerder hebben besproken - van, misschien, een paar maanden of een halfjaar, afhankelijk van de omstandigheden.

Tegen de geachte afgevaardigde de heer Eisma wil ik nog zeggen, dat men natuurlijk alles naar zich toe kan rekenen en alles kan minimaliseren en zeggen: Het verschil tussen Steenbrugge en groot-Colmschate is, als aan de ene kant alles vreselijk tegenloopt en aan de andere kant alles bijzonder meeloopt, twee jaar. Ja, mijnheer de Voorzitter, als dit allemaal gebeurt, maar de geachte afgevaardigde heeft mij toch ook horen zeggen, dat het niet verstandig is, zich in deze zaken van planologie aan dit soort wishful thinking over te geven, want het duurt meestal veel langer in plaats van korter dan gehoopt. Als ik het wat realistischer probeer te zeggen, dan is het verschil tussen Steenbrugge en groot-Colmschate eerder een jaar of drie, vier dan twee jaar of daaromtrent, maar ook dit ontslaat ons niet van de verantwoordelijkheid als het wetsontwerp wordt verworpen, want medio 1974 - over een jaar - zullen de laatste woningen in Oostrik I klaar zijn, terwijl, hoe men het ook wendt of keert, de eerste woningen niet eerder - op zijn allergunstigst - dan eind 1978 in groot-Colmschate gereed zullen zijn. Ik kan niemand van dit probleem lossen, mij zelf het allerminst. Daarom zou ik op geen enkele wijze kunnen zeggen, dat ik, in het kader van dit gemeen overleg, door de argumentatie van de Kamer op dit punt ben overtuigd, want dit probleem is niet uit de wereld, het ligt nog op tafel. Het is natuurlijk de verantwoordelijkheid van de Kamer als zij vindt, dit afwegende tegen landschaps- en andere vraagstukken, dat het andere zwaarder moet wegen. Ik kan mij dit voorstellen maar ik zou het niet kunnen doen.

De heer **Eisma** (D'66): Ik heb gezegd, dat de prognoses van gedeputeerde staten van Overijssel aanzienlijk optimistischer waren dan die van de Minister zodat een minimumperiode van de Minister zou kunnen overeenkomen met een aangegeven maximumperiode van gedeputeerde staten.

Minister **Udink**: Alles zou kunnen, mijnheer de Voorzitter, alles is denkbaar of mogelijk, maar dit zijn cijfers - timetables - waarop wij ons, op goede gronden, hebben gebaseerd en die een betrekkelijk optimistische visie behelzen. Als ik een aantal meer pessimistische elementen invoeg, kom ik nog veel verder van huis. Maar enfin, mijnheer de Voorzitter, ik heb het nog eens uiteengezet, ik heb niet gezien, dat dit probleem vandaag, in deze discussie, uit de wereld is geholpen.

De geachte afgevaardigde de heer Polak heeft een argumentatie gegeven die ik ook heb gehoord van enkele andere geachte afgevaardigden. Hij heeft gezegd: Laten wij met Colmschate beginnen. Wij hebben tot 1990 de tijd. Intussen kunnen wij verder zien. Bovendien geeft het wetsontwerp eigenlijk maar drie jaar extra, tot 1993 of 1994. De geachte afgevaardigde vergeet daarbij evenwel, dat wij bij verwerping van dit wetsvoorstel van medio 1974 tot 1978 niets kunnen doen. Daarom gaat het.

De positie van het lid van zijn fractie, dat andere opvattingen heeft, schilderend heeft de geachte afgevaardigde de heer Eisma terecht opgemerkt, dat ook na verwerping van het wetsontwerp

de mogelijkheid van aantasting van Steenbrugge blijft bestaan als de situatie zich in die noodzakelijke richting zou ontwikkelen. Verwerping van het wetsontwerp zal echter ook tot gevolg hebben dat een aantal kleinere dorpen en kernen in het Sallandse aan een versneld suburbanisatieproces zullen worden onderworpen. Dat is een uitermate ongunstige ontwikkeling, ook voor het landschap. Dit bestrijdenswaardige aspect pleit voor het wetsontwerp.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Die suburbanisatie is tegen te gaan. De kleine gemeenten in Salland kunnen niet meer bouwen dan de goedgekeurde bestemmingsplannen hun toelaten. Worden aan gedeputeerde staten bestemmingsplannen aangeboden waarin grotere uitbreidingen zijn voorzien, dan moeten zij daartegen vanuit hun goedkeurings- en controlebeleid bezwaar maken.

Minister **Udink**: Wat de heer Rijnders zegt is volkomen juist. Ook hij weet echter dat in dit vraagstuk het probleem van de fasering, van de invulling van de bestemmingsplannen bestaat. Bestemmingsplannen beslaan perioden van ettelijke jaren. Het tempo waarin wordt gebouwd is zeer moeilijk te beheersen. Het zou te beheersen zijn als wij het nodige instrumentarium hadden maar de geachte afgevaardigde weet dat het niet voldoende functioneert. Het is een van de problemen die bij de behandeling van de derde nota over de ruimtelijke ordening onder de ogen dienen te worden gezien. Wij zullen een veel strakker instrumentarium moeten scheppen. Op het ogenblik ontbreekt het. De praktijk leert, dat de suburbanisatie zich voltrekt door versnelde invulling van de bestemmingsplannen.

De geachte afgevaardigde ziet niet waarvoor de 15 000 woningen nodig zijn die ik heb genoemd. In dit verband wijs ik erop, dat de ter sprake gebrachte bevolkingsprognose vanzelfsprekend geen onbelangrijk punt is. Zij is van belang voor het schetsen van een perspectief in een verder verwijderde toekomst. De vraag naar 800 tot 900 woningen per jaar is er echter al. Zij emaneert uit het noodzakelijk tempo van stadsvernieuwing, uit de huidige woningbehoefte en de woningbehoefte die spoedig zal ontstaan doordat mensen zich laten inschrijven als woningzoekenden. Over een aantal jaren komen de laatste successievelijk op de woningmarkt. Stagnatie gedurende vier of vijf jaar betekent dat zo'n 4000 woningen niet zullen worden gebouwd voor de Deventenaren in het vereiste tempo en op de vereiste plaats. Daardoor zal het aantal woningzoekenden toenemen en daardoor de substandard housing in Deventer langer blijven doorgaan. Daardoor zal ook de suburbanisatie in versneld tempo blijven doorgaan. Ik leg dit nogmaals in alle ernst aan de Kamer voor.

Wat betreft de opmerkingen van de heer Tonnaer heb ik al opgemerkt, dat de bevolkingsprognoses niet maatgevend zijn voor de aantallen woningen die in de komende 15 tot 17 jaar nodig zullen zijn. Het lijkt mij toch nog wel interessant een enkel woord over de prognoses te zeggen. Binnen de Rijksplanologische Dienst zijn prognoses voor afzonderlijke kernen in geheel Nederland gemaakt. Daarbij zijn een vijftal alternatieve verstedelijkingsmodellen betrokken, voor het jaar 2000.

Voor Deventer levert model 1, de zogenaamde voortgezette tendens van de afgelopen jaren, 102 000 inwoners op. Model 2, een zekere concentratie, samenhangend met de gedachte van de gebundelde functie van Deventer levert 108 000 inwoners op. De concentratie met consolidatie van bepaalde kleinere kernen levert 109 000 inwoners op. Model 4, een sterke concentratie met consolidatie van bepaalde kleinere kernen zorgt voor 128 000 inwoners.

De heer **Rijnders** (C.H.U.): Wanneer Steenbrugge niet totaal bebouwd wordt, maar de tangent van de weg naar boven wordt opgetrokken, waardoor een betere aansluiting wordt verkregen met de noordvleugel van Deventer, wat gebeurt er dan? Dat zijn duizend woningen met drieduizend ingezetenen.

Minister Udink e.a.

Minister Udink: De geachte afgevaardigde heeft het verschuiven van die noordtangent enige malen in discussie gebracht. Deze weg is – als deze er ooit moet komen, want daarover bestaat grote onzekerheid – zo projecteerd dat hij geen landschappelijke schade zal aanrichten. Verschuiving naar het noorden zal met recht een ernstige landschappelijke aantasting betekenen die heel wat ernstiger is, in sommige opzichten, dan de bebouwing met woonwijken. Ik moet deze gedachten dus als een niet bruikbaar alternatief van de hand wijzen.

Voor en na blijf ik zitten met het probleem dat verwerping van het wetsontwerp betekent vier of vijf jaar niet bouwen en 3200 tot 4000 woningen minder.

Minister Geertsema: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Polak meent dat het parlement bij zaken als deze bezig is met het bedrijven van planologie, met alle gevaren van dien voor de beroepsprocedure. Ik zal zeker niet ontkennen dat het onvermijdelijk is dat de Kamer zich in bepaalde gevallen met planologie moet bezighouden. Dat is de prijs die het parlement moet betalen voor het feit dat wij terecht – in andere landen is het hier en daar anders – van mening zijn dat grenswijzigingen bij de wet moeten geschieden. Daarvoor moet men dan de prijs betalen dat men van tijd tot tijd als parlement zich moet bezighouden met planologie, met alle bezwaren die daaraan verbonden zijn.

De geachte afgevaardigde ziet helemaal niet zo somber aan tegen de samenwerking die zal ontstaan, bij verwerping van het wetsontwerp, tussen de beide gemeentebesturen. Diepenveen zal dat ongetwijfeld loyaal doen, daarvoor zijn beloften gedaan.

Ik twijfel niet aan een loyale medewerking aan het tot stand brengen van een groot-Colmschate. Daarvoor zijn toezeggingen gedaan en er is geen enkele reden om aan te nemen dat aan die toezeggingen iets zal worden afgedaan. Die toezeggingen hebben echter nooit ingehouden, en kunnen dit naar mijn mening ook niet, dat de gemeenteraad van Diepenveen elk verlangen op dat gebied van de gemeente Deventer zal inwilligen, dat de gemeenteraad van Diepenveen niet zijn eigen gedachten over de wijze van totstandkoming van deze wijk daarin zal willen neerleggen en dus geheel afstand van zijn eigen opvattingen zal nemen. Daar geloof ik niet in. Er zullen heel duidelijke verschillen van inzicht blijken. Ik vrees met grote vrees dat door dat verschil van inzicht bij de uitwerking van de plannen voor Colmschate er ernstige moeilijkheden zullen komen. Zelfs de moderne bestuurspraktijk, waarover de heer Rijnders sprak, zal naar ik vrees niet in staat zijn om in ieder geval op de korte termijn die deze Kamer voor ogen heeft die moeilijkheden uit de weg te ruimen.

Ik vind daarbij een aanknopingspunt in het betoeg van de geachte afgevaardigde de heer Eisma, die als een soort van compensatie voor Deventer bij verwerping van dit wetsontwerp zou willen zien, dat de gedachte van Deventer werd aanvaard dat de wijk niet voor 40 000 maar voor 30 000 mensen moet worden gebouwd. Verwerping van dit wetsontwerp betekent dat de wijk zelfs niet eens voor 30 000 mensen kan worden gebouwd.

Die 30 000 waren in de gedachtengang van Deventer over de bebouwingsdichtheid, om het een mooie wijk te kunnen laten zijn, gebaseerd op een ook bebouwen van Steenbrugge. In Steenbrugge zouden niet alleen woningen worden gebouwd maar ook gemeenschapsvoorzieningen. Er zouden o.a. een aantal scholen gevestigd worden. Niet bebouwing van Steenbrugge betekent dat gebouwen voor die scholengemeenschappen zullen moeten worden gebouwd in Groot-Colmschate. Dat betekent, dat met de bebouwingsdichtheid die Deventer voor ogen staat die 30 000 inwoners er ook niet meer kunnen komen. Dit is maar één probleem dat zich zal voordoen.

Er zullen vele problemen in het gesprek tussen Deventer en Diepenveen naar voren komen, hetgeen de nodige moeilijkheden en vertraging tot gevolg zal hebben. Naar mijn mening is collega Udink in zijn uitspraken niet te pessimistisch geweest.

Minister Geertsema

niet goed de opmerking van de Minister over de scholengemeenschappen die niet in Steenbrugge zullen worden gehuisvest. Ik neem niet aan, dat de daarvoor benodigde gebouwen ten bate van de mensen, die niet in Steenbrugge komen wonen, in Colmschate zullen worden gebouwd. Dat lijkt mij niet erg praktisch.

Ik wil er tevens op wijzen, dat Deventer zelf kan uitmaken wat het met Colmschate wil doen vanaf het moment, dat het wetsontwerp kracht van wet krijgt, dat strekt tot het bij Deventer voegen van Colmschate. Dit kabinet zal dat wetsontwerp dan wel niet indienen, maar wij hopen dat de Tweede Kamer zeer spoedig een daartoe strekkend initiatief zal nemen. Wij hebben van Deventer begrepen, dat er in Colmschate plaats is voor het op een prettige manier huisvesten van 30 000 mensen.

Minister Geertsema: Mijnheer de Voorzitter! Het klinkt heel aardig wat de geachte afgevaardigde de heer Schwarz zegt, maar de scholengemeenschappen die daar zouden worden gehuisvest waren bedoeld als opvang op dat gebied van de zeer ernstige ruimtenood waarin de gemeente Deventer verkeert; een nood die misschien nog niet volledig tot iedereen is doorgedrongen. De gemeente Deventer moet dan ook nu al gemeenschapsvoorzieningen voor haar huidige inwoners naar buiten de stad brengen, omdat deze niet meer binnen de huidige stad te realiseren zijn. Daarvoor had men ten dele ook Steenbrugge bestemd. Die gemeenschapsvoorzieningen moeten er dus komen voor de inwoners van het huidige Deventer. Nu zij niet kunnen worden ondergebracht in Steenbrugge zal men ze moeten onderbrengen in Colmschate. Het ging dus niet alleen om voorzieningen voor de toekomstige inwoners van Steenbrugge maar ook om voorzieningen, die niet in het huidige Deventer kunnen worden ondergebracht. Het onderbrengen in het gebied Colmschate beperkt de ruimte voor vestiging van inwoners.

De heer Teijssen (K.V.P.): Excellentie! Kampt de gemeente Deventer ook met financiële ruimtenood? Als u spreekt over gemeenschapsvoorzieningen is dat een prealabele vraag.

Minister Geertsema: Mijnheer de Voorzitter! De gemeente Deventer is of staat op het punt te worden een artikel-12-gemeente. De geachte afgevaardigde de heer Teijssen weet dan wel waar ik over spreek. Dat betekent, dat Deventer alleen datgene zal mogen doen, dat onontkoombaar en onuitstelbaar is. Nog altijd vallen scholen voor kinderen onder „onontkoombaar en onuitstelbaar“.

De heer Teijssen (K.V.P.): Het gaat om gemeenschapsvoorzieningen. Dat is een ruimer begrip dan „scholen“.

Minister Geertsema: Ze vallen er bepaald wel onder. Ik zeg dus: gemeenschapsvoorzieningen die noodzakelijk zijn. Ik wil er graag aan toevoegen: die onontkoombaar en onuitstelbaar zijn. Die gemeenschapsvoorzieningen waarvoor in de gemeente Deventer geen ruimte meer is, zullen nu allemaal in Groot-Colmschate moeten komen.

De geachte afgevaardigde de heer Eisma is weer gekomen op de gedachte van het overhevelen van het geld, dat de gemeente Diepenveen zou krijgen voor de inwoners op Diepenveens grondgebied in Groot-Colmschate.

Ik heb er in de memorie van antwoord al het een en ander over gezegd. Allereerst heb ik gezegd, dat het niet mogelijk is, vanuit het Gemeentefonds voor die inwoners aan een andere gemeente dan aan de gemeente waartoe Groot-Colmschate behoort de gelden uit te keren. Ook heb ik gezegd, dat het niet mogelijk is, dat de gemeente Diepenveen dat bedrag als zodanig overhevelt naar de gemeente Deventer. Zulke operaties kunnen eenvoudig niet. Het enige, dat toelaatbaar zou zijn, is dat de kosten die de gemeente Deventer maakt voor het bouwen van Groot-Colmschate op Diepenveens gebied, door de gemeente Diepenveen aan de gemeente Deventer worden vergoed. Daartoe kan men een contract maken. Dat is de enige overheveling van geldmiddelen die

De heer Schwarz (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp

Minister Geertsema

mogelijk is; niet voor de centrumpositie van Deventer, waar de inwoners van Groot-Colmschate van zullen gaan profiteren. Voor die centrumpositie kan men niet de gelden uit het Gemeentefonds gaan overhevelen.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Eisma dacht, dat voor mij het hoofdmotief voor het handhaven van dit wetsontwerp – het is ingediend door mijn voorganger – zou zijn de opheffing van de onzekerheid voor deze gemeente. Dat is bepaald niet het geval. Het hoofdmotief voor het handhaven van dit wetsontwerp – ik heb het in eerste instantie ook gezegd – betreft de centrumfunctie van Deventer, die ik zwaar aangetast zie bij het niet doorgaan van dit wetsontwerp, en de vertraging in de woningbouw, een vertraging van naar de mening van de Minister van Volkshuisvesting vijf jaar. Dat betekent vijf maal 800, ofwel 4000 woningen. Die zaken vormen voor mij het hoofdmotief. Aanvaarding van het wetsontwerp heeft wel tot gevolg beëindiging van de onzekerheid. Dat is volgens mij een zeer gewenst gevolg. Verwerping van het wetsontwerp betekent, dat we in feite weer in dezelfde situatie terecht komen, waarin we ook na 1959 hebben verkeerd, toen de gemeente Deventer een te krappe nieuwe jas was aangemeten en vrij snel na aanvaarding toen van het wetsontwerp alweer de procedures begonnen voor een nieuw wetsontwerp om Deventer een iets ruimere jas te kunnen geven.

Ook zelfs het door velen verlangde indienen van een nieuw wetsontwerp maakt geen einde aan de onzekerheid, omdat natuurlijk het verlangen en naar mijn mening zelfs de noodzaak zal blijven bestaan, wat ook de geachte afgevaardigde de heer Polak als een mogelijkheid naar voren heeft gebracht, namelijk dat uiteindelijk toch Steenbrugge erbij zal moeten worden betrokken. De kans is dus heel groot, dat binnen niet al te lange tijd de nieuwe procedures weer starten.

Ik kom nu op dat indienen van een nieuw wetsontwerp en op de discussie, die ik daarover in een interruptedebat met de geachte afgevaardigde de heer Tonnaer heb gehad. De opmerking van de heer Tonnaer heeft mij toch wel teleurgesteld. Als motief voor het niet indienen van een nieuw wetsontwerp heb ik mij uitsluitend op staatsrechtelijke overwegingen gebaseerd. Men kan deze juist of niet juist vinden, maar ik heb mij uitsluitend gebaseerd op staatsrechtelijke overwegingen. Ik heb gezegd, dat ik het niet juist vond om bij de Tweede Kamer, na verwerping van dit wetsontwerp door de Eerste Kamer, een nieuw wetsontwerp in te dienen, dat precies dezelfde inhoud heeft van een zeer nadrukkelijk verworpen amendement door de Tweede Kamer. Het is een zuiver staatsrechtelijke motivering, hoe men er ook over moge denken.

Wanneer dan de geachte afgevaardigde de heer Tonnaer zegt: De Minister doet het uitsluitend om strategische motieven, dan is dit een twijfel aan de juistheid van de motieven, die ik naar voren heb gebracht. Ik betreur dit, omdat ik mijn motieven zo zuiver, duidelijk en eerlijk mogelijk naar voren pleeg te brengen.

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): Het stenogram zal het wel duidelijk maken. Dat laatste heb ik uitdrukkelijk niet gezegd.

Minister **Geertsema**: U hebt gezegd: Strategische motieven. Ik heb het stenogram gezien. Ik vind strategische en staatsrechtelijke motieven volstrekt verschillende zaken.

De heer **Tonnaer** (P.P.R.): De Minister kon alleen al op strategische gronden in deze Kamer moeilijk zeggen: Ik dien een nieuw wetsontwerp in. Immers, op dat moment – de Minister is hier om het wetsontwerp te verdedigen en erdoor te krijgen – zal de steun van een deel van de Kamer voor het wetsontwerp vervallen.

Ik heb daarnaast – om elk misverstand te vermijden – goed begrip voor de inhoudelijke opvatting van de Minister; ik respecteer die. Ik heb er echter aan toegevoegd, dat waar het gaat om de beoordeeling van de beslissing van de Tweede Kamer, er wellicht geen keuze tussen goed en volstrekt verkeerd aan de orde is geweest, maar tussen goed en minder goed.

Minister Geertsema e.a.

Minister **Geertsema**: Het is nooit mijn gewoonte geweest om dingen, waarvan ik meende, dat ze niet juist waren, bij wege van strategie te gebruiken en naar voren te brengen om nog een paar stemmen te winnen. Ik geloof, dat dit niet de methode is, waarop het kabinet en het parlement met elkaar moeten verkeren.

Nogmaals, mijn motief is uitsluitend en alleen een staatsrechtelijk motief, waarover men mag oordelen, zoals men wil.

De geachte afgevaardigde de heer Polak heeft gezegd: Ik zou het toch maar doen, want de verwerping door deze Kamer zal waarschijnlijk een nieuw feit betekenen voor de Tweede Kamer en dan zal zij waarschijnlijk bereid zijn om daarvoor te zwichten. Ik zou de geachte afgevaardigde eraan willen herinneren, dat er ook staatsrechtelijke stelsels zijn – ik denk onder andere aan Engeland – waarbij als na verwerping door de Senaat, het Lagerhuis ten tweeden male met hetzelfde wetsontwerp komt, de Senaat niet meer het recht van verwerping heeft. De Tweede Kamer zou zich ook heel best op dat standpunt kunnen stellen. Dat zal met evenveel vrucht

De heer **Van Riel** (V.V.D.): Daarvoor is een grondwetswijziging nodig. Nooit!

Minister **Geertsema**: Er is geen enkele reden om aan te nemen, dat de Tweede Kamer een ander standpunt zal innemen dan zij de vorige keer heeft ingenomen.

De heer **Van Riel** (V.V.D.): Dat is èn bij de Archiefwet èn bij de Toto-wet gebeurd. Dat is een precedent.

De heer **Berghuis** (A.R.P.): Excellentie, nu wordt het strategie.

Minister **Geertsema**: Het is een heel andere zaak, als men zegt – dan is deze Kamer echt een Kamer van revisie – de Tweede Kamer heeft iets over het hoofd gezien en dat punt gaan wij nu redresseren. In het onderhavige geval heeft de Tweede Kamer echt niets over het hoofd gezien. Een halve dag heeft de Tweede Kamer hierover gedebatteerd en is tot slot tot de conclusie gekomen, dat het alleen voegen van Colmschate bij Deventer niet de oplossing betekent voor de problemen van Deventer. Voor die oplossing is meer nodig. Men heeft deze zaak niet over het hoofd gezien, men heeft haar heel zorgvuldig uitgedebatteerd en is tot de conclusie gekomen, dat datgene, wat deze Kamer wil, niet de juiste weg is. Dan ligt het niet op mijn weg om met deze uitdrukkelijk verworpen gedachte wederom bij de Tweede Kamer aan te komen. Het heeft niets te maken met strategie. Het heeft ook niets te maken met de vraag of ik een slecht verliezer zou zijn of iets dergelijks. Op grond van bepaalde opvattingen over het staatsrecht vind ik het onjuist.

De heer **Van Riel** (V.V.D.): Maar men zou ook onze argumenten juist kunnen vinden!

Minister **Geertsema**: Mijnheer de Voorzitter! Er zijn hier geen argumenten ter tafel gekomen, die niet aan de overzijde van het Binnenhof gewikt en gewogen zijn, ze zijn daar alleen anders beoordeeld.

De heer **De Wilde** (V.V.D.): Er zijn zelfs nieuwe cijfers aan de orde gekomen.

De heer **Broeksz** (P.v.d.A.): Men kan er ook een argument aan ontlenuen om de Eerste Kamer nu eens op te heffen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt met 44 tegen 23 stemmen verworpen.

Tégen hebben gestemd mevrouw Vorrink, de heren IJmker, Versloot, De Gaay Fortman, De Rijk, Hartog, Boekman, Tonnaer, De Vries, Zoon, Berghuis, Agterberg, Polak, Zoutendijk,

Voorzitter

Van Riel, Piket, Witteveen, De Wilde, Maaskant, Van der Maden, Vergeer, Eisma, Kaulingfreks, Van Kuik, Van Hulst, Schwarz, Horbach, Letschert, Martini, Teijssen, Franssen, mevrouw Wassen-Van Schaveren, de heren Rijnders, Meuleman, Rang, Maeijer, Thurlings, Beerekamp, De Zeeuw, Kolthoff, Heij, Maenen, Meester en Steenbergen.

Vóór hebben gestemd de heren Troostwijk, Nederhorst, Van der Werff, De Geer van Oudegein, Mater, Van Wijk, Boukema, Baas, Draijer, Elfferich, Louwes, Steenkamp, Kloos, Russell, De Jong, Vugts, Terwindt, Reijnen, Van der Kruijs, Tjeerdsma, Gooden, Broeksz en de Voorzitter.

De vergadering wordt te 21.07 uur gesloten.

LIJST VAN INGEKOMEN STUKKEN

met de door

de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen ontwerpen van wet:

Goedkeuring van:

1. Het op 25 oktober 1966 te Brussel tot stand gekomen Beneux-Verdrag inzake Tekeningen of Modellen, met Bijlage;

2. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934 en te 's-Gravenhage op 28 november 1960 met Reglement en schaal der taksen;

3. De op 14 juli 1967 te Stockholm tot stand gekomen Aanvullende Akte bij de op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934 en te 's-Gravenhage op 28 november 1960 en zoals aangevuld te Monaco op 18 november 1961,

alsmede van de opzegging van:

4. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid;

5. De op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934;

6. De op 18 november 1961 te Monaco tot stand gekomen Aanvullende Akte bij de op 6 november 1925 te 's-Gravenhage gesloten schikking betreffende het internationaal dépôt van tekeningen of modellen van nijverheid zoals herzien te Londen op 2 juni 1934,

en enkele daarmede verband houdende voorzieningen (11 594);

Wijziging van hoofdstuk IXB (Departement van Financiën) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (11 919);

Wijziging van hoofdstuk XVI (Departement van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (12 104);

Wijziging van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Gemeentefonds voor het dienstjaar 1972 (12 213);

Wijziging van hoofdstuk XIII (Departement van Economische Zaken) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (12 253);

Naturalisatie van Hahyary, Jacob Bernard en 26 anderen (12 255);

Naturalisatie van Beckers, Johanna Hillegonda en 23 anderen (12 256);

Naturalisatie van Aelst, Alfred Eduard en 26 anderen (12 275);

Naturalisatie van Ani, Siti en 22 anderen (12 276);

Naturalisatie van Amorginos, Michail en 23 anderen (12 280);

Naturalisatie van Haurissa, Julius en 31 anderen (12 281);

Naturalisatie van Aman, Hoesintalib en 25 anderen (12 282);

Naturalisatie van Bakarbessy, Izaak en 24 anderen (12 283);

Naturalisatie van Anakotta, Louise Juliana en 21 anderen (12 284);

Naturalisatie van Van Beijeren Bergen en Henegouwen, Martinus Cornelis en 21 anderen (12 290);

Naturalisatie van Kasbolah en 23 anderen (12 296);

Naturalisatie van Akiharij, Maria en 24 anderen (12 297);

Naturalisatie van Amahorseya, Mathijs Elzeos en 26 anderen (12 298);

Naturalisatie van Alonso Gonzalez, Osorio en 24 anderen (12 299);

Naturalisatie van Bellettini, Guerrino en 24 anderen (12 300);

Naturalisatie van Andrews, Joseph en 21 anderen (12 315);

Naturalisatie van Antunes de Oliveira, Antonio en 26 anderen (12 316);

Naturalisatie van Beckers, Hendrik Albert Joseph en 23 anderen (12 317);

Naturalisatie van Ahmed Iman, Scerif Mohamed en 24 anderen (12 318);

Naturalisatie van Aïdound, Margaretha en 22 anderen (12 325);

Naturalisatie van Abdallah, Raymond en 25 anderen (12 326);

Naturalisatie van Arnau Esteller, Juan en 22 anderen (12 327).

Deze ontwerpen van wet zijn gesteld in handen van het College van Senioren;

Wijziging van Landbouwwet, de Financiële-Verhoudingswet 1960 en de Provinciewet (11 654);

Goedkeuring beschikking ingevolge artikel 5 Wet kapitaaluitgaven publiekrechtelijke lichamen (11 731);

Wijziging van de Wet op de omroepbijdragen (*Stb.* 1968, 687) (12 024);

Voorzieningen ter dekking van de uitgaven in verband met de Nederlandse deelneming in de ontwikkeling van een met natrium gekoelde snelle kweekreactor (Wet financiering ontwikkeling snelle kweekreactor) (12 056);

Vaststelling van de begroting van inkomsten en uitgaven van het Fonds ontwikkeling snelle kweekreactor voor het dienstjaar 1972 en wijziging van hoofdstuk XIII (Departement van Economische Zaken) van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 (12 076).

Deze ontwerpen van wet zullen worden gesteld in handen van de desbetreffende commissies;

2°. de volgende Koninklijke Besluiten:

een afschrift van het Koninklijk Besluit van 13 maart 1973, nr. 92, houdende het ontslag van mr. W. Scholten als Staatssecretaris van Financiën;

een afschrift van het Koninklijk Besluit van 14 maart 1973, nr. 168, houdende het ontslag van dr. R. J. H. Krusinga als Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat;

een afschrift van het Koninklijk Besluit van 26 maart 1973, nr. 29, houdende het ontslag van dr. A. Günther uit en benoeming van mr. P. van Dijke in het ambt van Secretaris-Generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken;

een afschrift van het Koninklijk Besluit van 22 februari 1973, nr. 13, houdende:

1. ontslagverlening aan D. W. Baron van Lynden als lid van de Nederlandse sectie van de Koninkrijks Commissie;

2. benoeming van mr. W. V. Cohen Stuart tot lid van de Nederlandse sectie van de Koninkrijks Commissie.

De Voorzitter stelt voor, deze besluiten voor kennisgeving aan te nemen;

3°. de volgende regeringsmissives:

een, van de Minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de tekst van zijn telegram van 22 maart 1973 aan de Minister van Buitenlandse Zaken te Hanoi, waarin de bereidheid van de Regering wordt uitgesproken diplomatieke betrekkingen aan te knopen met de Regering van de Democratische Republiek Vietnam, alsmede ten geleide van de tekst van het in positieve termen gestelde antwoord-telegram van 24 maart 1973;

een, van alsvoren, houdende mededeling van het op 19 september 1972 te Brussel tot stand gekomen Tweede Protocol bij de Langlopende Handelsovereenkomst gesloten te Brussel op 8 december 1970 tussen het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk België en Het Groothertogdom Luxemburg enerzijds, en de Socialistische Republiek Roemenië anderzijds, met Protocol (*Trb.* 1973, 29);

een, van de Minister zonder Portefeuille belast met Ontwikkelingssamenwerking, ten geleide van een aantal exemplaren van het verslag van de Nederlandse Waarnemersdelegatie naar de 11e zitting, c.q. de Tweede Ministersconferentie van de Economische Commissie voor Afrika van de Verenigde Naties, welke van 19-24 februari 1973 te Accra heeft plaatsgevonden;

een, van de Minister van Justitie, ten geleide van een aantal exemplaren van het rapport van de Commissie Vennootschapsrecht inzake het voorstel voor een vierde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen betreffende de jaarrekening van kapitaalvennootschappen;

een, van de Minister van Financiën, ten geleide van een overzicht van de kasontwikkeling van het Rijk in 1972 met bijbehorende toelichting;

een, van alsvoren, ten geleide van de tekst van het slotcommuniqué dat is uitgegeven na de vergadering van de Ministers van Financiën van de Groep van Tier, en de Europese Economische Gemeenschap te Parijs op 16 maart 1973;

een, van alsvoren, met betrekking tot het aanvullend onderzoek naar aanvaardbare omvang begrotingstekort en financiering inflatiecorrectie;

een, van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, ten geleide van een exemplaar van een nota betreffende een nieuw stelsel van rentedragende studieleningen voor het studiejaar 1973/1974;

een, van alsvoren, ten geleide van een exemplaar van het verslag omtrent de geldelijke toestand van de Centrale Organisatie voor T.N.O. over 1971, vergezeld van de daarbij behorende balans en winst- en verliesrekening en overige bescheiden;

een, van alsvoren, met betrekking tot de selectieprocedure Machtigingswet inschrijving studenten voor het cursusjaar 1973/1974;

een, van de Minister van Verkeer en Waterstaat, ten geleide van een aantal exemplaren van het jaarverslag van de bedrijven in eigen beheer in Oostelijk Flevoland over het boekjaar 1971/1972;

een, van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, ten geleide van een tweetal exemplaren van de jaarverslagen 1971 van de luchthaven Schiphol, de luchthaven Zuid-Limburg, de luchthaven Eelde en het luchtterrein Texel;

een, van de Minister van Verkeer en Waterstaat, ten geleide van een aantal exemplaren van het rapport van de Commissie Groninger Stadsrechten;

een, van de Minister van Landbouw en Visserij, ten geleide van een exemplaar van de herziene raming van het landbouw-egaliseringsfonds, afdeling A voor het dienstjaar 1972, samengesteld op basis van de per 1 januari 1971 ter beschikking staande gegevens;

een, van de Staatssecretaris van Sociale Zaken, ten geleide van een aantal exemplaren van het verslag over 1971 van het Ouderdomsfonds B;

een, van de Minister van Sociale Zaken, ten geleide van een exemplaar van het rapport van de Interdepartementale Werkgroep Oudere Ongehuwde Vrouw;

een, van alsvoren, ten geleide van de teksten van de Aanbevelingen nrs. 105 t/m 108, aangenomen door de Internationale Arbeidsconferentie in haar 41ste zitting, vergezeld van een nota, houdende het standpunt van de Regering inzake deze Aanbevelingen;

een, van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, ten geleide van een aantal exemplaren van het verslag van de Interdepartementale Stuurgroep Jeugdfragen van zijn werkzaamheden over de periode van 1 maart 1972 tot 1 januari 1973;

een, van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, ten geleide van een aantal exemplaren van de in de *Nederlandse Staatscourant* dd. 14 maart 1973 gepubliceerde Regeling Rijksinspectie Jeugdzaken en Volksontwikkelingswerk met de daarbij behorende toelichting;

een, van de Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, ten geleide van een exemplaar van het advies van de Gezondheidsraad dd. 28 februari 1973, inzake een vergunningaanvraag van de N.V. Provinciale Zeeuwse Energiemaatschappij te Middelburg voor het in werking brengen en in werking houden van haar kernenergiecentrale (Borssele).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen.

De bijlagen zullen worden nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden;

4°. de volgende missives van de Minister van Buitenlandse Zaken:

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet alsook naar het eerste lid van artikel 24 van het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden ten geleide van de Nederlandse, Engelse en Indonesische tekst van de op 9 juni 1970 te Djakarta tot stand gekomen Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Indonesië inzake de Nederlandse oorlogsgraven (erevelden) op Indonesisch grondgebied, met bijlagen (*Trb.* 1973, 15), alsmede van een toelichtende nota bij deze Overeenkomst;

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet alsook naar het eerste lid van artikel 24 van het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden en ten geleide van de Engelse tekst en een vertaling in het Nederlands van de op 12 oktober 1971 te Londen aanvaarde resolutie houdende een overeenkomst tot wijziging van het op 5 april 1966 te Londen tot stand gekomen Internationaal Verdrag betreffende de uitwatering van schepen (*Trb.* 1972, 63), alsmede van een toelichtende nota bij deze Overeenkomst;

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet, en ten geleide van de Engelse tekst en de vertaling in het Nederlands van de op 7 november 1972 te Nairobi tot stand gekomen Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Kenia inzake samenwerking bij een programma voor het selecteren en kweken van koffie in Kenia (*Trb.* 1973, 18), alsmede van een toelichtende nota bij deze Overeenkomst;

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet, en ten geleide van de Engelse tekst en de vertaling in het Nederlands van de op 7 november 1972 te Nairobi tot stand gekomen Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Kenia inzake samenwerking bij het uitvoeren van een programma voor bodemcartering en de planning van grondgebruik van Kenia (*Trb.* 1973, 27), alsmede van een toelichtende nota bij deze Overeenkomst;

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet, en ten geleide van de Nederlandse en de Franse tekst van het op 25 oktober 1972 te Straatsburg tot stand gekomen Protocol bij de Herziene Rijnvaartakte, ondertekend te Mannheim op 17 oktober 1868 (*Trb.* 1973, 21), alsmede van een toelichtende nota bij dit Protocol;

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 en onder verwijzing naar het derde lid van artikel 61 van de Grondwet, en ten geleide van de Franse tekst en de vertaling in het Nederlands van de op 31 juli 1972 te Lissabon tot stand gekomen Overeenkomst betreffende de Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Portugese Republiek inzake het internationaal wegvervoer (*Trb.* 1973, 3), alsmede van een toelichtende nota bij deze Overeenkomst;

een, ter voldoening aan het bepaalde in het tweede lid van artikel 60 van de Grondwet, alsook aan artikel 19 van het Statuut van Internationale Arbeidsorganisatie, en ten geleide van de Engelse en de Franse tekst en een vertaling in het Nederlands (*Trb.* 1970, 74 en 135), van het op 25 juni 1969 te Genève tot stand gekomen Verdrag betreffende de arbeidsinspectie in de landbouw (Verdrag nr. 129, aangenomen door de Internationale Arbeidsconferentie in haar 53ste zitting), met Aanbeveling nr. 133, alsmede van een toelichtende nota bij dit Verdrag, tevens houdende het standpunt van de Regering met betrekking tot de Aanbeveling.

Deze missives zijn inmiddels gedrukt en aan de leden toegezonden.

De bijlagen zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden;

5°. de volgende missives:

dertien, van de directeur van het Kabinet der Koningin, houdende goedkeuring door H.M. de Koningin van een aantal ontwerpen van wet aangenomen in de vergaderingen der Kamer van 12 en 19 december 1972, 16 januari 1973, 13 en 27 februari 1973;

een, van de secretaris-generaal van het Europees Parlement, ten geleide van de tekst van de resolutie aangenomen in de vergadering van 15 maart 1973, betreffende het voorstel van de Commissie van de Europese Gemeenschappen aan de Raad voor een beschikking tot oprichting van het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking;

een, van alsvooren, ten geleide van de tekst van een resolutie aangenomen in de vergadering van 15 maart 1973 betreffende de overeenkomst, waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Economische Gemeenschap en de Republiek Cyprus;

een, van het dagelijks bestuur van het havenschap Delfzijl, ten geleide van de notulen van de vergadering van 5 maart 1973, welke door de raad van bestuur van het havenschap

Delfzijl zijn vastgesteld in zijn vergadering van 5 april 1973;

een, van het havenschap Terneuzen, ten geleide van een exemplaar van het verslag van het verhandelde in de vergadering van de raad van bestuur van het havenschap Terneuzen d.d. 23 februari 1973;

een, van het havenschap Vlissingen, ten geleide van een exemplaar van het verslag van het verhandelde in de vergadering van de raad van bestuur van het havenschap Vlissingen d.d. 23 februari 1973;

een, van de Domaniale Mijn-Maatschappij N.V., ten geleide van een exemplaar van het jaarverslag over het boekjaar 1971/1972.

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen.

De bijlagen zullen worden nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden;

6°. de volgende geschriften:

een, van mevrouw E. Beekhuis-Kraaijeveld te 's-Gravenhage, met betrekking tot de kabinetsformatie.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor de Hoge Colleges van Staat en Algemene Zaken;

een, van de raad der gemeente Zuidland, zijnde een adhesiebetuiging aan de motie van de raad van het openbaar lichaam Rijnmond inzake een wijziging van de Wet Openbaar Lichaam Rijnmond;

een petitie van inwoners van de gemeente Deventer vóór het behoud van Diepenveen;

een, van de burgemeester van Deventer, inzake het wetsontwerp tot opheffing van de gemeente Diepenveen (10 962);

een, van de bewonerscommissie bejaardencentrum Averborgen te Olst, betreffende alsvooren;

een, van het college van burgemeester en wethouders der gemeente Deventer, betreffende alsvooren;

twee, van het college van burgemeester en wethouders der gemeente Diepenveen, betreffende alsvooren;

een, van het bestuur van de Deventer marktbond, betreffende alsvooren.

Deze geschriften zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken;

een, van de katholieke pedagogische academie „Magister Vocat” te Amsterdam, betreffende de door de Regering voorgestelde bezuinigingsmaatregelen met betrekking tot de pedagogische academies;

een, van de vereniging ter bevordering van modern onderwijs in sociale wetenschappen (V.S.W.), te Amsterdam, betreffende de circulaire van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen inzake een ongedeelde v.w.o.;

een, van het centrum voor Europese vorming in het Nederlandse onderwijs (CEVNO) te Alkmaar, betreffende het onderwijs aan kinderen van buitenlandse werknemers.

Deze geschriften zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen;

een, van het „LOG” te Amsterdam, betreffende de f 1000 collegegeld.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Wetenschapsbeleid en Wetenschappelijk Onderwijs;

een, van het college van burgemeester en wethouders der gemeente Rotterdam, betreffende de huurharmonisatie.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

een, van mevrouw J. W. G. Neurink-Schouwink, te Enschede, betreffende het prijsbeleid.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Economische Zaken;

een, van het college van burgemeester en wethouders der gemeente Kampen, betreffende het stimuleringsbeleid.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissies voor Economische Zaken en voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

een, van de heer A. Krabman, secretaris van de P.S.P., Gewest Noord-Holland, betreffende de moeilijkheden bij CO-OP Nederland.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissies voor Economische Zaken en voor Sociale Zaken;

een, van de heer D. van Raamsdonk e.a., betreffende het wetsontwerp tot deelname van Nederland aan de bouw van een zgn. snelle kweekreactor te Kalkar.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissies voor Economische Zaken en voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne;

een, van het comité representativiteit werkgevers- en werknemersvakverenigingen, te Rotterdam, betreffende onder meer het tot stand brengen van een wettelijke regeling van de

representativiteit van werkgevers- en werknemersvakverenigingen.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Sociale Zaken;

een, van R. en A. van Stokkum, te Groesbeek, betreffende milieuvervuiling en ruimtelijke ordening.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissies voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, voor Cultuur en Recreatie en voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

een, van de heer P. E. J. Vorenkamp, te Den Haag, betreffende handelingen van dokter Samuels.

Dit geschrift is nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne;

een telegram van de Deventer jeugdraad, met betrekking tot het wetsontwerp tot opheffing van de gemeente Diepenveen enz. (10 962);

een telegram van de stichting midden- en kleinbedrijf te Deventer, betreffende alsvoren;

een telegram van de Deventer sportraad, betreffende alsvoren;

een telegram van het N.V.V., afdeling Deventer, betreffende alsvoren;

een telegram van de Deventer culturele raad, betreffende alsvoren;

een telegram van de stichting „Publiek Relations Deventer”, betreffende alsvoren;

een geschrift van A. Klaassens te Eindhoven, betreffende alsvoren.

Deze geschriften zijn nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden, met bijzondere kennisgeving ervan aan de leden van de vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken.